

ОДБРАНА

Година XIV ■ Број 321 ■ 1. март 2019. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

специјални прилог

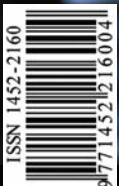
ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ ОД АГРЕСИЈЕ НАТО-А

интервју

РЕКТОР УНИВЕРЗИТЕТА ОДБРАНЕ

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР

ГОРАН РАДОВАНОВИЋ

Ратни дневник команданта Треће армије Војске Југославије
**ТРЕЋА АРМИЈА СЕДАМДЕСЕТ ОСАМ ДАНА У ЗАГРЉАЈУ
„МИЛОСРДНОГ АНЂЕЛА”**
Н. Павковић

Комплет:
Тврди повез, ф. 16×23,
2.228 стр.
шифра 111390, цена:
5.500,00

са попустом: 3.850,00

Продавница „ВОЈНА КЊИГА”

у Београду Улица Васе Чарапића 22 • тел/факс: 011 21 84 925
Радно време од 9 до 20 часова • суботом од 9 до 15 часова

НАРУЏБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Жиро рачун: 840-312849-56

Наручујем следећа издања (навести шифру/количину)

у укупној вредности од динара.

Издања ћу платити (заокружи број):

1. одједном (плаћање унапред)

2. на кредит у месечних рата (највише 18) по динара.

(минимална рата 1.000,00 дин.), путем административне забране.

Код плаћања унапред послати доказ о уплати целокупног износа, након чега испоручујемо књиге.

Купци на кредит достављају попуњен и оверен образац административне забране. **Купљена издања биће достављена путем пост експреса, на терет купца.**

Купац

ЈМБГ

Број личне карте

издате у МУП

Адреса становања (улица и број)

Место

Телефон

Потпис наручиоца

e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Телефон: 011/ 3241-254, 3201-810, војни 23-810

ПРИШТИНСКИ КОРПУС 1998–1999, Сведочења ратних команданата Приредила: Д. Марковић

Тврди повез, ф. 16×23, 184 стр. шифра 111391, цена: 550,00
са попустом: 385,00

Књига је драгоцену помоћ и онима који у новим искушењима по Србију морају да доносе тешке и одсудне одлуке. Моћи ће да разумеју зашто је свим командантима, учесницима рата, теже од свих НАТО бомби пала команда да морају да напусте Космет и оставе свој народ или да га прате у егзодус. Кроз сведочење највиших команданата, кроз бројке које говоре о капацитетима непријатељских „прокси“ снага, види се о којим параметрима морају да воде рачуна планери одбране Србије, да их случајно не превиде. Из сведочења се види колико су актерима из 1998. и 1999. помогла искуства са грешкама ЈНА из 1990. и 1991. године.

Речи ратника који су искусили сва могућа искушења у рату и после њега, доживели да се њихово дело баца у страну, да буду омаловажавана, да се не извуку поуке за будуће конципирање безбедности Србије, овде стоје као опомена – опомена савести.

БИТКА ЗА ПАШТРИК, Сећања учесника 1999. Приредио: Р. Мутавџић

Тврди повез, ф. 16×23, 144 стр. шифра 111392, цена: 440,00
са попустом: 308,00

Битка на Паштрику, позната и као операција „Стрела“, била је ваздушно-копнена битка између припадника 549. моторизоване бригаде, 55. граничног батаљона и делова других јединица Приштинског корпуса и Војске Југославије против шиптарских терориста такозване Ослободилачке војске Косова, НАТО снага и регуларне војске Републике Албаније, вођена од 26. маја до 10. јуна 1999. године на југословенско-албанској граници, током НАТО агресије на СР Југославију.

О данима када је и камен Паштрика горео од НАТО бомби, а хероји одбране остајали на својим положајима не дајући ни педаљ своје отаџбине, у књизи „Битка за Паштрик“ сведоче учесници одбране Паштрика.

Потресне приче говоре о херојству оних који нису одступили пред надмоћним непријатељем. Команда „Нема назад, иза је Србија“ зауставила је све покушаје терориста и НАТО авијације да пробију одбрану већ на самој граничној линији. Неуспех непријатеља да оствари циљ претворио је операцију „Стрела“ у „Сломљену стрелу“, у којој је 549. моторизована бригада имала 25 погинулих и око 200 рањених припадника.

БИТКА НА КОШАРАМА, Сећања учесника 1999. Приредио: Р. Мутавџић

Тврди повез, ф. 16×23, 144 стр. шифра 111393, цена: 693,00
са попустом: 485,10

Ова књига враћа дуг херојима који су током НАТО агресије 1999. године бранили и одбранили државну границу СР Југославије према Албанији.

Удруженој непријатељској сили – шиптарској терористичкој тзв. Ослободилачкој војсци Косова, НАТО снагама и регуларној војсци Републике Албаније супротставили су се припадници 53. граничног батаљона, 2. моторизованог батаљона 125. моторизоване бригаде, борбене групе 63. падобранске и 72. специјалне бригаде, делови других јединица Приштинског корпуса и Војске Југославије и добровољци из Србије, Русије и више других земаља.

О тим славним данима одбране отаџбине сведоче учесници битке, у славу и част својих 108 погинулих сабораца, за историју и за нова поколења.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, мајор

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Мирјана Крстовић, капетан,
Слађана Ракоњац, потпоручник,
Ива Костовић-Николић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влачић,
Милосав Џ. Ђорђевић, др Милан Миљковић,
др Зоран Миладиновић, др Владимир Баровић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић,
Милош Стругар, Никола Остојић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, др Мирјана Зорић, Милена Милетић,
Александар Киш

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (уредник-графички дизајнер)
Станислава Струњаш (ликовно графичка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Преплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МП „Одбрана“

Преплата

Анжелика Стојанов
pretplata@odbrana.mod.gov.rs
За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 80 динара. За претплатнике преко
Поштанске штељонице месечно 90 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 321

Припадници
63. падобранског
батаљона
на обуци

Снимио
Даримир БАНДА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 198
ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ ОД
АГРЕСИЈЕ НАТО-А

Српска одбрамбена индустрија
на сајму наоружања у
Абу Дабију
IDEX 2019

Холографски нишани – EOTech
РОБУСНИ
И ГОТОВО
НЕУНИШТИВИ

Капетан
Невена Јовановић
ЗЛАТНА КОБРА

У овом броју...

- 8 **Генерал-мајор Горан Радовановић**
ректор Универзитета одбране
СТВАРАМО
БУДУЋНОСТ
ВОЈСКЕ
- 20 **Институт за стратегијска**
истраживања
ОЧИ У ОЧИ
С БЕЗБЕДНОСНИМ
ИЗАЗОВИМА
- 23 **Србија је власник још четири**
ловца 4+ генерације
ГАРАНТ
СИГУРНОГ НЕБА
- 24 **Војногеографски институт**
ТРАСИРАН ПУТ
РАЗВОЈА
- 28 **Заставник прве класе**
Ненад Стевић, главни подофицир
Копнене војске
БИТИ ПРИМЕР
И УЗОР
- 36 **Министарство одбране и**
Војска Србије у медијима 2018.
ВИСОКИ
КРЕДИБИЛИТЕТ
- 40 **Хоће ли бити продужен**
NEW START
ОСЕКА ДИЈАЛОГА
- 44 **Пионири фотографије (4)**
ПРОДУЖЕНА
РУКА СВЕСТИ

Деветнаест земаља НАТО-а, без одобрења Савета безбедности Уједињених нација, започело је 24. марта 1999. агресију на Савезну Републику Југославију. Амерички генерал Мајкл Шорт, главномандујући ваздухопловном операцијом, рекао је: „Не може се добити рат ако не уништите могућност нормалног живота за већину становништва. Морамо им одузети воду, струју, храну, па чак и здрав ваздух“. Али, војска и народ земље, храбро и значајки пружали су отпор свих 78 дана. Рат је завршен изгласавањем Резолуције 1244 у Савету безбедности и потписивањем Војнотехничког споразума у Куманову о прекиду сукоба.

У агресији Алијансе убијено је више од 3.500 људи, а око 10.000 је рањено. Живот је изгубило и 88 деце. Више од 2.000 је отетих и несталих у терористичким нападима и погромима терористичке ОВК после агресије. Патње и бол доживели су милиони грађана Србије, причињена су огромна материјална разарања и нанета је непроцењива штета природној околини, изазвана употребом забрањених оружја.

Са својих огњишта протерано је близу 300.000 људи, разорено 986 цивилних објеката и употребљено око 30.000 тона експлозива и убојних средстава, укључујући и она с осиромашеним уранијумом, чиме је НАТО изазвао највећу еколошку катастрофу у Европи с трајним последицама.

Употреба графитних бомби, ради онеспособљавања електроенергетског система и разарања петрохемијских комплекса, а при томе и загађивање ваздуха и воде и онеспособљавање земљишта за производњу здраве хране, указују на то да је цивилно становништво заправо било највећа мета током агресије. Авијација НАТО-а је 1.991 пут напала 986 цивилних објеката, од чега је 119 потпуно уништено, а 867 тешко оштећено. Никада се неће заборавити бомбардовање Ниша, Сурдулице, Новог Сада, Новог Пазара, Ћуприје, Варварина, Панчева и Алексинца, јер је тада убијено и рањено највише цивила и уништено највише структуре, али ни дејство по избегличким колонама, возовима, аутобусима, болницама, информативним центрима и другим цивилним објектима.

Ватреном дејству 1.991 бомбе НАТО-а изложено је 1.026 објеката инфраструктуре, културе, привреде, здравства, образовања и верских објеката, од чега је 119 уништено, а 907 оштећено. У тим разарајућим дејствима бомбе и ракете уништиле су: седам индустријских и пет привредних објеката, 11 објеката енергетских постројења, 87 објеката инфраструктуре, 38 мостова, 28 радио и ТВ репетитора и предајника. Онеспособљено је 470 километара путева и 595 километара пруга. Уништено је и оштећено око 25.000 стамбених објеката. Разарањем привредних потенцијала, без посла је остало око 500.000 радника, а за више од два милиона становника угрожена је егзистенција.

После рата за допринос одбрани земље Орденом народног хероја одликоване су следеће јединице Војске Југославије – 125. моторизована бригада, 549. моторизована бригада, 37. моторизована бригада, 63. падобранска бригада, 250. ракетна бригада ПВО и 126. бригада ВОЈИН.

О догађајима који су претходили агресији, терористичким нападима албанских сепаратиста, преговорима у Рамбујеу, обарању америчког борбеног авиона F-117A, трагедији у Грделици, као и сведочанствима команданата наше војске, симболу херојства – биткама на Кошарама и Паштрику, те протестима грађана у Србији и свету, моралу бранилаца и епилогу сукоба можете читати у прилогу „Одбране“ – „Две деценије од агресије НАТО-а – Србија памти“. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН
ДРЖАВНОСТИ
СРБИЈЕ

Данас нам је, више него икада, потребна Карађорђева храброст и одлучност, као и Милошева памет и мудрост – храброст да не подлегнемо притисцима споља и одбранимо право на опстанак нашег народа, а мудрост да донесемо најбоље одлуке за живот и будућност земље – поручио је грађанима председник Републике

НА ПУТУ
НАПРЕТКА

Дан државности Републике Србије – 15. фебруар обележен је низом манифестација широм земље. Председник Републике и врховни командант Војске Србије Александар Вучић уручио је одликовања заслужним појединцима и институцијама, док је председница Владе Ана Брнабић предводила централну државну свечаност у Орашцу.

Одликовања најзаслужнијима

Свечаности у Председништву присуствовали су и министар одбране Александар Вулин и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милан Мојсиловић.

Према речима председника Вучића, на данашњи дан, пре 215 година, устаници су кренули у борбу за слободу, предвођени вождом Карађорђем. Био је то почетак дугог и напорног пута који је имао за циљ слободу, мир, равноправност, ради изградње модерне и успешне српске државе. Резултати те државе су утолико већи ако се зна да смо до тог циља немало пута били саплитани и уназађивани. Неретко су покушавали и да нас униште. Некада су то чинили наши непријатељи, а некада смо у томе сами учествовали. Вредности којима су устаници били вођени нашле су се и у првом уставу Србије из 1835. године, модерном, савременом, изузетном за то време.

Председник је поручио лауреатима, међу којима су појединци, институције и удружења у области одбране, културе, медицине, привреде, спорта, науке, дипломатије, да су својим радом, несегичношћу, енергијом и самопожртвовањем неизмерно допринели да Србија буде боља, успешнија, срећнија и модернија, те

АРТИЉЕРИЈСКА
ПАЉБА

Поводом Дана државности, на Савској тераси на Калемегдану, 14. фебруара Гарда Војске Србије извршила је почасну паљбу с десет плотуна из шест артиљеријских оруђа. Паљби, којој је претходио дефиле Репрезентативног оркестра Гарде у Кнез Михаиловој улици, од Трга Републике до Калемегдана, присуствовали су, уз многобројне грађане, министар одбране и начелник Генералштаба Војске Србије.

Државна церемонија

Централна државна церемонија поводом Дана државности Србије одржана је 15. фебруара у меморијалном комплексу у Орашцу, уз највише државне и војне почести. Свечаности су присуствовали народни посланици, министри у Влади, представници Републике Српске, свештенства и дипломатског кора, а делегацију Војске предводио је начелник Генералштаба генерал-потпуковник Милан Мојсиловић.

Говорећи о значају Дана државности, председница Владе истакла је да Србија обележава 215 година постојања модерне српске државе.

– Кључни и преломни догађаји из историје наше државе важни су данас за разумевање и тумачење овог тренутка када се Србија поново, као много пута до сада, суочава с изазовима, изборима и одлукама, које ће несумњиво креирати будућност земље. А она, пре свега, зависи од нас самих – нагласила је премијерка Брнабић.

Према њеним речима, треба да будемо храбри и одлучни у превазилажењу препрека, као што су то били наши преци, којима одајемо почаст, а који су у темеље српске државе усадили чојство и јунаштво. Наша је обавеза, стога, сматра премијерка, да Србију градимо на знању и да најмлађе генерације спремимо за будућност. Поручила је да само напорним радом и личним развојем можемо постати и остати друштво успешних, слободних и срећних појединаца.

Честитајући грађанима Дан државности, председница Владе истакла је да председник Републике и Влада Србије воде одговорну политику и изразила уверење да је то пут који ће дугорочно донети напредак и добробит свим грађанима.

Председница Републике Српске Жељка Цвијановић пожелела је Србији и Републици Српској мир, стабилност, економски развој и безбедно окружење. ■

Снимили Горан СТАНКОВИЋ и Даримир БАНДА

изразио захвалност иностраним добитницима јер су ширили углед наше земље ван њених граница.

Пензионисани генерал Љубиша Диковић, претходни начелник Генералштаба Војска Србије, одликован је Орденом Карађорђевог звезде првог степена. Војнотехнички институт одликован је Орденом белог орла са мачевима другог степена, поводом 70 година рада, за нарочите заслуге у изградњи система одбране и допринос у области војне научноистраживачке делатности. Војнофилмском центру „Застава филм“ додељен је Сретењски орден трећег степена за нарочите заслуге у области културно-документарних делатности, а поводом 70 година постојања. И Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одликован је Сретењским орденом трећег степена, поводом 120 година рада, за нарочите заслуге и постигнуте резултате у културним делатностима.

Поводом Дана државности, одликовано је 93 припадника нашег система одбране, којима ће одликовања бити уручена за Дан Војске Србије.

Док Војна академија, Медицински факултет ВМА, Војна гимназија и Средња стручна војна школа увелико примају пријаве момака и девојака који своју професионалну будућност виде у систему одбране, ректор Универзитета одбране генералмајор Горан Радовановић има јасну слику квалитета којим будући официри треба да ојачају Војску Србије. Генералштаб и Универзитет, каже ректор, сарађују, а наставни планови и програми коригују се и унапређују према захтевима дужности на које ће младе старешине бити распоређене на почетку каријере.

Q Конкурси за упис у војне школе су у току. Да ли је Универзитет одбране спреман за селекцију и пријем нових ученика и кадетџа?

– Младићи и девојке који су заинтересовани за упис у Војну гимназију могу предати конкурсну документацију до 15. марта, док је рок за предају докумената за упис у Средњу

стручну војну школу, Војну академију и Медицински факултет ВМА 31. март 2019. године. Да би ушли у процес селекције, кандидати морају да испуне конкурсом прописане услове. Војне школе су извршиле неопходне припреме за реализацију свих активности после завршетка конкурса. Кандидати који испуне критеријуме улазе у процес селекције, током које полажу пријемни испит у зависности од војне школе за коју конкуришу – за упис у Војну гимназију из математике и српског језика, у Средњу стручну војну школу из математике и физике, за Војну академију из математике, а за Медицински факултет из хемије и биологије. Затим их очекује провера физичке способности, психолошко тестирање и лекарски преглед.

Q Шта младе мотивише за војни позив и које су предности војног школства над цивилним?

– Најчешћи разлози због којих се млади одлучују да постану официри јесу љубав према војном позиву и униформи, као и због тога што осећају да је војна професија посебна јер

СТВАРАМО БУДУЋНОСТ ВОЈСКЕ

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ГОРАН РАДОВАНОВИЋ РЕКТОР УНИВЕРЗИТЕТА ОДБРАНЕ

Велика пажња посвећује се обезбеђењу оптималних услова за живот и рад ученика и кадета и њиховом васпитавању, и када нису на настави. Њима се пружа могућност бављења и ваннаставним активностима, нарочито спортом, у недавно реновираном спортском центру, на спортским теренима и у Атлетској дворани.

им се пружа прилика да служе својој земљи. Једни настављају породичну традицију, док се други руководе жељом за докзивањем у овој нимало лакој професији. Разлог за изражено интересовање које влада за упис у војне школе свакако су и предности које нуди војно школство, с традицијом дугом скоро 170 година. Високи стандарди морају бити испуњени када је реч о школским, односно студијским програмима, наставном кадру и условима у којима се настава изводи. Велика пажња посвећује се обезбеђењу оптималних услова за живот и рад ученика и кадета и њиховом васпитавању, и када нису на настави. Њима се пружа могућност бављења и ваннаставним активностима, нарочито спортом, у недавно реновираном спортском центру, на спортским теренима и у Атлетској дворани. После завршетка школовања и стицања првог официрског или подофицирског чина чека их сигуран посао у јединицама Војске и могућност даљег усавршавања у складу с афинитетима и потребама система одбране.

О. *Постоје ли новине у наставном плану и програму за будуће ученике и кадете војних школа?*

– На Универзитету одбране наставни планови и програми стално се унапређују, што је условљено потребама Војске Србије. Периодично се истражује однос између стеченог знања и способности кадра који излази из војних школа, као и потреба наше војске. На основу добијених резултата модификују се наставни планови и програми на свим нивоима школовања и усавршавања.

О. *Већ традиционално највеће интересовање влада за Медицински факултет ВМА. Ту је конкуренција најве-*

ћа, јер се прима мали број кадетџа – 25. У чему су наши студијски медицинџи и предности у односу на колеге из грађанства?

– Предности студија на Медицинском факултету ВМА огледају се, пре свега, у стицању практичног искуства у континуираном клиничком и/или истраживачком раду још за време студија. Наиме, привилегија кадета јесте да на вежбама раде у малим групама, а приступ пацијентима имају и изван радног времена. Такође, могу да прате оперативне процедуре, опсервацију пацијената и рад у Центру хитне помоћи ВМА. На почетку студирања сваки кадет добија ментора, наставника Медицинског факултета, који је током школовања одговоран за његово стручно усавршавање.

О. *Колико су јединице, односно пацијенти, задовољни стручним знањима које најмлађи лекари понесу из школе?*

– Наставни планови и програми за школовање будућих официра на Универзитету одбране израђују се на основу захтева Генералштаба Војске Србије, што је услов да најмлађи потпоручници буду оспособљени за преузимање почетних дужности у систему одбране. На крају сваке школске године анализира се рад свих организационих целина Универзитета, а од представника Генералштаба добијају се повратне информације о практично исказаним способностима најмлађих официра. Ове информације су основа за покретање измена, допуна или дорада постојећих наставних планова и програма ради отклањања евентуалних недостатака у стручним знањима потребним за обављање почетних дужности официра.

Q Самофинансирајући студенти су већ дугогодишња пракса на Војној академији. Који је њихов основни мотив да се школују у војнообразовним институцијама?

– На Војној академији школују се и самофинансирајући студенти на акредитованим студијским програмима Војнонашинског и Војноелектронског инжењерства, Логистике одбране и Јавних финансија. Њихов основни мотив за упис на Војну академију јесте могућност стицања квалитетног образовања, уз прихватљиве цене школовања. Наш мотив за школовање самофинансирајућих студената није зарада, већ намера да што већи број младих људи стекне и практична знања из области одбране и безбедности, од чега корист има и држава. Због тога се самофинансирајући студенти уписују само на студијским програмима на којима се школују и кадети Војне академије. Самофинансирајући студенти похађају наставу заједно са кадетима, осим наставе из војностручних предмета која је намењена само кадетима.

Q Војна гимназија годинама уназад школује дечаке, а последњих година и девојчице. Настављају ли сви они школовање на Војној академији и да ли и за њих важе исти услови конкурса као и за остале кандидате?

– Војна гимназија школује девојчице и дечаке према програму гимназије општег смера, у трајању од четири године. По завршетку Војне гимназије сви ученици уписују Војну академију или Медицински факултет ВМА. За разлику од кандидата из грађанства, они не полажу пријемни испит за упис. Интересовање за упис у Војну гимназију у школској 2018/2019. години превазишло је интересовање за упис на Медицински факултет ВМА – за једно место у Војној гимназији конкурисало је више од шест кандидата из грађанства.

Q Ове године прва генерација девојчица школованих у Војној гимназији уписала је Академију. Како су се оне показале у односу на друге кадеткиње?

– Ученици који заврше Војну гимназију боље су упознати са специфичностима интернатског живота и рада, као и специфичностима војне професије, од својих колега из цивилних средњих школа. Због тога се у почетном периоду лакше прилагођавају на начин живота и рада кадета на Војној академији и Медицинском факултету. Ова запажања се подједнако могу применити и на кадете и на кадеткиње.

Q Ове јесени у јединице стижу први водници школовани у Средњој стручној војној школи (ССВШ), а у клубу ће доћи и друга генерација. Каква су вам досадашња искуства у школовању средњошколског, стручног кадра за употребу система одбране?

– За руковање и одржавање сложених техничких средстава у Војсци Србије неопходан је и стручан средњошкол-

ски кадар, за чије школовање не постоје одговарајући капацитети у цивилним школама. У протеклом периоду, откада се ученици поново школују у ССВШ, искуства су позитивна. Они су мотивисани за савладавање наставног плана и програма, посебно стручних предмета, због чега на крају школовања Војска добија оспособљен подофицирски кадар. На основу потреба које је исказала Војска Србије, ове године се у ССВШ школују ученици на смеровима Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана и смеру Јединица за електронска дејства. У односу на претходне године новина је да ће ове године и ученице бити промовисане у први подофицирски чин.

Q Школовање на Универзитету одбране свршеним кадетима омогућава и даље усавршавање. Шта то у пракси значи?

– После завршетка основних академских студија на Универзитету одбране кадети постају официри Војске Србије, унапређују се у чин потпоручника одговарајућег рода или службе, те стичу стручни назив из одговарајуће научне обла-

сти. Имају могућност сталног каријерног и академског усавршавања. Каријерно усавршавање се наставља на Основном командно-штабном курсу, Командно-штабном усавршавању, Генералштабном усавршавању и на Високим студијама безбедности и одбране. Академско усавршавање на Војној академији обухвата мастер академске студије и докторске академске студије у области друштвено-хуманистичких, природно-математичких и техничко-технолошких наука. На Медицинском факултету ВМА реализују се специјализације и уже специјализације у здравственој струци, специјалистичке академске студије и докторске академске студије.

Q Да ли Универзитет школује довољно кадра да задовољи све потребе Војске Србије?

– Основна намена Универзитета одбране јесте школовање кадра за потребе нашег система одбране. Универзитет школује кадар на основу исказане потребе Војске и Плана школовања и усавршавања који израђује Управа за кадрове, а на основу пројектованог одлива кадра.

Q Како је стање наставног кадра и како се превазилази проблем смене генерација међу предавачима?

– Наставни кадар ангажован на Универзитету одбране у потпуности обезбеђује непрекидно и квалитетно извођење наставе на свим нивоима школовања и усавршавања. На Универзитету одбране континуирано се развија сопствени наставни кадар, у војностручним и стручно-специјалистичким областима. Недостајуће наставнике из осталих научних области ангажујемо из редова најбољих стручњака из образовно-васпитног и научноистраживачког система Републике Србије.

○ Сарађује ли Универзитет одбране с осталим високообразовним институцијама у земљи и иностранству, каква је његова позиција у научној заједници Србије, имајући у виду да су сви студијски програми Универзитета акредитовани?

– Универзитет одбране сарађује с најзначајнијим високошколским војним и цивилним институцијама у земљи и иностранству. У области високошколског војног образовања најзначајнију сарадњу остварује с универзитетима одбране који су чланови Централноевропског форума о војном образовању. Циљ Форума јесте да подржи развој образовања и обуке војних професионалаца и сарадњу војних универзитета земаља Централне Европе у настави, истраживању, размени наставника и студената, повећању међусобног разумевања и да олакша организацију заједничких догађаја. Универзитет одбране је пуноправни члан Конференције универзитета Србије, у оквиру које координира рад и утврђује заједничке политике високошколских установа с осталим акредитованим универзитетима Србије.

Поред тога, Универзитет одбране остварује и појединачну сарадњу с универзитетима и факултетима у земљи и иностранству. Сарадња се остварује акредитацијом заједничких студијских програма, разменом наставног кадра и заједничким учешћем на међународним пројектима. Размену наставног кадра, у највећем броју, остварујемо с факултетима Универзитета у Београду. С универзитетима у Крагујевцу и Новом Пазару акредитовали смо заједничке основне и мастер студијске програме на којима могу студирати и самофинансирајући студенти, односно лица која се не школују само за потребе Министарства одбране и Војске Србије. С Криминалистичко-полицијским универзитетом, државним и приватним универзитетима у Београду, Новом Саду, Нишу, Крагујевцу и Косовској Митровици учествујемо у ERASMUS+ програму Европске уније, који обезбеђује финансирање међународних пројеката за сарадњу у области образовања и усавршавања младих. Припадници Универзитета одбране ангажовани су на два ERASMUS+ пројекта, на којима, поред наведених универзитета из Србије, сарађују и с факултети-

ма у Великој Британији, Немачкој, Италији, Мађарској и Словачкој. Прошле године остварили смо и размену наставног кадра с италијанским Универзитетом UNIME у Месини, мађарским Националним универзитетом јавних служби у Будимпешти и Војном академијом Словачке.

○ Од прошле године у састав Универзитета одбране ушли су и стручни и научни часописи система одбране. Како ће се надаље они развијати?

– Универзитет одбране је издавач четири научна и једног стручног часописа. Научни часописи су *Војносаниџејски преглед*, *Војно дело*, *Војноисторијски гласник* и *Војно-технички гласник*, с вишедеценијском традицијом, који се сврставају у најзначајније часописе у својој области у Србији и региону. Нови гласник је стручни часопис Универзитета одбране, намењен подизању нивоа стручности у извршавању професионалних задатака припадника система одбране, подстицању њихове креативности и критичког мишљења у примени и употреби Војске.

Војносаниџејски преглед је један од ретких домаћих часописа медицинских наука и налази се међу 155 најутицајнијих у свету из области опште и интерне медицине. *Војно дело* је интердисциплинарни научно-теоријски часопис од националног значаја за публикавање радова из области безбедности и одбране. *Војноисторијски гласник* је национални научни часопис из области војне историје, док је *Војно-технички гласник* водећи у области материјала и хемијске технологије, математике, рачунарске науке и механике, електронике, телекомуникација, информационих технологија и машинства. Преузимањем издавачких права над овим часописима Универзитет се сврстао у ред ретких институција у нашој земљи који у свом саставу имају научне и стручне часописе с високим рејтингом и дугом традицијом. У даљем раду планирамо унапређење квалитета свих часописа ангажовањем научно-стручних капацитета Универзитета одбране на уређивачком и публицистичком плану. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Владимир ПОЧУЧ

Снимили Горан СТАНКОВИЋ и Срђан ХАЈСТЕР

IDEX 2019

Међународни сајам наоружања и војне опреме „IDEX 2019“, који се одржава сваке друге године под покровитељством шеика Мохамеда бин Заједа, одржан је средином фебруара у Абу Дабију. На овогодишњем скупу учествовало је око 1.300 излагача из више од 60 земаља. Као и претходних година, српска одбрамбена индустрија и „Југоимпорт СДПР“ приказали су наша савремена достигнућа у области наоружања.

Интересовање за нашу наменску

– Сви који су значајни у одбрамбеној индустрији света, поготово из области копнене војске, данас су у Абу Дабију и имају прилику да виде шта то Србија има да понуди. „Југоимпорт СДПР“, као предузеће које окупља читаву одбрамбену

индустрију Србије и које је често представља у свету, на сајму је приказало чиме наша земља располаже – истакао је министар одбране Александар Вулин, који је на позив потпредседника и премијера УАЕ шеика Мухамеда бин Рашеда ал Мактума боравио у званичној посети тој земљи, током које је обишао и „IDEX 2019“.

Министар Вулин нагласио је да је на сајму владало велико интересовање страних купаца за наш ракетни систем „ралас“, беспилотне летелице, беспилотни хеликоптер и већ традиционално добро познате производе – НОРА Б52 калибра 155 mm, разне врсте муниције, као и паметне муниције коју смо први пут приказали.

– Одбрамбена индустрија Србије је у 2018. години остварила зараду и извоз увећан за 13,9 одсто у односу на претходну годину. Наставиће да се развија, баш као што ће и држава наставити да улаже у наменску. Оно што је запо-

СРПСКА ОДБРАМБЕНА
ИНДУСТРИЈА НА
САЈМУ НАОРУЖАЊА
У АБУ ДАБИЈУ

Реч је о манифестацији која представља једину изложбу у региону Блиског истока и Северне Африке, на којој се излажу најсавременије технологије намењене свим видовима оружаних снага. Због свог значаја „IDEX” годинама привлачи високе државне званичнике, представнике наменске производње и армија које су потенцијални корисници средстава наоружања и војне опреме.

13

чео тада председник Владе Александар Вучић ми ћемо данас дограђивати и, захваљујући управо реформама које је он спровео, данас имамо довољно новца да то и учинимо – истакао је српски министар одбране.

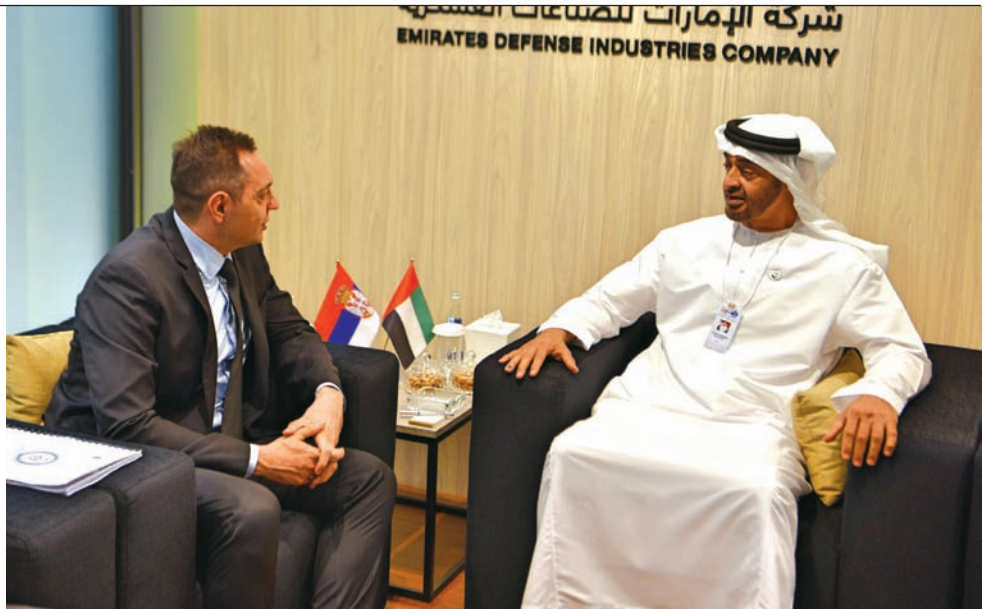
„Југоимпорт СДПР” наступио је као интегратор српске одбрамбене индустрије, демонстрирајући сва нова и класична достигнућа наше одбрамбене индустрије на једном месту.

МЕЂУСОБНО ПОШТОВАЊЕ

После свечаног отварања Међународног сајма наоружања „IDEX 2019”, шеик Мохамед Бин Зајед своје званичне састанке започео је управо са српском делегацијом.

– Поштовање које је указано Србији резултат је пријатељства председника Вучића и шеика Бин Заједа и отворило нам је многа врата у Абу Дабију. Шеик је поручио да наша земља увек може да рачуна на његову подршку, те да је он пријатељ Србије, а Абу Даби емират који води рачуна о њеним интересима – изјавио је министар Вулин.

– Ово је трећи пут да, после Абу Дабија 2017. године и сајма у Паризу, имамо импресиван штанд, који је и по величини и по улагањима у маркетинг на нивоу светских произвођача – нагласио је помоћник директора „Југоимпорта“ Александар Лијаковић, додајући да смо ове године раме уз раме с водећим светским произвођачима, када је реч о позицији у сајамском простору и по количини експоната.

Оно што овогодишњи асортиман изложен на штанду наше одбрамбене индустрије издваја од претходних наступа јесте чињеница да смо, уз класичне производе наше наменске, акценат ставили на велики технолошки продор у области сложених борбених система.

– Реч је о програму „Југоимпорт СДПР“ међу којима су НОРА, „милош“ и „лазар 3“ у две варијанте, а имамо и новог члана фамилије „лазар“ – систем „лазар“ с ракетом „ралас“, домета девет километара, где смо експлоатисали развој система „алас“ који има домет од 25 километара – нагласио је Лијаковић.

Велики технолошки пробој остварен је, према његовим речима, и у вођеним ракетама, међу којима су „муња“ и неколико нових ГПС вођених бомби, што нас сврстава у групу највиших технолошких земља у свету у области наменске индустрије, будући да радимо нешто што је до сада било резервисано само за велике силе.

Лијаковић је, такође, изразио задовољство да су оклопна возила „милош“ и „лазар“ у основном облику и ове године изазвала интересовање на сајму, као и систем НОРА, који је наш најпродаванији сложени борбени систем, и његова нова варијанта „александр“.

Према његовим речима, Србија је приказала и нове ракетне системе великог домета, невођене и вођене ракете, у чији ћемо развој и даље улагати како бисмо се позиционирали као јака одбрамбена индустрија у свету. Затим и оружје пешадије, минобацачку и стрељачку муницију, те муницију средњег калибра, што су до сада били наши основни извозни производи.

Говорећи о будућим извозним пројектима, представник „Југоимпорта“ нагласио је да Уједињене Арап-

ске Емирате посматра као једног од најзначајнијих партнера.

Војска УАЕ, која се опрема најнапреднијим и најсофистициранијим системима наоружања, велико интересовање показала је за нашу беспосадну наоружану платформу „мали милош“, која је успешно испитана у тешким теренским условима у Емиратима. Тај систем развио је ВТИ, а производи га „Прва петолетка“.

– Наш производни програм чине минобацачи и ручни бацачи различитих врста. Ми већ имамо уговоре с Уједињеним Арапским Емиратима, који ће обележити ову и наредну годину, а овде очекујем још неке повољније и боље уговоре о сарадњи. Последњи уговор нам је био у вредности од 15 милиона долара, а сваки наредни зависи од количине уговорених производа – истакла је директорка трстеничке „Прве петолетке“ Анђелка Атанасковић.

Разговори о сарадњи

И ове, као и претходних година, смотра наоружања и војне опреме у Абу Дабију привукла је високе државне званичнике, представнике одбрамбене индустрије и оружаних снага. Сем приказа савремених борбених средстава и система, „IDEX 2019“ био је и прилика за састанке многобројних делегација земаља које су учествовале на сајму.

Министар одбране Александар Вулин састао се са замеником премијера и новим министром за одбрамбену и аерокосмичку индустрију Републике Казахстан Аскарком Жумагалијевим, коме је захвалио на принципијелном ставу његове државе када је реч о Косову и Метохији. Потом су двојица званичника разговарала о могућностима за унапређење војноиндустријске и војноекономске сарадње наше две земље.

Министар Жумагалијев нагласио је три аспекта сарадње – у области муниције, трансфера технологије и истраживања и развоја, са чим се министар Вулин сагласио, нагласивши и могућност пружања техничко-технолошке подршке на успостављању линија за производњу пешадијске муниције у Републици Казахстан, те за заједнички развој и освајање производње, као и заједничку производњу и трансфер технологије.

Први човек српског система одбране састао се и са чешким колегом Лубомиром Метнаром, са којим је размотрио кључна питања билатералне сарадње, као и могућности за њено унапређење.

Министар Метнар истакао је да је задивљен српским штандом, као и количином и разноврсношћу наоружања и војне опреме који су приказани на сајму. Министар Вулин је рекао да је српска одбрамбена индустрија у развоју и предложио да се сарадња наших држава прошири и у тој области, нарочито у када је реч о заједничким пројектима за светско тржиште.

У разговору о безбедносној ситуацији, министар Вулин нагласио је да је покушај стварања „војске Косова“ у супротности с међународним правом и представља највећи безбедносни проблем у региону, те да је за Србију, према Резолуцији СБ УН 1244, КФОР једина оружана формација на Косову и Метохији.

На сајму у Абу Дабију српски министар одбране имао је прилику да се састане и са државним министром одбране

УАЕ Мухамедом Ахмедом ал Бовардијем, са којим се сагласио да је сарадња у области одбране између Србије и Уједињених Арапских Емирата веома развијена, као и да постоји могућност њеног унапређења. Двојица министара нарочито су истакла сарадњу у областима обуке, медицине и војне безбедности, те најавили развој војнотехничке сарадње и наставак пројеката које заједно реализује две земље. Министар Вулин предложио је проширење сарадње и у области образовања, као и могућност да се официри Војске УАЕ усавршавају на нашем универзитету одбране.

На сајму „IDEX 2019“ министар Вулин сусрео се и са новим министром националне одбране Грчке Евангелосом Апостолакисом. Изразили су задовољство досадашњим нивоом сарадње у области одбране и посебно нагласили значај заједничких војних вежби специјалних снага, као и учешће у борбеној групи HELBROC, где је Грчка водећа земља.

Том приликом министар одбране Александар Вулин захвалио је на континуираној подршци коју Грчка пружа у очувању територијалног интегритета и суверенитета Србије и

истакао да је досадашњи однос Грчке према јужној српској покрајини потврда искреног пријатељства две државе и два народа. Још једном је истакао да је за Србију неприхватљиво формирање „војске Косова“ и да се противи смањивању броја припадника КФОР-а који су ангажовани на Косову и Метохији.

Министар Апостолакис потврдио је да ће Грчка и даље подржавати нашу земљу када је реч о Косову и Метохију, те да није сагласан с изјавама албанских званичника који позивају на укидање граница, похваливши том приликом одмерену реакцију српских политичара. ■

ВОД ЗА РАЗМИНИРАЊЕ И УКЛАЊАЊЕ НЕЕКСПЛОДИРАНИХ УБОЈНИХ СРЕДСТАВА

За припаднике прокупачке јединице није довољно да буду само обучени и професионални у раду, већ морају имати и довољно храбрости за ризичне и опасне задатке разминирања или уклањања касетних и авио-бомби, импровизованих експлозивних направа и осталих неексплодираних убојних средстава

ГРЕШКЕ НЕ СМЕ БИТИ

У Прокупљу је 2014. године први пут формиран вода у Војсци Србије за разминирање и уклањање неексплодираних убојних средстава. Јединици су постављени високи стандарди у обуци пиротехничара. Школовање су завршили у Србији, а похађали су и различите стручне курсеве у иностранству. Данас су припадници вода из састава 310. инжењеријског батаљона Треће бригаде Копнене војске оспособљени да проналазе, уништавају и транспортују сва неексплодирана убојна средства (НУС), што су протеклих година показали на теренима широм земље, почев од Врања, Аеродрома „Дубиње“ код Сјенице, до касарне у Новом Саду. Свакако им је најизазовнији и најопаснији задатак био техничко извиђање и чишћење сјеничког аеродрома, на који је током агресије 1999. године, уз мноштво авио-бомби, бачено и око четири хиљаде касетних бомби.

Уништавање касетних бомби

Први сложенији задатак јединица је реализовала 2017. године, када су за потребе изградње антирикошетног бедема пиротехничари „чистили“ Војни комплекс „Међа“ од пројектила које су припадници наше војске испаливали током вежби и обучавања. Потом су ангажовани на издвојеном објекту „Лисичји поток“ код Београда и у касарни „Југовићево“ у Новом Саду, где су уклањали конвенционално наоружање наше производње, заостало од бомбардовања 1999. године. Према речима заставника Зарка Стојковића, на том простору пронашли су велике количине ручних бомби.

На издвојеном објекту „Забела“ код Пожаревца пиротехничари из Прокупља уклањали су заосталу муницију из Првог и Другог светског рата. Приликом техничких извиђања у касарнама у Нишу, Врању и Лесковцу открили су да у нишкој касарни „Књаз Михаило“ и у обе врањске касарне постоје авио-бомбе, које ће ископати и уништити током године. Пиротехничко обезбеђење радова и уништавање пројектила у војним објектима редовни су задаци вода разминирање.

Најважнији и најризичнији задатак који су до сада имали припадници вода било је техничко извиђање Аеродрома „Дубиње“ код Сјенице. Од 7. априла до 9. септембра прошле године пиротехничари су проверили 47,5 хектара земљишта и том приликом 20 хектара прогласили за површину без утврђеног ризика, док су за површину од 27,5 хектара утврдили да је под касетном муницијом.

„Пронашли смо 26 касетних бомби америчке производње и три појачника с упаљачем“, каже командир вода капетан Ненад Кањевац и наводи да се тежина тог задатка огледала у чињеници да је касетна муниција наоружана дуплим упаљачем. Тренутно-ударни упаљач активира се приликом удара у земљу, али ако не дође до његове активације, онда се бомба може активирати и на близину, потрес земљишта или светлост. Никада се са сигурношћу не може знати о каквој је бомби реч, односно којим је још упаљачем наоружана.

„Зато се трудимо да током рада нема тензије. Дисциплина мора да буде на високом нивоу, припадници вода да тачно знају шта им је посао и да се приликом рада с НУС увек понашају у складу с прописаним мерама заштите“, истиче капетан Кањевац.

Командир трећег тима за разминирање и уклањање НУС заставник Дејан Дејановић објашњава како се одвијао рад на сјеничком аеродрому. „Како нисмо знали где се налазе касетне бомбе, најпре смо отварали сигурну стазу, односно приступни пут, а потом су пиротехничари отварали радну стазу, ширине један и дужине 25 метара. Постепено су се кретали и простор претраживали метал детектором. Када бисмо пронашли бомбу, пажљиво су прилазили месту, рашчишћавали вегетацију посебним антимагнетним средствима, ископавали земљиште поред и лаганим откопавањем долазили до убојног средства. Касетна бомба се не деактивира, већ уништава на лицу места, постављањем експлозива и његовим активирањем с безбедне даљине од 500 и више метара. Увек има страха када се задатак извршава. Искуснији кажу да оног тренутка када више не постоји страх, пиротехничар треба да престане да се бави тим послом.“

И током 2019. године ће се наставити с „дубинским чишћењем“ и уништавањем касетних бомби на Аеродрому „Дубиње“.

Четири фазе обуке

Командант 310. инжењеријског батаљона потпуковник Бојан Миленковић тврди да су припадници вода за разминирање и уклањање неексплодираних убојних средстава изузетно мотивисани за обављање задатака, али да се у њиховом послу грешке не праштају. „Није довољно да пиротехничари буду само добро обучени и професионални у раду, већ морају имати и довољно храбрости за тако ризичне и опасне задатке“.

Према речима капетана Кањевца, предвиђено је да се обука састава заврши током године. Планирана је и реализована у четири фазе. У првој фази припадници вода оспособ-

бљени су да привремено замене пионирске јединице када је то потребно и да извршавају задатке с неексплодираним убојним средствима у нуклеарно-хемијско-биолошком окружењу на прописаном нивоу заштите. Друга фаза подразумевала је обуку за „чишћење“ терена после борбених дејстава артиљеријских и тенковских јединица и евентуалних експлозија у магацинима убојних средстава конвенционалног наоружања. Посебна пажња, том приликом, посвећена је размињању површина од неексплодираних убојних средстава према међународним стандардима за хуманитарно размињање и поступцима приликом транспорта неексплодираних средстава до места за безбедно уништавање.

У протекле три године реализована је и обука припадника вода за детектовање, ископавање, превозење и уништавање пројектила високе масе (авио-бомби) и импровизованих НУС, на Аеродрому „Батајница“, те у нишким касарнама „Књаз Михаило“ и „Стеван Синђелић“ и лесковачкој касарни „Војвода Петар Бојовић“.

ЈЕДИНА ПИРОТЕХНИЧКА ЈЕДИНИЦА

Вод из Прокупља је једина јединица или састав у Републици Србији која је организована и припремљена за борбу против неексплодираних убојних средстава. У Војсци Србије, поготово у РВ и ПВО и логистици, има још изузетних пиротехничара, који су искуство у уништавању неексплодираних убојних средстава стекли током и после ратова на нашим просторима, али нису организацијски повезани.

Полицијске јединице, такође, имају мање саставе тог типа, који раде искључиво по позиву и тежишно се баве појединачно пронађеним пројектиlima или експлозивним направама. Центар за размињање у Београду нема јединицу која се бави размињањем, већ за одређене пројекте „позајмљују“ људство, најчешће из Босне и Херцеговине.

Кајетан Ненад Кањевац

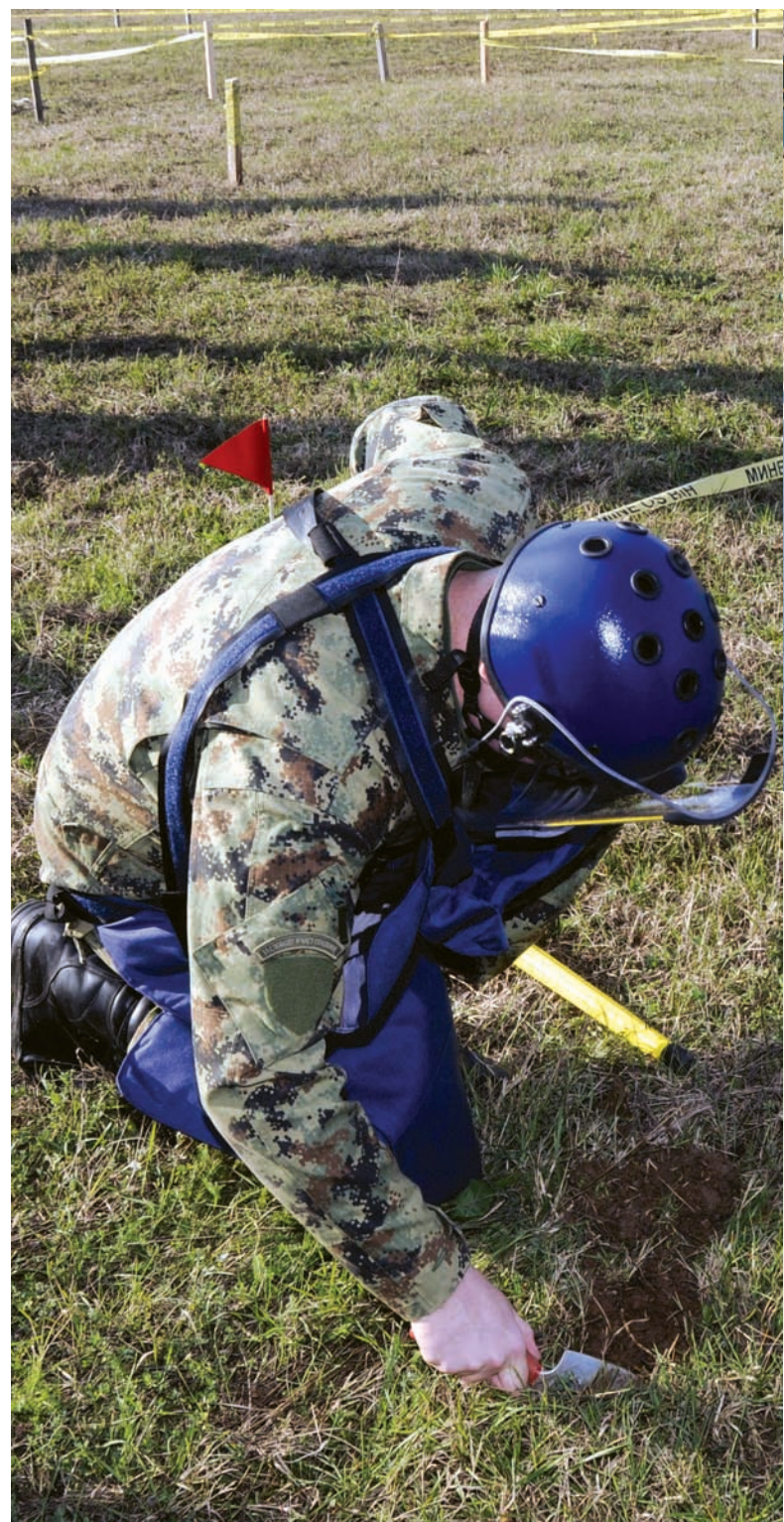

1. март 2019.

Прокупчки пиротехничари су углавном овладали знањима и вештинама за самостално уклањање авио-бомби. Обуку за познавање и скидање упаљача авио-бомби, те добијање сертификата за то морају додатно завршити на курсевима у иностранству. Током 2019. године треба да добију и сертификате за рад с импровизованим експлозивним направама и за машинско размињање земљишта, што се очекује после набавке машине за размињање, односно машине за узнемиравање тла. Важно је нагласити да су у потпуности оспособљени за уклањање и уништавање минских поља и касетне муниције која је коришћена током агресије 1999. године.

Техничка опремљеност

Вод је још при формирању попуњен с 80 одсто неопходне опреме, али је и у протеклих пет година настављено улагање у техничка средства за рад. У 2016. години јединица је до-

била донацију од Европске команде ОС САД у вредности 265.000 долара, па је опремљена средствима за обележавање градилишта за разминирање, медицинском опремом, с двадесет заштитних одела, двадесет метал-детектора, те опремом за извиђање сумњивих површина – ласерски даљинометри, камере, фото-апарати и опрема за узорковање тла.

Војска Србије набавила је и балистичке штитове, осам квалитетних магнетних локатора SCHONSTEDT, немачке производње, за дубинску претрагу, и метал-детекторе. Како истиче капетан Кањевац, јединица је по

обучености и опремљености у рангу са сличним саставима у савременим армијама света.

Припадници вода за разминирање и уништавање неексплодираних убојних средстава помажу и осталим саставима Војске током обуке, као и грађанима Србије, да препознају опасности од неексплодираних убојних средстава и како да предузимају прописане мере на заштити живота и спречавању ванредних догађаја.

Официрски и подофицирски кадар јединице изабран је на основу квалитета рада на претходним дужностима, али и по принципу добровољности. За послове које обављају припадници вода добијају додаток од десет одсто на плату и имају четири месеца бенефицираног радног стажа на 12 месеци и опоравак у трајању од десет радних дана. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ШКОЛОВАЊА И КУРСЕВИ

Припадници вода за разминирање и уклањање неексплодираних убојних средстава су у протеклих неколико година похађали више курсева у земљи и иностранству и стекли значајна искуства која примењују у обуци. Курс за пиротехничаре реализовали су у Центру за обуку у Крушевцу, док су основни курс за хуманитарно разминирање, курсеве извиђача експлозивних средстава и чишћења површина контаминираних касетном муницијом, затим курс командира деминерских одељења, основни деминерски курс, курс чишћења кућа, те курсеве оператора за уклањање експлозивних средстава и

инспектора контроле квалитета реализовали у Босни и Херцеговини.

Оружане снаге БиХ, на име, имају деминерски батаљон и опрему вредну седам милиона долара, као и 21 робот за разминирање. У току 2017. године успостављена је сарадња с Европском командом ОС САД и реализован основни курс за разминирање у Немачкој, док је наредне године мобилни тим НАТО-а у Прокупљу за припаднике вода извео обуку „Дејство против импровизованих експлозивних направа“. Део садржаја обуке реализован је и са припадницима оружаних снага Мађарске, а у Грчкој су наши пиротехничари учествовали на заједничким вежбама с њиховим јединицама. Током 2019. године поново су планиране посете мобилних тимова НАТО-а и похађање курса „CIED TTT“ у Немачкој.

ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

ОЧИ У ОЧИ С БЕЗБЕДНОСНИМ ИЗАЗОВИМА

Пише проф. др Јованка ШАРАНОВИЋ

Током 2019. године припадници Института и Војног архива ангажоваће се на обележавању две деценије од агресије НАТО-а организацијом научне конференције, као и серије предавања о томе за припаднике нашег система одбране. Планира се и скуп о стратешкој култури, а с Институтом за међународну политику и привреду округли сто о „Измењеној природи рата – теорији и пракси у 21. веку”. Реализацијом већ започетих пројеката допринећемо сагледавању свих феномена и процеса који утичу на безбедност Србије.

Институт за стратегијска истраживања обележио је недавно 35 година постојања. Заједно с Војним архивом, који је у његовом саставу од 2006, баштини традицију дугу 143 године. Основна и примењена истраживања у различитим областима друштвених и хуманистичких наука Институт спроводи за потребе система одбране. Од свог постојања до данас, припадници установе увек су настојали да буду ефикасни, односно да раде брзо и квалитетно, као и да буду ефективни, то јест да за систем спроводе значајна и неопходна истраживања.

Научна компетентност

Претходну годину обележиле су многобројне активности, планиране и оне којима је требало одговорити на актуелни тренутак. Једна од њих јесте и реакредитација Института као научне установе код Министарства за просвету, науку и технолошки развој, чиме је још једном потврђена његова научна компетентност и позиционираност у научној заједници Републике Србије.

Завршен је рад на пројектима „Идентификовање савремених асиметричних форми угрожавања безбедности” и „Историја српске и југословенске војске у XIX и XX веку”. Настављено је ангажовање припадника Института на пројектима „Стратешка култура као детерминанта националне безбедности у функцији подршке концепту војне неутралности”, „Адаптација у контексту радног и оперативног стре-

са – психосоцијални ризици и ресурси”, затим у областима „Хибридног ратовања – искуства и перспективе”, те „Развоја професионалне војне организације у Србији 1804–1990: искуства и поуке”, као и на пројекту „Дугорочни трендови потреба и могућности школовања кадра у војним високошколским установама”.

У последњем пројекту Института реализована је прва фаза истраживања „Ефикасност и ефективност родно мешовитих састава” у свим јединицама Војске Србије у чијем се саставу налазе жене официри са завршеном Војном академијом. Резултати ће допринети маркирању поља на која је потребно усмерити активности за спровођење едукације, колективних и индивидуалних тренинга који се односе на родну проблематику, а све ради ефикаснијег модификовања организационе културе у систему одбране.

Међународне конференције

Институт је у прошлој години организовао три међународне научне конференције. Прва, „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе”, била је посвећена седамдесетогодишњици постојања војне психологије у Србији. Том приликом указано је на значај стреса, који представља мултидисциплинарни проблем, чије су последице низ штетних физиолошких, психолошких и бихејвиоралних реакција на ситуације у којима захтеви посла нису у складу с могућностима, способностима и потребама запослених.

Конференцију „Крај Великог рата: војне операције и мировни уговори” Институт је организовао с Историјским ин-

▲ Делегација Института на округлом столу „Политичко-безбедносни аспекти косовско-метохијског проблема“

◀ У Институту је одржана промоција Зборника радова „Хибридно ратовање – дилема концепција савремених сукоба“

ститутом из Београда. С Војним музејем из Беча организовали смо 18. годишњу конференцију међународне Радне групе за студије конфликта НАТО и Партнерство за мир.

У оквиру унутрашњег дијалога о Косову и Метохији, припадници Института учествовали су и на округлом столу „Политичко-безбедносни аспекти косовско-метохијског проблема“.

Публиковање радова

Поред тематских зборника радова које је Институт публиковао, као конкретне резултате различитих научних истраживања, значајан је и позив да војни психолози Србије постану чланови Међународног удружења војних психолога (ИМТА) и да учествују у раду Међународног симпозијума примењене војне психологије (IAMPSS), што је за наш систем одбране велики успех.

Један од најважнијих показатеља научноистраживачког ангажмана Института за стратегијска истраживања у претходној години јесу публиковани радови. Представници установе су у 2018. години објавили више од 60 радова у домаћим

и страним часописима и на тај начин широј академској јавности учинили доступним резултате својих научно-истраживачких напора. Такође су допринели обогаћивању фонда научних сазнања из области безбедности, одбране и војне историје.

Институт је промовисао и монографију „Србија и изазови одбрамбене дипломатије“, електронско издање тематског зборника радова „Хибридно ратовање“, зборнике радова „Стрес у војној професији“, „Добровољци у Великом рату 1914–1918“. У плану је промоција зборника радова „Асиметрија и стратегија“ и научне монографије „Асиметрично угрожавање безбедности на примеру Југоисточне Европе“.

Посета министра одбране Александра Вулина, у априлу 2018. године, с јасно исказаним очекивањима од наше установе, одредила је и приоритете у њеном раду у протеклој години.

Као подршка стратегијском одлучивању, Институт је урадио 28 научних информација, анализа, те прилога, на више од 160 страна, за различите теме – миграције и мигрантска криза, енергетска безбедност – нови трендови и савезништва, затим, о променама у архитектури глобалне моћи, украјинској кризи и импликацијама на безбедност и статус Косова и Метохије, те о борби против Исламске државе у Ираку и Сирији, европској безбедности и сарадњи, као и о грађанском рату у Сирији и Либији. Такође и о безбедносној ситуацији у Либану, актуелним безбедносним изазовима на Западном Балкану, те повлачењу САД из нуклеарног споразума с Ираном.

Међународна сарадња

У области међународне војне сарадње, Институт је потписао споразум о научној сарадњи с Европским дефендологија центром из Бање Луке. Био је и домаћин начелнику Центра за војну историју и друштвене науке Бундесвера др Јергу Хилману, делегацијама Института источних студија Руске академије наука и научноистраживачког Института Оружаних снага Републике Белорусије.

Када је реч о размени научних информација, установа је организовала гостовање предавача из академске заједнице, као и из система одбране, на најразличитије теме: савремени међународни односи – источно питање; ОДКБ – актер међународне безбедности, организација система националне безбедности САД; стратегија – модел америчког ратног колеца, те доктрина – концепт мултидимензионе битке. Очекујемо и

Војни архив ангажовао се за попис жртава Првог светског рата, где је у базу података унето близу 300.000 војних и цивилних жртава балканских ратова и Првог светског рата. Значајно је и учешће представника историјског одељења Института на међународним конференцијама које је организовало Историјско одељење САНУ, чиме смо допринели имплементацији споразума о сарадњи Универзитета одбране и САНУ.

Попуна кадром

Када се говори о резултатима рада, неопходно је указати и на одређене потешкоће које су пратиле рад Института и Војног архива у претходној години. Свесни чињенице да квалитет реализације задатака Института и њихов значај у будућности, у највећој мери, зависе од квалитета попуне, посебно млађим кадром, ваља указати на тај, може се рећи, акутни проблем.

АРХИВСКА ГРАБА

У Војном архиву налази се 566,23 тоне архивске грађе. Искоришћен је складишни простор од 3.000 квадратних метара за чување око 7.500 метара архивске грађе, у 22.150 кутија и више од 3.070 сандука. Грађа броји око 41.000.000 листова и 1.794.700 микроформе. До сада је дигитализовано више од 4.000.000 листова архивске грађе или око десет одсто од укупног броја, који се чувају на 12 терабајта складишног простора.

Сматрамо да систем треба да буде флексибилнији, посебно када је реч о процедури довођења одговарајућег кадра из Војске Србије, као и из грађанства, јер улагање у људе јесте инвестиционо улагање – улагање у будућност. У другој фази њиховог развоја, када стекну одређене квалификације, важно је пронаћи механизам да се квалитетан кадар задржи, како се не би десило, као што је то често био случај у прошлости, да оду на боље плаћена места у систему одбрана, али и ван њега.

Дугорочни проблем, на који је више пута указивано надлежнима у Министарству одбране и Војсци Србије, јесте нерешен трајни смештај Војног архива. Та установа се тренутно налази у простору који по условности не задовољава стандарде за смештај и чување архивске грађе. Осим тога, постојећи капацитети су недовољни, те је од 2006. године обустављен пријем архивске грађе из јединица Војске и организационих целина Министарства одбране. Ни постојећа организациона структура Архива није оптимална за његово функционисање.

Планови у 2019.

Када говоримо о активностима у 2019. години, ваља истаћи да ће се припадници Института и Војног архива ангажовати на обележавању две деценије од агресије НАТО-а на СРЈ организацијом округлог стола и научне конференције, као и серије предавања о томе за припаднике нашег система одбране.

Планирамо и научни скуп о стратешкој култури, а с Институту за међународну политику и привреду округли сто о „Измењеној природи рата – теорији и пракси у 21. веку“.

У складу с Планом научноистраживачке делатности, Институт за стратегијска истраживања наставиће рад на пројектима, чиме ће у наредном периоду допринети сагледавању свих феномена и процеса који утичу на безбедност Републике Србије. ■

Ауторка је директорка Института за стратегијска истраживања

Истраживачи Института

гостовање Александра Дугина, еминентног теоретичара савремене геополитичке мисли.

Наставни процес

Значајан део активности Института био је усмерен на реализацију наставног процеса на Командно-штабном и Генералштабном усавршавању, Високим студијама безбедности и одбране, као и на основним, мастер и докторским студијама. Такође, и на Курсу за изасланике одбране у Центру за усавршавање кадра обавештајне службе.

Значајно је и наше учешће у образовном програму мобилности ЕРАСМУС+, у оквиру кога су два наша припадника ангажована за извођење наставе на Националном универзитету за јавне службе у Мађарској и у словачкој војној академији.

Обележавање јубилеја

У години у којој смо обележили завршетак Првог светског рата, посебно истичемо учешће припадника Института у великом броју активности осталих организационих целина система одбране, као и Републике Србије, попут израде монографије и документарног филма „Спомен-собе: огледало историје и традиције 1804–1918“. Реализовали смо и серију предавања за припаднике Војске Србије о добровољцима на Солунском фронту, Мојковачкој битци, стварању војске Срба, Хрвата и Словенаца.

СРБИЈА ЈЕ ВЛАСНИК ЈОШ ЧЕТИРИ ЛОВЦА 4+ ГЕНЕРАЦИЈЕ

ГАРАНТ СИГУРНОГ НЕБА

Делегација Министарства одбране и Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије, коју је предводио министар одбране Александар Вулин, присуствовала је 25. фебруара примопредаји четири белоруску авиона МиГ-29 у 558. ваздухопловном заводу у Барановичу

Још четири ловца 4+ генерације од сада су и формално у власништву Републике Србије, а у нашу земљу ће доћи када буде завршен њихов ремонт, који је почео 22. фебруара у белоруском ремонтном заводу. – Можемо да кажемо да од данас располажемо с 14 *мигова* 29, што је број који нисмо могли да сањамо 2012. године. Данас стојимо испред четири авиона, који су плод сарадње председника Србије и Белорусије, као и уговора о војнотехничкој сарадњи две земље – изјавио је министар одбране Александар Вулин, после пријема белоруских авиона.

Говорећи о роковима ремонта, српски министар одбране истакао је да су они договорени и прецизни, те да смо задовољни њиховом брзином.

– Рачунамо да ћемо у најкраћем року завршити прву фазу, односно ремонт, а потом и другу – фазу модернизације. Србија ће, дакле, имати 14 *мигова*, на нивоу генерације 4+. Наше ваздухопловство деценијама није било снажније, а наши пилоти сада могу да рачунају на часове налета као у време ЈНА, као и то да ће управљати најсавременијим средствима. Наше небо биће сигурно, а Србија ће бити слободна и независна. Ово је велики дан за државу и Ратно ваздухопловство – изјавио је министар Вулин.

– У години када се обележава 25 година успостављања дипломатских односа Белорусије и Србије, који су засновани на поверењу, поштовању и подршци, обележавамо и пет година од успостављања веза између наших министарстава одбране. Поносан сам што је наша војна сарадња веома интензивна и што данас присуствујемо свечаној церемонији примопредаје *мигова* 29 Министарству одбране Србије – изјавио је начелник Штаба за наоружање Министарства одбране Белорусије генерал-мајор Андреј Федин.

Генерал Федин истакао је да српски и белоруски војници активно учествују и у заједничким војним вежбама, међународним војним играма, те примпремама за иностране мисије.

– Веома ценимо наше војне везе са Србијом и наставићемо да их развијамо. Ми Белоруси доживљавамо Србију као братску и пријатељску земљу, и радо ћемо помоћи у учвршћивању њене одбрамбене моћи. Желим да се српски *мигови* подижу на небо само током обуке и војних свечаности – поручио је генерал Федин. ■

ВОЈНОГЕОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

ТРАСИРАН ПУТ

РАЗВОЈА

Израдом и усвајањем Студије развоја геодетске службе за период од 2018. до 2025. године и пратећих развојних програмских документа пројектован је пут развоја те установе и геодетске службе Војске Србије

Претходна година остаће упамћена по реакредитацији Војногеографског института као истраживачко-развојног института од Министарства просвете, науке и технолошког развоја, за период од 2018. до 2022. године. Поред тога, израђена је и усвојена Студија развоја геодетске службе за период од 2018. до 2025. године са пратећим развојним програмским документима: Геопортал ВГИ, опрема за штампу карата у ВГИ и затворени метролошки простор МЛ-06 ВГИ. Тим документима пројектован је и пут развоја ВГИ и геодетске службе Војске Србије – истиче пуковник др Славиша Татомировић, заменик начелника Војногеографског

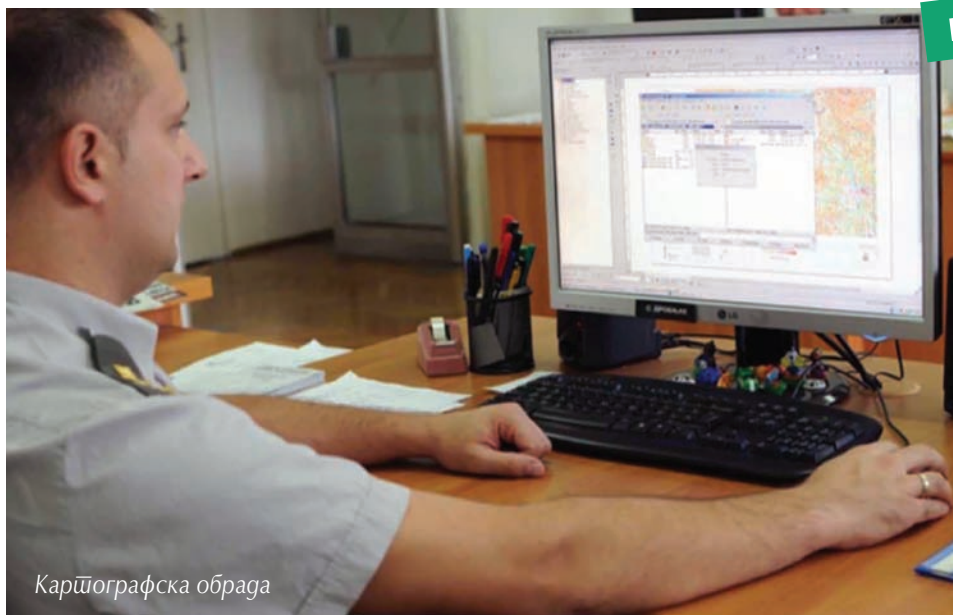

института, установе која је у саставу Управе за обавештајно-извиђачке послове Генералштаба Војске Србије.

Студија развоја геодетске службе у систему одбране подразумева три аспекта. Један је развој органа службе по дубини система одбране у командама оперативног нивоа, други школовање геодетског кадра и трећи опремање геодетске службе.

Студија развоја геодетске службе

Када је реч о опремању геодетске службе предвиђен је развој три програмска сегмента, који су разрађени у три програмска документа. Најпре, Геопорталом ВГИ стварају се основе за

Картографска обраба

нову концепцију геотопографског обезбеђења, заснованог на веб технологијама и дигиталним геотопографским материјалима – на геопросторним базама података. Крајњи резултат је да се омогући приступ геопросторној бази података ВГИ-а корисницима са удаљених локација – увид у податке, претрагу и преузимање података.

Неопходно је и улагање у развој штампе геотопографских материјала, па је израђен програмски документ који се односи на опрему за штампу – опремање ВГИ савременим вишебојним дигитално управљаним штампарским машинама и дигиталном опремом за припрему штампе.

Трећи програмски документ односи се на унапређење метролошке делатности, јер ВГИ пружа метролошке услуге систему одбране. Они имају обавезу да метролошки надзиру сва геодетска мерила, као што су теодолити, нивелири, тоталне станице, ГПС опрема, те еталонирање теренске базе за велике дужине и углове. Развојем затвореног метролошког полигона и његовим опремањем савременом метролошком опремом успоставили би се лабораторијски услови којима би био замењен добар део радова на терену. Додатна погодност је што би се на тај начин створили услови за пружање метролошких услуга и ван система одбране.

Када се успостави Геопортал ВГИ-а, према речима заменика начелника ВГИ, једна од варијанти биће и веб-маркет – могућност продаје геотопографског материјала преко интернета. У прилог томе иде и одлука министра одбране из 2014. године да се са њихових топографских карата скине ознака тајности, па су њиховим корисницима у цивилству постале доступне најновије топографске карте, као и карте старијег датума у дигиталном облику. Захваљујући савременој технологији могуће је одвојити податке са карата које подлежу тајности и као посебна издања радити их за војне потребе, а оне „отворене“ постају слободне за продају.

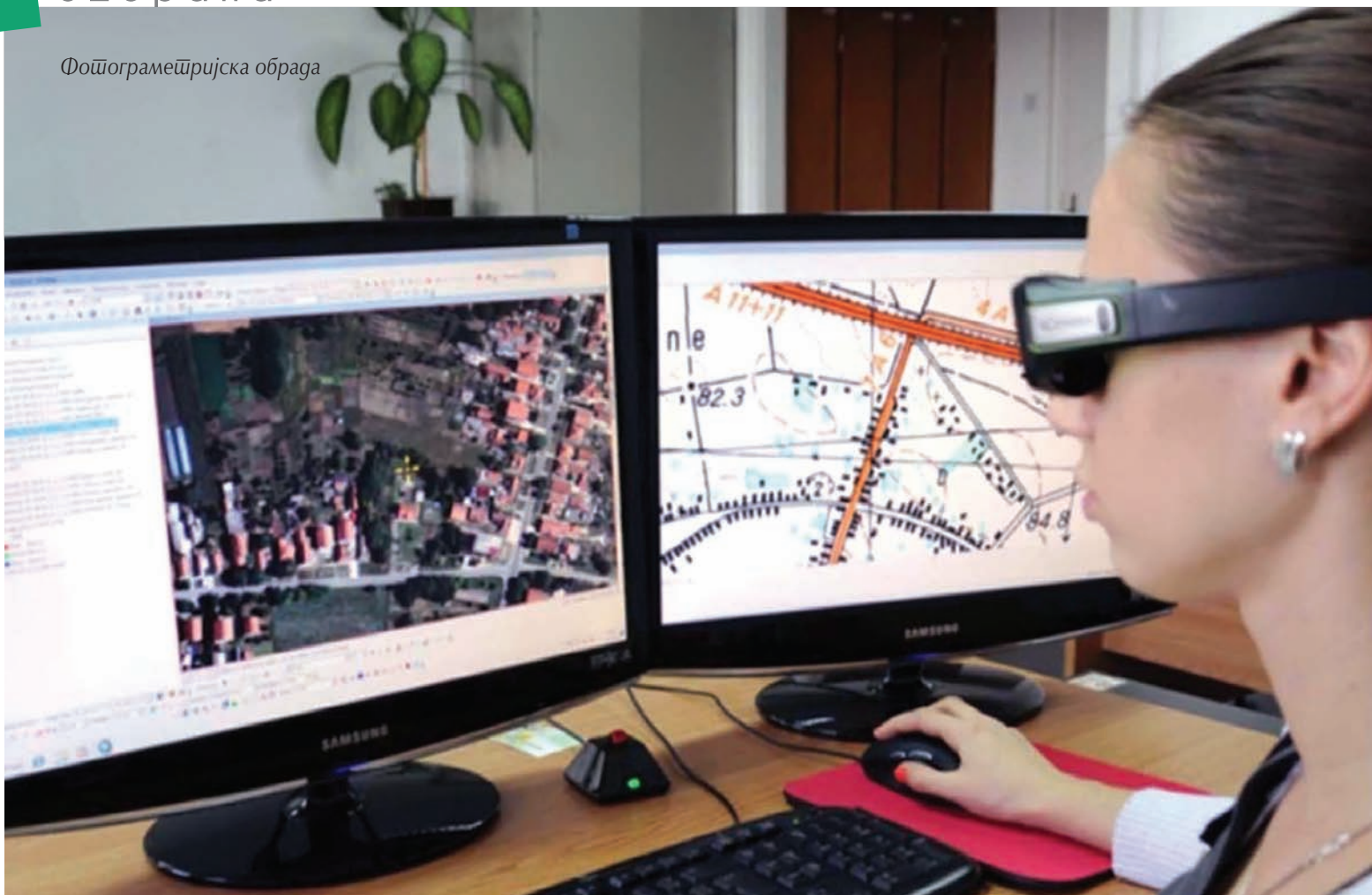
Приоритетни пројекти

У овом тренутку ВГИ реализује неколико великих и важних пројеката, од којих је најзначајнији израда Дигиталне топографске карте Србије размера 1 : 25.000 са одговарајућом базом података, а на основу које ће настати нови размерни низ дигиталних топографских карата. Пуковник др Татомировић нагласио је да је током 2018. године остварен и даљи напредак у изради топографске карте 1 : 25.000 четвртог издања (ТК 25/IV). До сада је у геопросторној бази података обрађено више од 30 од-

Изградња „DATA центара ВГИ“

Фотодигитална обрада

сто територије Србије – 285 листова ове карте.

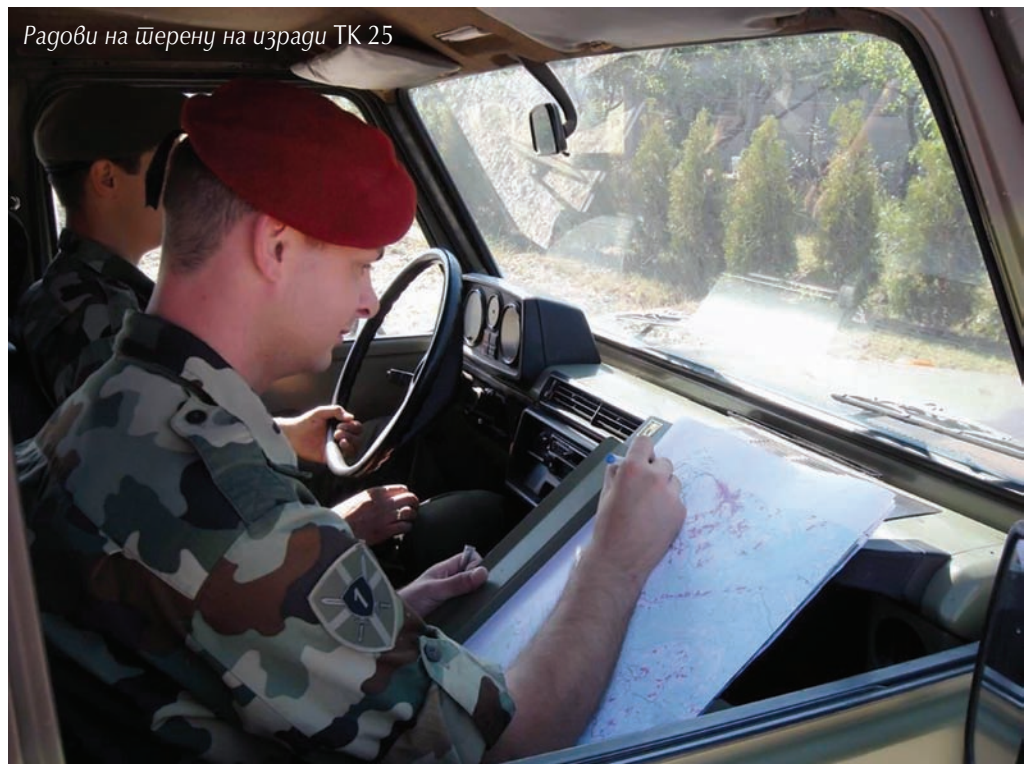
– У претходне две-три године обраду података тежишно смо започели с југа земље, јер је тамо старост података била највећа – између 30 и 40 година. И 285 листова ове карте покрива југ Србије, комплетну копнену зону безбедности, исток Србије, где је обухваћен ИВП „Пасуљанске ливаде“, потом град Београд, Делиблатску пешчару, Центар за испитивање НВО ТОЦ-а у Никинцима, а један лист је полигон Војне академије у Пригревици. До сада је одштампано 125 листова, с тим што сада крећемо у штампу листова југозапада Србије – Сјеничка и Рашка област. Овим концептом штампе ТК25 задовољили смо скоро све потребе КоВ јер је ажурност података за вежбове просторије доведена на највиши ниво.

Прошле године смо на терену обрадили нових 20 листова ТК 25/IV, тежишно на ширем рејону града Ниша, у раскршћу коридора исток и запад, а ове године планирамо теренске радове на бугарској граници, тако да до краја године ажурирамо паралелу При-

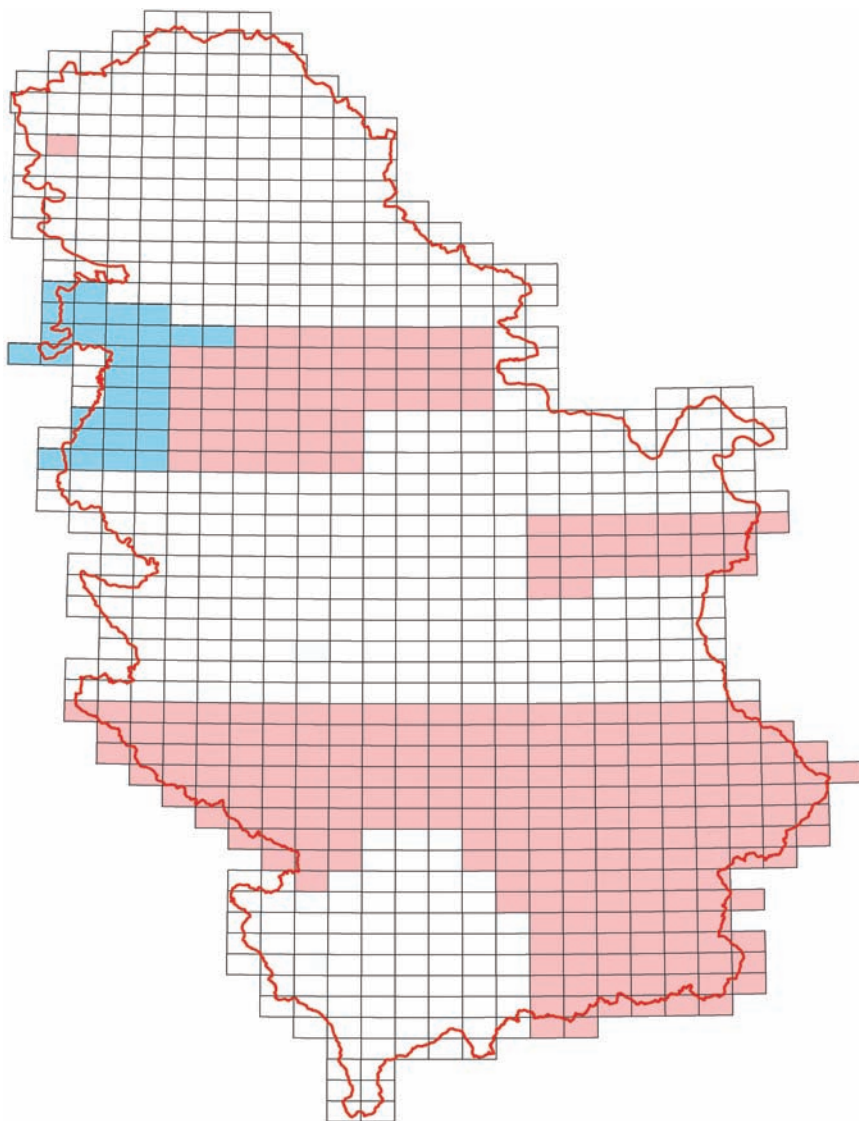
јепоље–Пирот – објашњава пуковник др Татомировић.

Посебно важни резултати остварени су у области аерофотограметријског снимања и ангажовања Института на националном пројекту IPA2014 „Обнова последица поплава у Републици Србији“. Током реализације тог пројекта 2018. године завршено је ае-

рофото снимање и скенирање слива Колубаре. Сада се врши обрада података са Републичким Геодетским заводом ради израде дигиталног модела површи и мапа угрожености од поплава у Србији. Заменик начелника истиче да ће им, ради оптимизације трошкова, снимања на пројекту IPA2014 послужити за геотопографске базе

Радови на ширену на изради ТК 25

података за карту ТК 25/IV, за подручје сливова Дрине и Саве.

У плану је да током ове године премаше бројку од 300 листова дигиталне топографске карте ТК 25. До сада је систему одбране испоручено око 49.000 листове нове ТК 25/IV, а приметно је и повећано интересовање цивилног сектора за њом. У току је припрема за штампање првих листова нове Топографске карте размера 1 : 50.000 трећег издања, као и листови Топографске карте 1 : 250.000 првог издања (ТК 250/I).

– Прошле године урадили смо програмска решења за карту ТК 100, другог издања. Ове године очекујемо да израдимо прототип те карте и да кренемо у производњу. Завршили смо и 17 листова ТК 250/I у варијанти топографске карте. Из те карте сада видимо три подваријанте – зидну карту, са варијантом рељефне карте, и трећу подваријанту која ће пратити главну варијанту од 17 листова – војновозду-

хопловну карту ТК 250 (ВВК 250), за коју имамо велике захтеве. Циљ је да током ове године подмиримо потребе РВ и ПВО са том картом – каже наш саговорник.

Развој научног подмлатка

Посебну пажњу ВГИ посвећује школовању геодетског кадра и развоју научног подмлатка. Током 2018. године четири припадника ВГИ уписала су докторске студије, а на мастер студијама их је 10. На основним академским студијама – студијски програм Војногеодетско инжењерство Војне академије – налази се 12 кадета и три самофинансирајућа студента 140. класе (завршна година) и 10 кадета 143. класе (прва година). После дужег времена, у 2019. години очекује се и пријем нових официра геодетске службе у ВГИ и геодетску службу Војске Србије.

– Треба поменути да су у протеклих 26 година у Институт примљене само четири генерације геодета – 1993,

1995. 2000. и 2005. године. Тај кадровски јаз покушавамо да премостимо школовањем три везане класе – две које сам поменуо и ону која ће бити уписана 2021. године. То нам је неопходно јер ће 2025. и 2026. велики број људи из Института отићи у пензију – истиче наш саговорник.

Он наглашава да су остварени и запажени резултати у области научноистраживачког рада. Међу најзначајније истиче реализацију пројекта дигитализације архива геодетске, картографске и фотограметријске документације ВГИ, те пројекат утврђивања могућности аутоматског прикупљања података о вегетационом покривачу комбинацијом аерофотограметријских и сателитских снимака, за које је у претходној години набављена вредна опрема и реализована су планирана истраживања, која ће своју примену имати у производном раду Института.

Будуће активности

– У наредном периоду од Војногеографског института очекује се наставак радова на изради топографских карата 1 : 25.000 и 1 : 50.000 и израда нове Топографске карте 1 : 100.000. Планиран је и почетак израде тематских карата. Тежишни задатак ВГИ у овој години биће учешће у пројекту ИРА2014, као и у пројектима од националног значаја, попут Српске енциклопедије и Националног географског атласа Србије, који се реализују под покровитељством Српске академије наука и уметности и Матице српске – рекао је заменик начелника ВГИ.

Осим тога, у току је пројектовање „DATA центра ВГИ“ и очекује се извођење радова током ове године, а у Институту ће наставити с реализацијом радова на развоју установе у складу са усвојеном студијом развоја.

Жеља им је да се наредне године, када буду обележавали 100 година од када је Географско одељење прерасло у Институт, уз назив Војногеографски институт дода и име Стевана Бошковића, генерала и академика, једног од утемељитеља те установе, који је био на челу војногеодетске службе од 1900. до 1937. године и оставио највећи траг. ■

Мира ШВЕДИЋ
Фото-документација
Војногеографског института

ЗАСТАВНИК ПРВЕ КЛАСЕ НЕНАД СТЕВИЋ, ГЛАВНИ ПОДОФИЦИР КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

Изазови највише и најодговорније дужности у подофицирском кору Копнене војске су велики, али главни подофицир са својим сарадницима напорно ради да команданти и командири имају поуздане сараднике у области обуке

Иако је Бачка Топола место у коме је пре 43 године рођен заставник прве класе Ненад Стевић, његово детињство пратило је очев професионални пут артиљеријског официра у Гњилану, а потом и у Ћуприји. Љубав према артиљерији зачета у родитељском дому навела је Ненада да упише средњу војну школу у Сарајеву, коју због рата завршава 1994. године у Крушевцу.

Као млад старешина обављао је подофицирске дужности командира одељења и вода и батеријског старешине у артиљеријским јединицама. Промене у концепту вођења подофицирског кадра у Војсци Србије условиле су да се и заставник Стевић усмери ка другим дужностима, тако да је уместо одговорности за своју послугу, одељење или вод убрзо дошао у ситуацију да на својим плећима „носи“ обуку, статус и ангажовања свих подофицира прво у артиљеријском дивизиону, потом у артиљеријској бригади, а данас и у Копненој војсци на дужности главног подофицира тог најбројнијег вида наше војске.

Помоћ командовању

– Изазови највише и најодговорније дужности у подофицирском кору Копнене војске заиста су велики. Напорно радимо да команданти и командири имају у подофицирима поуздане

БИТИ ПРИМЕР И УЗОР

сараднике у обуци и свим другим активностима Копнене војске, а предузимамо и бројне мере на плану статуса и професионалног развоја подофицира и професионалних војника. Подофицири својим искуством и знањем несумњиво представљају поуздану спону између система командовања и војника, али је важно да спроводећи у дело наредбе, замисли и идеје команданата и командира искажу и креативност. Они треба не само да беспрекорно извршавају наређења, већ и да буду предузи-

мљиви, иновативни када је то потребно и прилагодљиви свим новинама у Копненој војсци, почев од промена у организационој структури, па до увођења нових борбених средстава и опреме. На недавно одржаној вежби „Век победника 1918–2018“ подофицири су показали баш такве особине и на тај начин допринели да вежба изгледа онако како је изгледала, на задовољство свих у Војсци Србије, али и људи ван војске – истиче заставник прве класе Ненад Стевић.

Види се понос на лицу заставника Стевића док стрпљиво набраја примере личне храбрости, снажне воље, самодисциплине, одговорности, стручности и способности за тимски рад подофицира Копнене војске, који су на вежби непоколебљиво корачали испред строја и били пример и узор својим војницима. Командир тенка старији водник Бојан Стојановић поломио је прст на руци, али је са руком у гипсу одбио боловање, учествовао на вежби и постигао одличне резултате на гађању из тенка М-84. Али он није био једини, јер су на исти начин поступили и заставник Чедомир Бошковић и професионални војници Немања Ановић, Огњен Шеша, Миролуб Соврлић, Мирко Букелић и Александар Николић. Посматраче на Тителу одушевила је вештина заставника прве класе Роберта Кривокуће, који је лично командовао одељењем у реализацији задатка насилног преласка реке и заштите формираног мостобрана, док је старији водник прве класе Александар Џунић одлучно приступио отклањању застоја на лансеру „пламена С” и обезбедио да ракетно борбено средство дејствује на вежби. Подофицири су руководили радом атрактивних имитационих апарата на свим вежбалиштима, док су извиђачи Треће бригаде више од два сата провели у заклонима, маскирани, све до почетка приказа рада извиђачких органа у дубини непријатеља, када су својом појавом изненадили све на полигону „Пасуљанске ливаде”.

Наведени примери и многи други говоре да су активности подофицира и професионалних војника на вежби „Век победника” можда и одлучујуће допринеле успеху вежбених активности на терену, а да овакве тврдње нису претеране говори и чињеница да су подофицири и професионални војници чинили скоро 80 одсто од укупног броја учесника вежбе. Подофицирски кор Копнене војске је једноставно на делу показао и доказао обученост, спремност, ефикасност у раду, мотивисаност и одлучност да у потпуности изврши задатке које су пред њих поставили команданти и командири.

Развој кадра

Десет година је прошло од како је у Копненој војсци успостављена подофицирска подршка командовању у виду првих и главних подофицира и препознатљиво је да су учињени значајни

кораци од идеје о формирању подофицирског кора па до данас. Подофицирима је враћен углед који су некада имали, а значај њиховог рада препознатљив је у свим активностима Копнене војске.

– Развој подофицирског кадра је дан је од најзначајнијих предуслова за даљи успешан рад подофицира Копнене војске. Анализирајући стање и потребе подофицирског кадра у Копненој војсци, закључили смо да имамо три категорије подофицира. Прву чине подофицири који су завршили средње војне школе и по свему представљају еталон интердисциплинарног знања и стручности. Они су драгоцени и као подофицири од којих млађе колеге могу много тога да науче. Другу категорију чине подофицири са једногодишњим или двогодишњим школама, док данас водничке чинове добијају најбољи професионални војници после вишестепеног стручног усавршавања. Управо у овом делу, у образовању и развоју подофицирског кора, главни и први подофици-

ри Копнене војске имају одлучујућу улогу, али и велику одговорност – каже заставник Стевић.

Значај и одговорност главних и првих подофицира се по речима заставника Стевића огледа у селекцији професионалних војника, међу којима се најбољи упућују на курсеве који воде до подофицирског чина. Даље напредовање подофицира зависи од нивоа обучености, квалитета рада на формацијској дужности и жеље за учењем и усавршавањем. Овај процес се, по свему судећи, у Копненој војсци проводи квали-

тетно, селекција је права, јер први и главни подофицири, команде тактичког, здружено-тактичког и оперативног нивоа предлажу најбоље професионалне војнике за напредовање. Сваки од њих био је професионални војник најмање три године и нико нема мању службену оцену од врло добре. Циљ је да се професионалним подофицирима, па и професионалним војницима, обезбеди предвидљива каријера, да се најбољима међу њима омогући стално напредовање у складу са њиховим могућностима, амбицијама и резултатима рада. Нема сумње да ће прилика за доказивање бити. Систем по коме се подофицири бирају из редова најбољих професионалних војника дефинитивно је економичнији и рационалнији, мада остаје да се види како ће утицати на укупан квалитет подофицирског кадра. Циљ је јасан. Требало би створити подофицира са снагом да држи на окупу војнике, правог познаваоца тактике за ниво тима, групе или одељења и техничког експерта за оружје, возила и борбена средства која су му поверена.

Промене у концепту стварања подофицирског кадра значајне су за новопечене подофицире не само у професионалном, већ и у егзистенцијалном смислу, пошто по постављењу за подофицире обезбеђују много извеснију будућност за себе и своје породице. Заставник Стевић говори да подофицири Копнене војске имају и више нерешених проблема статусне и социјалне природе, али да се чине велики напори на њиховом решавању.

– Немамо чаробни штапић, већи део тих проблема везан је за економске могућности државе. И поред тога покушавамо да пронађено начине да побољшамо положај подофицира тако што правилније одређујемо елементе за одређена формацијска места, стимулативним мерама и на друге начине. Брига за подофицире је и у мом раду на првом месту, али бих мало тога могао да учиним да нема велике подршке команданта Копнене војске генерал-потпуковника Милосава Симовића и његових најближих сарадника, који предузимају све што је у њиховој моћи да пруже страну и максималну подршку подофицирима и професионалним војницима у свему што их мучи и у свему што треба да се уради да они пруже праву помоћ линији командовања – подвлачи главни подофицир КоВ-а. ■

Др Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ТЕХНИКА

РОБ
И

ХОЛОГРАФСКИ НИШАНИ
EOTECH

НЕУНИ

30

1. март 2019.

УСНИ ГОТОВО ШТИВИ

Намењени су за гађање дању, у условима слабе видљивости (сумрак) и ноћу. За разлику од традиционалних механичких и оптичких нишана где се нишани једним оком, холографски нишани се употребљавају са оба отворена ока и фокусом на циљу. Знатна предност у односу на ласерске нишане и обележиваче је што се светлост кончанице пројектује само у око стрелца и не открива његов положај.

31

Половином осамдесетих година 20. века научници Истраживачког института из Мичигена („Environmental Research Institute of Michigan” – ERIM) у сарадњи са америчком војском развили су на принципима холографије специјалне нишанске уређаје са пројектованом тродимензионалном кончаницом (холограмом). Били су то први холографски нишани са кончаницом уснимљеном у стаклену плочу нишана која се активирала помоћу ласерског зрака. Уграђивани су на противавионске топове и хеликоптере. Иако компликовани за производњу и великих габарита, холографски нишански уређаји показали су огромну предност у односу на раније нишанске системе, пре свега у брзом и ефикасном проналажењу и гађању циљева на земљи и у ваздушном простору. Готово истовремено, холографија се примењује најпре у војној, а касније и цивилној авио-индустрији. У кокпите авиона уграђује се тзв. Heads-up Display (HUD), који на стаклу кабине пилоту приказује нишан и најважније информације за лет.

Пут развоја

Када су ласерска технологија и оптоелектроника постали компактнији, а њихов процес производње јефтинији, развила се идеја о конструкцији холографског нишана за стрељачко наоружање.

Научници мичигенског института решили су проблем нестабилности таласних дужина на ласерским диодама. Они су развили ахроматску холографску оптику која компензује сваку промену таласне дужине емисије ласерске диоде. То је омогућило формирање изузетно оштре и прецизне нишанске кончанице. Половином деведесетих институт ERIM оснива профитабилну компанију „Electro-Optics Technology” („EO-Tech” – данас део „L-3 Technologies”) и тада почиње развој и производња компактних холографских нишана за оружје.

Anthony M. Tai, Eric J. Siczka и Juris Upatnieks, инжењери компаније „EO-Tech”, конструисали су 1995. године „Lightweight holographic sight” – први холографски нишан у свету, за-

снoван на патентима US 6,490,060 и US 5,483,362 (Compact holographic sight). С обзиром на то да новоформирана компанија „EO Tech“ није имала довољно развијен производни погон, као ни искуства на тржишту, потписан је уговор о сарадњи и лиценцијој производњи са чувеном фирмом „Bushnell Optics“. Већ наредне 1996. године јавности је први пут на Сајму наоружања S.H.O.T Show у Даласу представљен Bushnell HOLOSight, нишан намењен за лов, спортско и рекреативно стрелаштво.

„EO Tech“ од 2000. године прекида сарадњу са компанијом „Bushnell“ и почиње самосталну производњу. Представљена је друга генерација холографских нишана компактне и модуларне конструкције – Holographic Weapon Sight, скраћено HWS (назив који се и данас употребљава). Компанија се поред цивилног преоријентисала и на војно-полицијско тржиште. „EO Tech“ нишани врло брзо постају део опреме полицијских јединица широм САД, а 2005. године, након што их је тестирао Команда за специјалне операције (SOCOM), усвајају се као колиматорски нишани за јуришне пушке М4 и аутомате Н&К МР-5 у специјалним снагама, маринском корпусу и елитним пешадијским дивизијама (101. ваздушно-јуришна, 10. планинска, 3. пешадијска и др.). Одлично су се показали и у операцијама у Ираку и Авганистану. Омогућавају су брзо и прецизно нишањење (нарочито приликом борби у просторијама и насељеним местима), били су једноставни за одржавање, робусни и отпорни на различите земљишне и временске услове.

Принцип рада

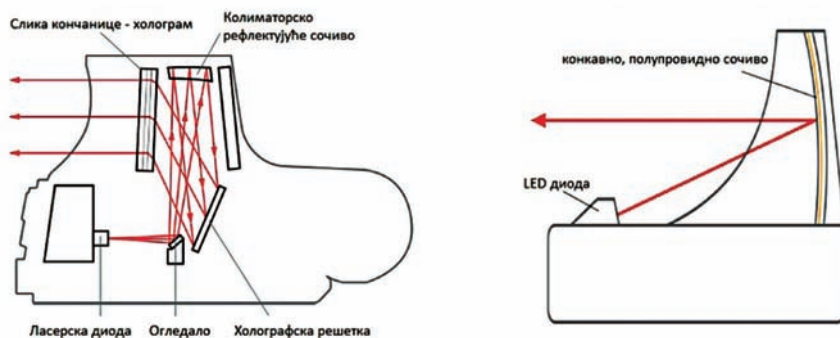
Холографски нишани „EO Tech“ у категорији су неувеличавајућих (1x) колиматорских нишана који функционишу као преносни холограм осветљен црвеним диодним ласером. Кончаница је фабрички уснимљена у холографски филм, уграђен у прозор нишана и активира се ласерским снопом.

Реконструисана слика кончанице, најчешће црвене боје (круг са тачком у средини), пројектује се директно у видно поље стрелца. Тако се због стереотипске природе људског ока добија утисак да је она директно налепљена на циљ. Намењени су за гађање дању, у условима слабе видљивости (сумрак) и ноћу (војни модели).

Bushnell HOLOSight први серијски произведен холографски нишан

Принцип рада холографског и рефлексног нишана

За разлику од традиционалних механичких и оптичких нишана где се нишани једним оком, холографски нишани употребљавају се са оба отворена ока и фокусом на циљу. Овај начин нишањења је знатно природнији и бржи јер не захтева поклапање елемената (око – задњи нишан – мушица – циљ) и промену фокуса гледања када су циљеви на различитим даљинама. Знатна предност у односу на ласерске ни-

Холографски нишан EOTech

Типичан Red-Dot нишан

КОНЧАНИЦА

ВИДНО ПОЉЕ

УВЕЋАЊЕ СА ТАНДЕМ СПРАВОМ 1 и 3 x

1 x на 100 m

1 x на 100 m

3 x на 100 m

3 x на 100 m

шане и обележиваче (који бацају ласерски сноп директно на циљ) јесте што се светлост кончанице пројектује само у око стрелца и не открива његов положај.

Модел нишана „EOTech” разликују се по димензијама и тежини. У конструкцијском погледу су идентични и састоје се од неколико главних делова и компоненти: тело нишана, заштитни алуминијумски поклопац, холографски прозор, лежиште за батерију са поклопцем, точићи за поправке по правцу (windage) и висини (elevation adjustment), контролна дугмад и носач за шину. Контролна дугмад регулишу укључивање (ON), искључивање (OFF), ноћни режим за рад са пасивним уређајима (NV – Night Vision), и појачавање/смањење нивоа осветљења (стрелице UP/DOWN).

Иако су првенствено намењени за блиску борбу (100–200 метара), успешно се могу гађати циљеви и на већим даљинама, са резултатима једнаким или бољим од механичких нишана. Преко одговарајућег носача на доњем делу тела нишана монтирају се на Picatinny (MIL-STD 1913) или Weaver шину оружја. Фиксирање је у једној (преко полуге) или две тачке (имбус завртњима). Нишанска прецизност је након скидања и поновног монтирања загарантована – у граници од једног угловног минута, што је прихватљиво.

Нишани су скоро без паракса и ослобођени жижне даљине, што значи да се могу поставити на било ком растојању од очију стрелца (за разлику од оптичких нишана где око мора бити стриктно у оптичкој оси, на одређеној удаљено-

Предности холо нишана у поређењу са типичним Red-Dot нишаном

сти од окулара). Сочива су без увећања и довољно велика ради боље контроле и осматрања бојишта.

Израђени су врло робусно (комбинација алуминијумских легура и полимера) и готово су неуништиви. Према декларацији произвођача, поуздано функционишу у екстремним климомеханичким условима (киша, снег, песак, блато, падови, механички ударци, трзаји великих калибара и др.). Отпорни су на утицај влаге (магле), ниске и високе температуре (–40 до +60 °C) и водоотпорни до дубине од 10 метара. Сочиво, односно тунел са објективом и окуларом, посебно је заштићен алуминијумским поклопцем.

Нишани се напајају батеријама из широке потрошње (алкалне или литијумске). Зависно од модела, користе се батерије AA 1,5 V или CR123 од 3V. Животни век батерије декларише се континуираним радом на 12 степену осветљења на собној температури. Аутономија рада се креће од 200 до 1.100 сати. Сви модели имају аутоматско искључење након осам сати рада, а могу се програмирати и на четворочасовно искључење.

Тродимензионална кончаница

Стандардна кончаница је црвене боје у облику танког кружног прстена са цртицама на правцима 12-3-6-9 h и тачком у средини. Вредност тачке је један угловни минут (1 MOA – око 2,9 cm на 100 m), а величина круга 65 MOA. Кончаница има 20 нивоа осветљености за различите услове

(јак сунце, сумрак, тамне просторије и сл.) и 10 за рад са ноћним пасивним уређајима. Интензитет осветљености може се смањити за половину преко дугмета NV (Night Vision).

Произвођач нуди још неколико варијанти кончаница, што наравно зависи од типа оружја за који је нишан намењен и жеље корисника (нпр. круг са једном, две или три тачке, крстић, тачка различите вредности MOA, балистичка кончаница за одређивање даљине до циља, зелена кончаница, комерцијална и др.). Захваљујући напредној технологији, холографски нишани имају могућност пројекције слике нишанске кончанице у било ком делу екрана, чак и када је предње стакло запрањано (снег, песак, блато) или механички оштећено.

Холографија је метода стварања и репродукције тродимензионалних слика на фото плочи помоћу кохерентне светлости – ласера. Принцип рада открио је 1948. године мађарски научник Денис Габор истраживајући могућности боље моћи разлучивања електронског микроскопа. Међутим, тек је откриће ласера шездесетих година омогућило практичну примену холографије. За разлику од фотографије, где се на плочи или филму региструје само интензитет светлосног таласа, у холографији се на плочи снима и амплитуда и фаза светлосног таласа који на њу пада.

Нишани се могу упарити са ноћним пасивним и термовизијским уређајима од I до IV+ генерације (само војне верзије нишана) и оптичким тандем увеличавачима. За гађање и осматрање ноћу стрелац мора да укључи опцију Night Vision (дугме „NV“). Гађање се може изводити тако што се иза нишана, на шину, постави пасивна тандем справа (том комбинацијом нишан и додаток функционишу у тандему као један систем) или да стрелац преко пасивног моно/бинокулара на шлему, уз малу корекцију хвата оружја и нишањења, нишани директно преко холографског нишана. Искуства су показала да са „EO Tech“ нишанима прве генерације, због превелике осветљености кончанице, често долази до аутоматског гашења пасивног уређаја, а у неким случајевима и до њиховог оштећења услед излагања јакој светлости кончанице. Ти проблеми су

исправљени са новијом генерацијом нишана, а нишанска кончаница је кристално јасна.

У комбинацији са тандем увеличавачем G33 Magnifier (3x) постају оптички нишани са увећањем од три пута. Тако је омогућено нишањење на већим растојањима, а да се при томе задрже погодности холографског нишана као што су могућност гађања са оба отворена ока, брзо уочавање и нишањење циљева и постављање ока у било којој тачки. Предност у односу на рефлексне нишане (нпр. Aimpoint са својим у 3x Mag) у томе је што кончаница задржава исту вредност при увећању и није замрљана.

Корекција слике погодака и упуцавање се врло једноставно изводе – системом кликова преко точкића за поправке по правцу (windage) и висини (elevation adjustment). Вредност једног клика је пола инча на 100 јарди (око 12,7 mm).

EOTech нишане користе и специјалне јединице Руске Федерације

МОДЕЛ КОЈИ СЕ КОРИСТИ У СПЕЦИЈАЛНИМ СНАГАМА ВС

модел нишана	XPS3
увећање	1x
величина нишанске тачке	1 MOA
величина нишанског круга	68 MOA
тип кончанице	XPS3-0
радни век батерије (h)	600
нивои осветљења кончанице	(20 дан +10 ноћ)
дужина (mm)	97
ширина (mm)	54
висина (mm)	64
тежина (g)	255
тип батерије	CR123 3V

Варијанте и модели

Компанија „EOTech“ произвела је неколико модела и варијанти холографских нишана за војно-полицијско и цивилно тржиште, који се условно могу поделити на I (1996–2000), II (2000–2010) и III генерацију (од 2010. до данас). Већина нишана може се монтирати на било који тип стрељачког наоружања (од пиштоља до бацача граната), а производе се и типски нишани (нпр. за потцевни бацач граната M-203, пушкомитраљезе M240/M249B, карабине калибра .300 Blackout и др.). Холо нишани за стреличарство се не производе од 2004. године због неисплативости производње и преоријентације компаније на војно тржиште.

Најпознатији и најпродаванији модели I и II генерације су нишани серије 550,551,552, 553 и 554 (већина се више не производи). Оружане снаге САД су 2005. године усвојиле модел EOTech-552, а неколико година касније EOTech-553 (војна ознака SU-231/PEQ), као и холо нишан за потцевни бацач граната 40 mm ознаке SU-253/PEQ (2009. год). За потребе снага за специјалне операције конструисан је посебан холографски нишан са интегрисаним ласерским нишаном – EOTech EOLAD 552 (Laser Aiming Device). Иако се одлично показао у условима блиске борбе због већих габарита и слабе аутономије батерије избачен из употребе и замењен модерним серије EXPS-3 (SU-231A/PEQ).

Најновију генерацију холографских нишана (војних и цивилних) чине модернизоване верзије претходних модела (512, 518, 552), као и компактни холо нишани EXPS-2, EXPS-3, XPS-2 и XPS-3. За лов и спортско стрељаштво се производе модели Green – са зеленом кончаницом за коју произвођач тврди да

ју је шест пута лакше уочити у дневним условима него црвену. Ови модели немају могућност приказивања кончанице преко пасивних уређаја, те се не нуде за војне купце.

Поређење са рефлекским нишанима

Рефлексни и холографски нишани су оптоелектронски уређаји за стрељачко наоружање који спадају у групу колиматорских нишана. Намењени су за брзо нишањење и гађање покретних и непокретних циљева на различитим одстојањима. Код рефлекских нишана, нишанска црвена тачка (отуда и назив red-dot) добија се рефлексијом снопа LED диоде на конкавном, полупроводном сочиву, док је код холографских нишана кончаница уснимљена у холографски филм стакла нишана и пројектује се ласером.

Америчка компанија „Bushnell Optics“ произвела је до 2007. године два модела холографских нишана за спортско и ловачко оружје: Bushnell HOLOsight 510021 и HOLOsight XLP 530021 (eXtra Low Profile). Нишани су били сличних димензија и карактеристика као EO Tech модели и за око 40% јефтинији од конкуренције. Међутим, ова реномирана компанија са холографским нишанима није доживела већи успех на тржишту те престаје да их производи. Данас је фирма „Electro-Optics Technology“ једини произвођач холографских нишана у свету.

Компанија „Electro-Optics Technology“ тврди да су у конструкцијском смислу холографски нишани супериорнији у односу на конкурентне, рефлексне нишане. Примењена је најсавременија технологија израде оптике и електронике, наспрам 30 година старе технологије „црвене тачке“ са врло мало побољшања. Нишанска кружна кончаница пружа најбољи компромис између брзине проналажења циља и тачности погађања. Велико стакло нишана за разлику од (најчешће) цевастих red-dot нишана не ограничава видно поље, а када се користи упарени са тандем увеличавачем, величина тачке остаје иста.

У пракси, холографски нишани пружају одређену предност (осматрање, гађање) приликом борби у просторно ограниченим условима, док су рефлексни погоднији за гађање циљева на већим даљинама и откривеном простору (што није и не мора бити правило). С друге стране, ако упоредимо холографске „EOTech“ и чувене рефлексне нишане „Aimpoint“, аутономија рада је вишеструко на страни рефлекских нишана.

На пример, Aimpoint Comp M4 захваљујући напредним електронским колима (а не 30 година старој технологији како „EOTech“ тврди у рекламној кампањи) пружа невероватних 80.000, а холо нишан EOTech-558 само 1.200 сати непрекидног рада. То је наравно логично јер холографски нишан има већу потрошњу батерије због употребе ласера за осветљење кончанице. За очекивати је да ће у будућности инжењери фирме „EOTech“ радити на развоју холографског нишана са знатно већом аутономијом батерије, али то ће зависити од даљег усавршавања ласерских емитера. ■

Бојан РАЈИЋ

ПРЕЛАСКОМ ТЕНКОВА ПРЕКО ДОНТОНСКОГ МОСТА
МАЛО ЈЕ АРМИЈА

Вулин: Ово је савремена и снажна војска, коју нико не...

ДРУШТВО

"ТИТЕЛ"

На изградњу ваздухопловне базе на реци Тиси, на простору...

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ И ВОЈСКА СРБИЈЕ У МЕДИЈИМА 2018.

ВИСОКИ КРЕДИБИЛИТЕТ

Косово и Метохија у жижи интересовања, учешће Војске Србије на домаћим и међународним вежбама и опремање модерним средствима наоружања и војне опреме – основне су карактеристике представљања Министарства одбране и Војске Србије у медијима у прошлој години

У СРБИЈИ ЈУЧЕ ОДРЖАНА ВЕЛИЧАНСТВЕНА ВОЈНА ВЕЖБА „ВЕК ПОБЕДНИКА 1918 - 2018.“

Вучић: Војска и за мир и за остваривање слободе

илустриранарепортажа

Министар Вулин је уручио брнар победнику школе „Српска кошаркашка унија“

ВОЈСКЕ НА АЕРОДРОМУ БАТАЈНИЦА КРИЛА СРБИЈЕ

Веће интересовање младих летача за ловачку авијацију

Млађи Првотик уочи свог задвојног пристиглим летелицама

објашњава пуковник Кривајић. Српско Ратно ваздухопловство протеклих година провело је праву голоту. Ваздухопловци, међутим, нису никада губили наду, иако је на моменте, због економске и политичке ситуације, заоста изгледало као да им нема помоћи. Највећи проблем набавком авиона, како кажу, није у бројном стању, већ у психолозији летачког и техничког састава. Пилоти данас имају јаку свест да се ствари мењају и да их чека боља будућност. И што је имама најважније - могу да лете!

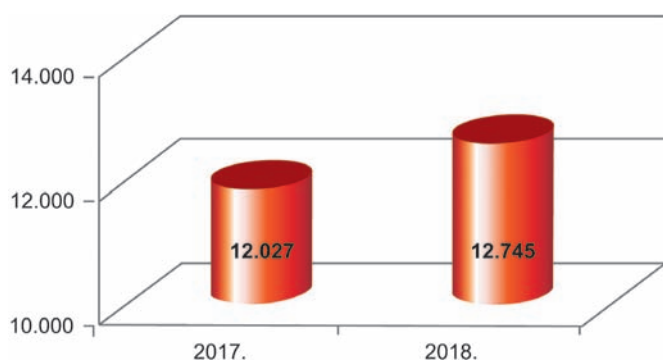
ВЕЛИКО ЗНАЊЕ И ВОЉА
 СТРАНЦИ који су добили прилику да виде изблизу резултате српске пилотине оновно заузима место које и заслужује. Летене на ловачком аеродрому, упркос тешким условима, непроцењиво је задолжителство. Надамо се да је ово и најважнија вест о српској авијацији и о српским пилотима.

ПИЛОТИ са светом

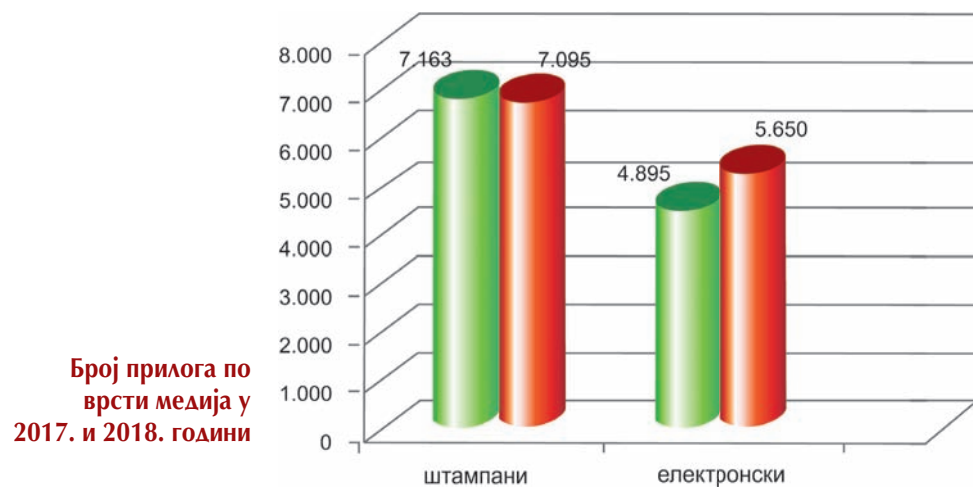
Управа за односе са јавношћу Министарства одбране анализира је присуство и третман тема из области одбране у средствима јавног информисања и током 2018. године. Узорак од 31 медија чиниле су дневне новине *Политика*, *Вечерње новости*, *Данас*, *Блиц*, *Курир*, *Ало*, *Информер*, *Народне новине*, *Дневник*, *24 сата* и *Српски телеграф*, затим, недељници *НИН*, *Време*, *Печаш*, *Нови магазин*, *Недељник*, *Експрес*, *Сведок* и *Афера*, те телевизије РТС1, РТС2, РТВ, Пинк, О2, Студио Б, Хепи, Прва, Коперникус, Наша, Ен 1 и Радио Београд.

Већи број прилога о систему

Током протекле године евидентирано је 12.745 прилога, у којима су на различит начин биле заступљене теме о Министарству одбране и Војсци Србије.

Број прилога у 2017. и 2018. години

Број прилога по врсти медија у 2017. и 2018. години

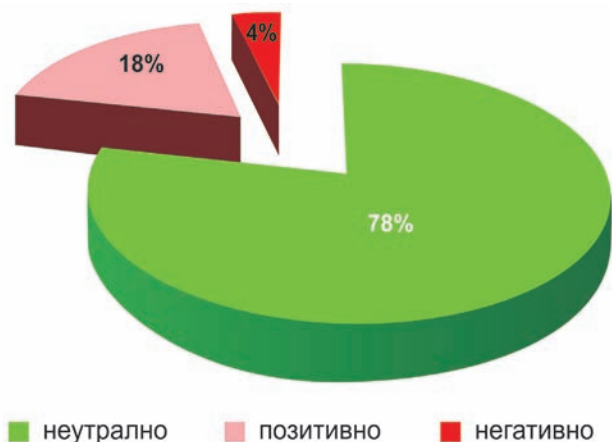
Посматрајући 2017. и 2018. годину, уочљиво је да је број прилога у прошлој години на телевизијама повећан управо за око 700 (колико износи и повећање на нивоу године), док су објаве у штампаним медијима на сличном нивоу као и 2017. године.

У новинама и на телевизијама објављивано је у просеку око 1.060 прилога месечно, односно 35 дневно. Теме из области одбране биле су скоро свакодневно присутне у

медијима, иако је обим публицијетета варирао у зависности од дневних актуелности – већи број прилога забележен је у данима одржавања војних вежби и приказа наоружања, обележавања Дана Војске Србије, те приликом расправе о сету војних закона у Скупштини и када је одлучено да се подигне борбена готовост Војске због ситуације на Косову и Метохији, у време проглашења тзв. војске Косова.

Однос прилога позитивног и негативног вредносног усмерења у протеклој години може се оценити као веома повољан. Анализирајући вредносни контекст у којем су објављени прилози о систему одбране, забележено је 18 одсто позитивних, што је за четири одсто више у односу на 2017. годину и четири одсто негативних (процент мање него пре две године). Најбројније су, међутим, објаве с неутралном вредносном оријентацијом – 78 одсто, као и претходних година.

Вредносна оријентација прилога у 2018. године

Најзначајније теме

Које су теме биле у фокусу средстава јавног информисања у Србији протекле године?

Прилози о активностима министра одбране традиционално су, већ дуже од деценије, најбројнији. Њихов удео у укупно објављеном броју прилога о систему одбране у 2018. години износи више од 40 одсто.

Највећу промену у односу на досадашње стање представља знатно повећање броја објављених прилога о ситуацији на Косову и Метохији. Њихов удео у укупном годишњем броју прилога износи 18 одсто. Тема Косово и Метохија налази се у 2018. години на другом месту по броју објављених прилога, после скоро више од десет година, када је, услед јед-

ностраног проглашења независности, била на првом месту. О сложеним збивањима у нашој јужној покрајини, која су имала импликације на безбедносну ситуацију у земљи, и која су кулминирала формирањем тзв. војске Косова крајем године, медији су извештавали током целе године.

Уз истицање порука државног и војног руководства да је снажна Војска Србије гарант заштите наше земље, њеног суверенитета и војне неутралности, медији су у 2018. години наставили да извештавају и о наставку опремања и модернизацији Војске и побољшању материјалног статуса њених припадника. Набавка хеликоптера из „Ербасовог“ програма, борбених хеликоптера Ми-35, транспортних хеликоптера Ми-17, четири „мига 29“, савремених беспилотних летелица, те оклопних возила и тенкова, као и планови за развој противваздухопловне одбране, били су у фокусу средстава информисања. Изузетан публицитет посвећен је и сусретима председника Србије и врховног команданта Војске Александра Вучића, као и министра Александра Вулина са званичницима Руске Федерације, Белорусије и Кине. Крајем године, медији су известили да је војни буџет за 2019. годину знатно већи у односу на претходну, да су повећана средства намењена даљем опремању Војске, а повећане плате припадницима система одбране за девет одсто.

Цивилно-војна сарадња била је, такође, у самом врху интересовања медија. Бесплатни лекарски прегледи, помоћ војске цивилном становништву, сарадња с локалним институцијама, а посебно примери херојства припадника Војске Србије и онда када нису на дужности, били су повод за бројне репортаже и телевизијске приче, у којима је истакнута улога Војске у побољшању квалитета живота грађана.

Вест дана у медијима била је и информација о пензионисању начелника Генералштаба Војске Србије генерала Љубише Диковића и именовању новог – генерал-потпуковника Милана Мојсиловића. У коментарима су истакнуте афирмативне оцене о избору новог начелника, подједнако и у медијима који су тежишно критички оријентисани према Влади.

Према сложености организације, начину извештавања као и обиму публицитета, годину за нама свакако је обележила војна вежба „Век победника 1918–2018“. Интересовање медија за припрему и реализацију вежбе било је изузетно. У прилозима су наглашени бројност и оспособљеност припадника Војске Србије, разноврсност наоружања, број ваздухоплова и борбених система, способност да се једновремено дејствује на више локација и нарочито висок морал и мотивисаност учесника. Вежба је имала највећи публицитет од свих досадашњих догађаја. Сем ње, ваља поменути и вежбе „Садејство 2018“ и „Заједнички удар 2018“.

Уједначено извештавање

У 2018. години приметна је квалитативна промена када је реч о томе на који начин су медији извештавали о вежбама Војске Србије са оружаним снагама Руске Федерације и земаља чланица НАТО-а. За разлику од ранијих година, када су таква увежбавања у појединим медијима карактерисана као пример кршења војне неутралности, у 2018. години коментари те врсте нису се истицали. Извештаји су били балансирани, а интересовање медија релативно уједначено.

Удео прилога који се односе на ванредне догађаје у систему износи четири одсто на нивоу године, што сведочи о томе да о тим догађајима није било одложено публицитета.

Кад је реч о негативним и критичким објавама у медијима, оне су се највише односиле на оптужбе Војног синдиката и проблеме станара хотела „Бристол“. Током 2018. године о активности Војног синдиката Србије највише су извештавали дневни лист *Данас*, *Франкфуртске весџи*, *Курир* и телевизија Ен 1.

Посматрајући претежно вредносну оријентацију медија у односу на теме из система одбране, највише афирмативних прилога регистровано је у *Вечерњим новостима*, *Дневнику*, *Народним новинама*, *24 сат*, *Информеру*, *Ало* и *Печашу*, затим на Радио телевизији Србије, телевизијама Пинк, Студио Б, Радио РТ Војводина и Телевизији Хепи, док је највише критичких и негативних прилога објављено у дневном листу *Данас*, телевизији Ен1 и недељницима *Време* и *Нин*. Промена у вредносној оријентацији забележена је у дневном листу *Курир*, који је у 2017. објављивао претежно негативне прилоге, док је у 2018. објавио занемарљив број негативних и знатно више позитивних прилога о систему одбране.

Медији су се током 2018. у 1.646 прилога експлицитно позвали на саопштења Министарства одбране или информације с интернет сајта и магазина „Одбрана“. Те информације, заједно с изјавама министра одбране, начелника Генералштаба и осталих званичника из система чинили су основу највећег броја прилога о Министарству одбране и Војсци Србије.

Друштвене мреже

Министарство одбране и Војска Србије и даље су најактивнији међу органима државне управе у наступу на друштвеним мрежама. Управа за односе са јавношћу редовно уређује и комуницира с јавношћу на друштвеним мрежама *Фејсбук*, *Јутјуб* и *Твитер*, а од недавно и на *Инстаграму*. Покретање *Инстаграм* профила доприноси даљем приближавању војног позива младима, што показују и прве анализе садржаја и интеракције са корисницима те друштвене мреже.

Фејсбук страница Министарства одбране и Војске Србије имала је у 2018. години стабилан број корисника, у

ПОВЕРЕЊЕ ГРАЂАНА

Резултати истраживања јавног мњења и у 2018. години показују да се Војска Србије и даље налази у самом врху по поверењу које јој указују грађани, углавном на првом месту, што потврђује да се наставља тренд високог кредибилитета Министарства одбране и Војске Србије у јавности.

просеку нешто више од 210.000 свиђања. Досег на дневном нивоу износио је више од 25.000 корисника те друштвене мреже. У време извођења вежбе „Век победника“ забележено је 300.000 прегледа видео-записа на Фејсбук страници, што је 4.000 одсто више у односу на годишњи просек.

Највећу пажњу и најбољу интеракцију са посетиоцима страница на тој друштвеној мрежи оствариле су објаве о учешћу Војске на вежбама у земљи и свету и примери херојства припадника система. Запажене су биле и фотографије из специјалних јединица, Гарде и с војничких свечаности.

Као илустрацију интеракције пратилаца странице Министарства одбране и Војске Србије на Фејсбуку наводимо да је на дан извођења вежбе „Век победника“ досег објаве корисника био већи од 140.000, праћен с 17.400 реакција.

Твиттер профил Министарства одбране и Војске Србије у 2018. години достигао је 6.100 пратилаца. Укупан број посета на месечном нивоу износио је око 12.500, с више од 176.000 импресија. Најбоље резултате постизали су твитови о вежбама, мировним мисијама, твитови из живота и рада војника, из историје и међународне сарадње.

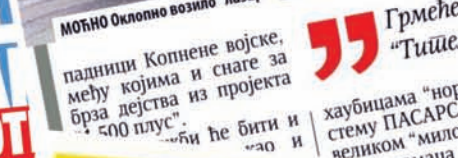
По правилу, твитови који носе информацију о Војсци прослеђивани су тако да број ретвитова премашује неколико десетина, па и стотина, а број свиђања и до 200. Ради илустрације издвајамо твит с вежбе „Век победника“ следеће садржине „Осам мигова на нашем плавом небу“ с пропратним фотографијама, који је достигао 16.000 импресија и 614 ангажовања, чиме се и поред релативно малог броја пратилаца та мрежа показала као изузетно ефикасна.

Јуџуб канал нашег система одбране од отварања регистровао је више од 6.500.000 прегледа. Забележено је више од 1.800.000 прегледа на годишњем нивоу или 115 одсто више у односу на претходну годину, а прегледано је више од 3.000.000 минута видео материјала. Само у периоду реализације вежбе „Век победника“ број прегледа на Јуџуб каналу увећан је за три до четири пута у односу на просечан број прегледа у претходној години, што указује на изузетну популарност видео-садржаја који се објави на том каналу. Међу најгледанијим видео-прилозима су пробни летови авиона МиГ-29 добијени из Руске Федерације (192.000 прегледа), лазар 3, ново борбено возило (105.000 прегледа), те филм „Топлички устанак“ (88.000 прегледа).

У новембру 2018, у време припреме вежбе „Век победника“, Управа за односе са јавношћу активирала је Инстаграм профил Министарства одбране и Војске Србије ради приближавања Војске Србије млађој популацији (од 16 до 30 година), управо презентовањем садржаја који њих највише интересује (војска, вежбе, обука, војно школство). За непуних три месеца профил је запратило више од 1.000 корисника, а само у време поменуте вежбе 387 корисника. Ангажовање по посту је изнад ангажовања на другим мрежама у односу на број пратилаца.

Општи утисак јесте да ни на једној друштвеној мрежи нису уочени изразито негативни коментари на страницама Министарства одбране и Војске Србије, односно њихов број је био занемарљив у односу на позитивне ефекте. Низ садржаја који су наменски креирани за кориснике друштвених мрежа позитивно је прихваћен у интернет јавности. ■

Зоран БОБАР
Сања ЈЕВТОВИЋ ЧАНОВИЋ

ХОЋЕ ЛИ БИТИ ПРОДУЖЕН
NEW START

ОСЕКА ДИЈАЛОГА

Питања контроле ракетног наоружања деценијама су уређивана пре свега билатералним уговорима које су закључивале две највеће силе после Другог светског рата, Сједињене Америчке Државе и Совјетски Савез (касније Руска Федерација), а који су се односили на стратешке нуклеарне арсенале.

На овом важном пољу сучељавања великих сила последњих година може се уочити извесно успоравање. Оцењује се да две стране нису до сада јасно наговестиле да би могле постићи договор о продужењу важења уговора NEW START, још мање о смањењу наоружања које би сезало дубље од оквира успостављених тим документом 2010. године.

Билатерализам у контроли наоружања

Промовишући нову агенду за разоружање Светске организације пред студентима Универзитета у Женеви, генерални секретар УН Антонио Гутерес апеловао је на САД и Русију да реше несугласице у вези са INF уговором, продуже NEW START о стратешком офанзивном оружју и предузму нове кораке у смањењу залиха нуклеарног арсенала.

Генерални секретар такође подсећа да је током и непосредно после хладног рата, уз вођење тешких преговора, било могуће постићи споразуме који су смањивали арсенале, стављали ван закона нуклеарне пробе и прописивали де-

Од кључног значаја за безбедност на глобалном нивоу јесте постојање споразума између две највеће нуклеарне силе о контроли и ограничењима стратешких арсенала. У атмосфери затегнутих односа и смањеног поверења између Вашингтона и Москве неизвесно је да ли ће договорени механизми опстати.

као и на развој војне мисли и уобличавање стратегија суперсила, поготово у првим деценијама после Другог светског рата.

У Сједињеним Државама је 1946. образована стратегијска ваздухопловна команда, док је у Совјетском Савезу 1959. године установљен засебан вид – Стратегијско-нуклеарне снаге. Почетком 1954. године формулисана је стратегија „масовне одмазде“, да би за време Кенедијеве администрације, делом и као плод критика претходне, била лансирана стратегија „еластичног одговора“, после чега су до данашњег дана уследиле и бројне друге на обе стране.

Ракете које су биле у стању да прелећу континенте и преносе нуклеарна пуњења огромне снаге представљале су без сумње застрашујуће, неки су тада говорили и „коначно“ оружје. У поређењу са авионима од њих се било теже бранити, а када је после извесног времена изузетно унапређена и њихова прецизност, нарочито када је реч о гађању чисто војних циљева, било је јасно да су овим новим оружјем револуционарно увећани потенцијали застрашивања и одвраћања сваког могућег агресора, као кључног елемента у стратегијама тадашњих великих сила.

На тај начин с временом је успостављена моћна „тријада“ коју су сачињавале интерконтиненталне ракете лансиране са копна (енглеска скраћеница ICBM), стратешке балистичке ракете лансиране са подморница (SLBM) и стратегијски бомбардери. Структура тих снага се од почетка разликовала, са нагласцима на копнену, поморску или ваздухопловну компоненту. Међутим, ваља нагласити да су обе силе настојале да постигну равнотежу и не заостану ни у једном од ова три елемента стратешке нуклеарне силе.

Значајну технолошку новину, али и додатни отежавајући чинилац успостављања равнотеже снага и покретач нове етапе трке у наоружању, представљало је увођење система MIRV током седамдесетих година прошлог века. Овај систем омогућио је да ракете уместо једне носе више независно усмерених бојевих глава. Предначиле су САД и MIRV, које су примениле најпре на ICBM ракете типа „минитмен“ (три независно вођене бојеве главе), а затим и на SLBM систем „посејдон“ (10 MIRV бојевих глава на једној ракети). Касније је уговором START 1 стављена забрана на нове балистичке ракете са више од 10 бојевих глава.

монтажу читавих категорија нуклеарног оружја. Канали који су били успостављени доприносили су транспарентности, изграђивали међусобно поверење и смањивали ризике.

– Институције су биле успостављене и функционисале су. Преговори и линије комуникације су цветали, чак и када су се ствари одвијале исувише споро, а остварени резултати бивали сасвим скромни – рекао је Гутерес.

Међутим, споразуми настали у неким ранијим временима сада су више него икада угрожени.

– Стратешки дијалог између нуклеарних сила остаје лимитиран. У овом часу било какви преговори између Русије и Сједињених Држава о даљем смањењу нуклеарног оружја једноставно нису у току – примећује генерални секретар УН.

Моћна тријада

Увођење интерконтиненталних балистичких ракета у другој половини педесетих година прошлог века представљало је револуционарну новину у развоју војне технологије. Имало је то и посебан утицај на развој оружаних снага,

Историјски споразуми

На врхунцу детанта, током прве половине седамдесетих година, закључено је више важних билатералних уговора о контроли стратешког нуклеарног наоружања. Било је то време успостављања тзв. грубе равнотеже између Сједињених Држава и Совјетског Савеза у области стратегијског нуклеарног наоружања. Преговори о ограничавању стратегијског оружја (насловљени као Strategic Arms Limitation Talks – SALT) трајали су од новембра 1969. до маја 1972. године и били крунисани закључивањем два историјска споразума.

Уговор о противбалистичким ракетама (АВМ) ограничио је постављање система противракетне одбране на по две стратегијски кључне области – одбрану главних градова обе земље и по један за одбрану силоса ICBM ракета. АВМ уговор је несумњиво представљао значајно достигнуће и током више деценија обострано је поштован. Сједињене Америчке Државе су 2002. године једнострано иступиле из уговора. Наредних година однос стратешких офанзивних и дефанзивних оружја често је бивао предмет несугласица између две стране.

Други значајни резултат SALT преговора био је Привремени споразум о одређеним мерама у погледу ограничења стратегијског оружја, како гласи његов пуни назив, познат више по скраћеници SALT-1. Њиме су на рок од пет година успостављени плафони за ICBM и SLBM ракете (САД на нивоу од 1.054 ICBM силоса и 656 SLBM лансирних уређаја, Совјетски Савез у првом случају 1.607, а у другом 740). Споразум се није бавио бројем бојевих глава и стратешких бомбардера.

Одређену новину у SALT-2 уговору из 1979. године представљало је премијерно увођење извесних ограничења и у модернизацији нуклеарног наоружања. Иако никада није ступио на снагу, обе стране су се до краја осамдесетих изјашњавале за доследно поштовање његових одредби.

После извесне „осеке“ у процесу договарања две велике силе, прихваћен је, како се тада говорило, нови приступ питању смањења нуклеарних арсенала, најављен као „Преговори о смањењу стратегијског оружја“ (Strategic Arms Reduction Talks – START).

Официјелни разговори отпочели су маја 1982. године у Женеви. Био је то истовремено почетак низа билатералних преговора, обострано договореног, али и унилатералним иницијативама прокламованог смањења стокова оба блока, што је обележило наредне године. Ипак, већ у новембру 1983. године дошло је до прекида START преговора због незадовољства Совјетског Савеза тада актуелним размештајем америчких ракета средњег домета у Европи. Џорџ Шулц и Андреј Громико усагласили су почетком

1985. мишљења око нове формуле, тзв. трипартитних преговора, што је укључивало стратешко наоружање, ракете средњег домета и противракетну одбрану. Приликом сусрета на врху Реган–Горбачов октобра 1986. на Исланду остварен је начелни договор о смањењу стратешког нуклеарног наоружања за 50 одсто.

После дуготрајних преговора Џорџ Буш и Михаил Горбачов коначно су 31. јула на свечаности у Москви потписали уговор START-1. Њиме је договор из Рејкјавика измењен, тако што је прокламовани проценат смањења стратешког оружја са половине сведен на ниво од 30 одсто.

Међутим, до момента ступања уговора на снагу требало је да прође више од три године. После распада Совјетског Савеза, наиме, требало је решавати питање нуклеарног наслеђа. Стога су Лисабонским протоколом из 1992. године Русија, Украјина, Белорусија и Казахстан препознате као стране уговора START-1, али је само Русија призната као нуклеарна сила. Преостале три државе обавезале су се да ће приступити NPT уговору као ненуклеарне силе, што су једна за другом и учиниле.

Обавезе смањења арсенала из уговора START-1 требало је испунити најкасније седам година од његовог ступања на снагу, с тим што су обе стране биле дужне да и наредних осам година одржавају достигнуте нивое наоружања. Сједињене Америчке Државе и Руска Федерација званично су 5. децембра 2001. године обнародовале свету да су у предвиђеном року испуниле све обавезе преузете уговором. У то време оцењено је да је реч о историјском достигнућу, најамбициознијој редукацији стратешког наоружања до тада оствареној.

Неки његови делови, посебно процедуре верификације, сачувале су своју вредност и касније. Истовремено је оцењено и да се START-1 показао као подоста компликован и скуп, што је на крају определило обе стране да га замене новим споразумом. Формално је истицао 5. децембра 2009. и била је остављена могућност продужења, али су се обе стране сагласиле да то није неопходно и преговоре о замени започеле маја 2009. године, дакле пре истека званичног рока.

START-2 из 1993. године, који није ступио на снагу, предвиђао је даље смањење броја нуклеарних глава, са 6.000 прописаних споразумом START-1, на 3.000 и 3500. SORT уговор из 2002. лимитирао је бројност нуклеарних глава на по 1.700 и 2.200.

Прашки уговор

Барак Обама и Дмитриј Медведев потписали су 8. априла 2010. године у Прагу Уговор о мерама за даље смањење и ограничење стратешког офанзивног оружја

(NEW START), познат и као Прашки уговор. Питање противракетне одбране било је међу спорнима током преговора. У преамбули се тако наша одредба којом се признаје међузависност стратегијских офанзивних и дефанзивних оружја. Такође се наглашава да актуелна дефанзивна оружја не подривају делотворност стратешког офанзивног наоружања.

Значајно је да су обе стране нашле за сходно да у преамбули потврде преданост испуњавању њихових обавеза из члана 6. Уговора о неширењу нуклеарног оружја, укључујући достизање историјског циља: ослобађања човечанства од нуклеарне претње. Такође је изражена решеност да се креира механизам верификације који ће бити преиначен, поједностављен и мање скуп од претходног из START-1 споразума. Уговор обе стране обавезује на знатна смањења и ограничења стратешких нуклеарних арсенала. Успостављена су три лимита који су морали бити достигнути у року од седам година од ступања уговора на снагу. У складу са чланом 2. уговора укупан број оперативно распоређених ракета по истеку задатог рока не би требало да буде већи од 700 (према START-1 уговору 1.600). Бројност бојевих глава на размештеним ICBM и SLBM ракетама и тешким бомбардерима ограничена је на по 1.550. Вредно је пажње да је плафон за приближно 75 одсто нижи у односу на START-1 и око 30 одсто нижи у поређењу са SORT споразумом. Коначно, државе потписнице могу располагати са по највише 800 распоређених и нераспоредених ICBM лансера, распоређених и нераспоредених SLBM лансера и распоређених и нераспоредених тешких бомбардера. У исто време наглашено је да ће свака страна имати право да самостално обликује композицију сопственог стратешког офанзивног арсенала.

У обимном члану 3. наводе се, између осталог, за уговор референтни типови наоружања. Када је реч о САД то су ICBM ракете Minuteman-2, Minuteman-3 и Peacekeeper, а у Руској Федерацији РС-12 М, РС-12 М2, РС-18, РС-20 и РС-24. Одговарајући типови руских SLBM ракета су РСМ-50, РСМ-52, РСМ-54 и РСМ-56, а америчких Trident-2. Уговором су обухваћени амерички стратешки бомбардери В-52Г, В-52Н, В-1В и В-2А, а од руских Ту-95МС и Ту-160.

Текст уговора садржи и одредбу да ниједна страна неће конвертовати и користити ICBM и SLBM лансере за смештање ракета пресретача антиракетне одбране, нити ће конвертовати и користити лансере антиракетне одбране за постављање ICBM и SLBM ракета.

У систему верификације NEW START-а посебно место заузимају датотеке о бројном стању, врстама и локацијама наоружања и инфраструктуре. Одредбе о делокругу рада инспекторских тимова поједноставиле су читав про-

цес, смањујући тако и трошкове. Док је START-1 предвиђао девет различитих врста инспекције, на пример, NEW START је установио инспекције само два типа. Како би се унапредила имплементација поставки споразума, предвиђено је и оснивање посебног тела, Билатералне консултантске комисије, чије су надлежности прописане протоколом уз уговор.

Трачак светлости

Приликом доношења NEW START-а, као крајњи рок за његову примену наведен је 5. фебруар 2018, а сходно наводима Асоцијације за контролу наоружања обе стране су 4. фебруара 2018. достигле централне плафоне постављене споразумом. Према подацима које је објавио амерички Стејт департмент, две државе су од 2011. године, када је почела примена уговора, смањиле распоређене стратешке нуклеарне снаге, узето заједно, за 227 лансера и 519 бојевих глава. Истовремено, 1. септембра 2018. године Сједињене Државе су појединачно располагале са 1.398 распоређених бојевих глава и 659 распоређених стратешких лансера, а Руска Федерација са 1.420 размештених бојевих глава и 517 распоређених лансера.

Ханс Кристенсен, директор Нуклеарног информативног програма при Федерацији америчких научника, мишљења је да најновији подаци о имплементацији NEW START-а указују управо на значај његовог продужења. Све се одвија у „посебно важном тренутку“ када САД и Русија узимају у разматрање питање продужења овог споразума и после 2021. године, када он истиче, а словом уговора остављена је могућност продужења на пет година.

– Комбиновани ефекти лимитирања размештених стратешких снага и активности верификације, што изискује професионалну сарадњу званичника САД и Русије, показују да NEW START представља трачак светлости у иначе на други начин поремећеним односима САД и Русије, далеко више него што је ико могао предвидети 2010. године када је уговор потписан – каже Кристенсен.

Ден Смит, директор Стокхолмског института за истраживање мира, примећује да се архитектура руско-америчких односа у области контроле наоружања последњих година постојано круни.

– Ризик од повратка на нуклеарно наоружавање, како у САД, тако и у Русији, очевидан је. На тај начин увећава се и ризик да ће бити изгубљен ниво сигурности достигнут са крајем хладног рата, у којем је читав свет до сада уживао – каже Смит. ■

Чедомир ПОПОВИЋ

ПИОНИРИ ФОТОГРАФИЈЕ (4)

Пише Горан СТАНКОВИЋ

На развој фотографије 20. века утицали су многобројни догађаји и промене у друштву, међу којима и светски ратови, Октобарска револуција, атомска бомба, откриће пеницилина, као и револуције у области уметности и филма, нове школе монтаже, колор телевизија, први тон филм и слично. Фотографија је од тада присутна у свим областима живота. Долази до њеног осамостаљења, до развијања технике и технологије која утиче на појаву нових жанрова, а фотографи почињу да се боре и за заштиту својих ауторских права.

Најзаслужнији за развој фотографије у том периоду је немачки фотограф и уметник Алфред Штиглиц, који је учинио много када је реч о одвајању фотографије од сликарства. Са Едвардом Штајхеном и Алвином Лангдон Кобурном 1902. године основао је покрет „Фото сецесија“, који је окупљао младе ауторе. Под истом управом био је и часопис „Дело камере“. Неколико година касније Штиглиц и Едвард Штајхен отварају „Галерију 291“, у којој су организовали изложбе на којима су представљали европску авангардну сцену. Галерију „Америчко место“ Штиглиц је водио све до смрти.

Настојао је да се фотографија схвати као уметност, а фотограф као уметник. У његовом делу огледају се етапе кроз које је пролазио: почео је као пикторијалиста, затим је снимао реалне мотиве, директ-

ПРОДУЖЕНА РУКА СВЕСТИ

Успешна је она фотографија на којој је време заиста заустављено. Док је посматрамо претпостављамо шта се дешавало тренутак пре и моменат после онога када је начињена.

ну фотографију, примењену фотографију, серију фотографија неба „Еквиваленти“, потом фото-портрете... Тежио је да се одвоји од свега традиционалног, па и од ликовне уметности, наводећи да фотографија треба да буде објективна, истинита и реална.

Његова најважнија фотографија настала је 1907. године, када је усликао „Палубу треће класе“. И сам је веровао да ће та фотографија бити револуционарна. Анализирао ју је као однос између облика и осећања. Нема сумње да је она утицала на даљи развој фотографије. Штиглиц је себе сматрао фотографом који преноси оно што види – своју идеју фотографије.

Примењена фотографија

Захваљујући усавршавању штампарског поступка полутонова, који је омогућавао штампање великог броја слика солидног квалитета, дошло је до развоја фотографије у штампаним медијима и посебних жанрова – примењене, модне фотографије... „Њујорк дејли график“ први је објавио фотографију штампану тим поступком.

Елиот Ервит, *Париз*, 1989.

Европски представници

У Европи се и даље оснивају покрети везани за фотографију. „Нова објективност“ је покрет настао двадесетих година 20. века. Његови фотографи ценили су лепоту свакодневних ствари, а инспирацију су налазили у предметима и објектима које је створио човек. Најистакнутији представник покрета био је Алберт Ренгер-Пач, који је био противник уметничке фотографије, а интересовао се за технику и индустрију. Своје радове објављује у књигама „Свет је леп“, „Пионирска технологија“ и „Либек“ из 1928. године. Радио је препознатљивим стилом, који карактеришу оштри, реални и објективни прикази. У позним годинама бележио је архитектуру и пејзаже.

Валтер Гропијус је 1919. године у Немачкој отворио школу за дизајн „Баухаус“. Фотографија је као предмет у школу уведена 1929. године, за шта је заслужан Ласло Мохољи-Нађ. Био је покровитељ и школе у Чикагу „Нови Баухаус“, а касније је основао и сопствену школу за дизајн. Аутор је књиге „Сликарство, фотографија, филм“, објављене 1925. године. „Баухаус“ школа подржавала је нову визију света, а тако и нове технике и различите приступе обради фотографије. Тако су настали прихватљиви фото-колажи, али и монтажа и ретуширање. Ласло Мохољи-Нађ, у сарадњи са школом, издао је још једну књигу „Од материјала ка архитектури“, а бројни радови настали под утицајем школе изложени су 1929. године на изложби „Филм и фото“ у Штутгарту.

Мен Реј био је сликар, вајар, режисер и фотограф. Снимао је и уметничку и модну фотографију. Заједно са Ли Ми-

Објављивање фотографија у новинама и часописима допринело је њеној свеprisутности јер се користи као доказ различитих дешавања у 20. веку. После завршетка Првог светског рата све је напредовало, поготово фотографија, која је имала више тема неко икада. Развиле се и фоторепортерство, на шта је утицао процват социјалних дешавања, а од великог значаја била је и појава „лајка камере“ 1925. године.

„Лајка“ је била популарна због малих димензија, употребљавала је 35 mm филм, имала нови угао снимања... Штампани су и специјализовани магазини и часописи „Вог“, „Лајф“, „Меч“, „Ви“, „Минотаур“, „Надреална револуција“, „Панорама“, који су утицали на појаву примењене фотографије као новог жанра. Фото-рекламе налазиле су се у свим штампаним медијима (новине, часописи, фото-књиге, постери) и убрзо су условиле отварање рекламних агенција.

Ансел Адамс, *Радници на фарми*, 1943.

лер открио је поступак соларизације, а изумео је и фотографску технику – рејографију. Био је склон надреализму и дадаизму, што говоре и његова дела. Још један заговорник фотомонтаже био је Александар Родченко, руски сликар, вајар, графичар, а касније и фотограф. Користио се различитим угловима снимања. У својој књизи забележио је: „У фотографији постоји стари ракурс, апарат је постављен у висини очу посматрача који стоји на земљи. Ја то зовем снимање с пупка (...) најзанимљивији угао снимања данас је онај одозго на доле и одоздо на горе и њихове дијагонале.”

Покрети у САД

Идеја о осамостаљењу фотографије дошла је у Сједињене Америчке Државе с Алфредом Штиглицом. Такође нису остали ни покрети ни удружења који су Европу одавно захватили. ФСА је био покрет који се борио против сиромаштва у САД. Основао га је 1935. године Рој Страјкер. Фотографијом су се служили као средством за документовање стварности, желећи да „покажу Америку Американцима”. Истакнути фотографи били су Доротеа Ланг, Волкер Еванс, Гордон Паркс...

Фото-камера Лајка из 1925.

Доротеа Ланг радила је за ФСА од 1935. године. Њене фотографије карактерише емотивни набој, јер су предмет њеног интересовања били бескућници и њихов тежак живот на улицама Сан Франциска. Прославила ју је фотографија „Бескућница с децом”, снимљена 1936. године.

„Фото лига” било је удружење фотографа Њујорка, основано 1936. године. Чинила га је група младих уметника који су желели да „забележе Америку”. Изложбе и окупљања тог удружења била су честа, па се тако у њега укључило много фотографа – Ричард Аведон, Ансел Адамс, Маргарет Брук-Вајт, Хелен Левит, Едвард Ветсон...

Маргарет Брук Вајт била је чланица „Фото лиге” и оснивач магазина „Лајф”, ратни фотограф током Другог светског рата, која се бавила и индустријском фотографијом. Будући да је радила као фото-репортер често је путовала. Фотографисала је превирања у Индији и тежак живот рудара у Африци.

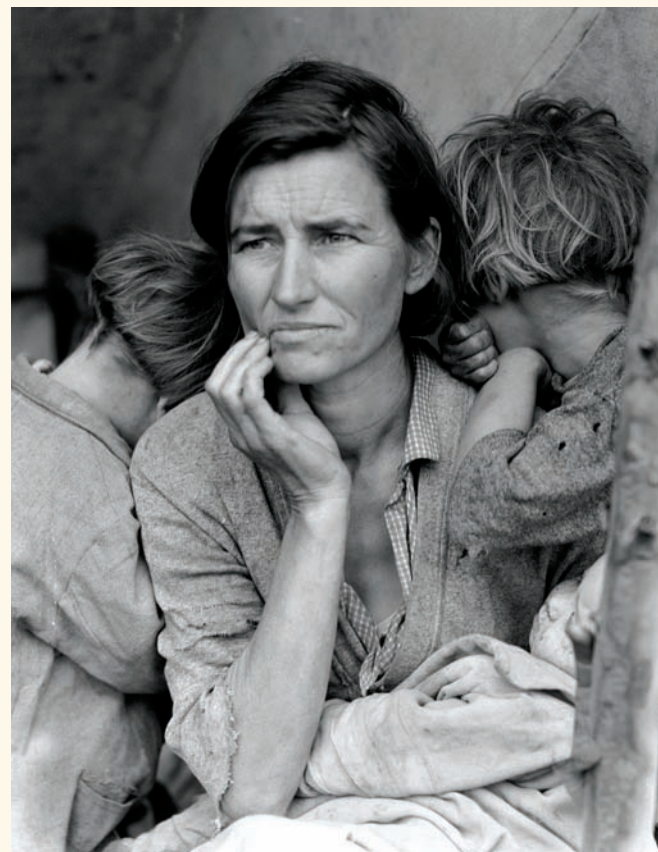
„Фото групу Ф.64” из 1932. године основали су Едвард Ветсон, Ансел Адамс, Имоџен Канингам, Вилард ван Дајк, Соња Носковијак, Џон Пол Едвардс и Хенри Свифт. Као што и назив групе говори, уметници су преферирали фотографију

оштрог фокуса и малог отвора бленде. Тежили су и стварању новог правца у фотографији и раскидању с пикторијалистичким начином схватања фотографије. Едвард Ветсон је рекао: „Камеру би требало користити за снимање живота, да се прикаже супстанца и есенција самих ствари, биле оне исполирани челик или месо које подрхтава.”

Ансел Адамсје подржавао је „чисту” фотографију – детаље приказане у крупном плану, с највећом могућом дубином поља. Промовисао је очување паркова и природе где је и уснимио највише фотографија. Издао је чак двадесет и четири фото-књиге о америчким националним парковима. Много је књига и приручника које је написао, а један од њих је и приручник о одређивању тачне експозиције и времену развијања – „Зонски систем”.

Хуманистички нанос

Други светски рат значио је стагнацију у свим областима друштва, посебно у уметности. После рата свет се „полако будио”, па се фотографи труде да забележе нове моменте.

Доротеа Ланг, *Бескућница са децом*, 1936.

Хуманистичка фотографија развија се крајем рата и достиже врхунац педесетих година 20. века. Хуманизам у фотографији промовише се у новинама, магацинима, на изложбама, путем удружења, покрета, организација и слично. Фотографи мотиве проналазе у свакодневним животним ситуацијама и човеку. Фотографија је често надреална, духовита, необична, маштовита... Фотографи тог времена – Анри Картије-Бресон, Андреа Кертес и други – оставили су у наслеђу много фотографија које су новим генерацијама послужиле као инспирација, али и лекција.

Алфред Штиглиц, *Палуба 3. класе*, 1907.

У групу фотографа касније генерације спадају Роберт Френк, Дајен Арбус, Елиот Ервит, Мартин Пар, Јозеф Куделка...

Анри Картије-Бресон био је француски фотограф, а студирао је сликарство. Развио је жанр уличне фотографије. Био је мајстор да забележи тренутак и то не било који, већ онај пресудни за неку ситуацију. Снимао је фото-репортаже за све познатије часописе и магazine. Аутор је књига „Пресудни тренутак“, „Промене у Кини“, „Свет Анрија Картије-Бресона“.

Заједно са Робертом Капом, Дејвидом Сејмуром и Џорџом Роџером, Картије-Бресон основао је 1947. године агенцију „Магнум“. Чињеница да је основана нешто после Другог светског рата говори о томе да је агенција подржавала нов и посебан начин изражавања фотографа, испуњен оптимизмом и радошћу живота. При стварању фотографија залагали су се за уметничку фотографију насталу без коришћења блица и других интервенција. Желели су, такође, да омогуће фотографу да слика оно што пожели, а не само важне догађаје у Европи или Америци. Највећи допринос огледао се у томе да је агенција „Магнум“ била прва која је заштитила ауторска права својих чланова.

Елиот Ервит је француски фотограф који је највише снимао Париз. Његови записи објективом имају примесу хумора или наводе посматрача на размишљање. Студирао је фотографију и филм у Лос Анђелесу. Сарађивао је са ФСА и фотографисао за различите часописе, међу којима су „Лајф“ и „Холидеј“, а 1953. године постао је члан агенције „Магнум“.

Другачији поглед на свет

Фотографија је као медиј постала „продужена рука свести“. Она улива сазнање да читав свет слика можемо, ако желимо, одржати у сећању и пред очима, а да оне, при томе, остају стварне. У давна времена били би анатемисани сви они који начине „селфи“. Таква уметност била би „ђавоља работа“ јер је повезана с чулима. Да је Платон знао за фотографију вероватно би је дефинисао као *сенку сенкине сенке*.

Фотограф ствара од створеног, он је вечити знатижељник који трага за непобитним доказом онога у шта се уверио. Скоро да поседује оно шта је видео. Наполеон је једном приликом, у изливу необузданог самољубља, држећи фото-камеру ускликнуо: „Видим очи које су гледале цара“. Могао је и рећи: „Видим очи које су гледале Јосемит, ратове, беду, сјај...“ и не би погрешно.

Последњих десетак година, појавом дигиталне фотографије, она је постала доступна свима,

што се може сматрати привилегијом. Ипак се поставља питање да ли свако од нас када нешто фотографише има „праву“ фотографију и ко је, у ствари, има – они који фотографишу, они фотографисани или они који тај запис посматрају.

Успешна је она на којој је, заиста, заустављено време. Док је посматрамо претпостављамо шта се дешавало тренутак пре и моменат после онога када је начињена. Попут сваког визуелног дела садржи причу, енергију и емоцију. Фотограф са публиком размењује осећање које је доживео и ако такву емоцију прихватимо, онда је његов запис објективом успешан.

Фотографију девојчице која плаче поред прегаженог псића, на пример, довољно је погледати само једном, кратко, па да изгубимо жељу да је посматрамо даље, јер је постигла управо оно што се од ње очекује и због чега је направљена. Фотографија је поклон ономе ко је „конзумира“. Наравно, учи нас и како другачије да гледамо на свет око нас и како тај свет нас саме посматра. Оне фотографије које неко начини престају да буду само његове оног тренутка када их неко посматра. Оне изложене или отштампане су у поседу свих нас. ■

(Крај)

КАПЕТАН НЕВЕНА ЈОВАНОВИЋ

ЗЛАТНА

Капетан Невена Јовановић, која је већ пет година припадница Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре“, поседује вишедимензионалну спортску каријеру. Њено име остаће упамћено и по томе што је крајем прошле године постала прва добитница престижног признања Олимпијског комитета Србије за најбољег спортисту Министарства одбране и Војске Србије.

Рођена је 1988. године у Белој Цркви и одмалена је поред одличног успеха у школи показивала и интересовање за спорт. Први тркачки кораци били су јој рекреативно трчање и школски кросеви. Касније се опробала у веслању, гађању, оријентирингу, кик-боксу, скакању с падобраном, нордијском скијању, одбојци, рукомету. Да је и одличан стрелац, показала је на мно-

гобројним гађањима, а титулу најбоље носи са првенства Генералштаба у дисциплини аутоматска пушка.

Војну академију уписала је 2007. године и завршила је са високим просеком на смеру пешадија. Још тада ју је запазио професор Стеван Грујић Груја, који је држао атлетску секцију, и препознао у њој будућу шампионку. Захваљујући њему почела је да тренира у Атлетском клубу „Црвена звезда“ и од тада трчи војне трке и почиње да осваја медаље за војску. Била је прва жена која се издвојила својим психофизичким квалитетима, а касније и резултатима. Срећна је јер је спојила своје две велике љубави – посао и спорт.

По завршетку Војне академије, до 2013. године била је командир вода у Гарди, где је после 183. године постала и прва жена официр.

Пред крај прошле године Невена Јовановић постала је прва добитница престижног признања Олимпијског комитета Србије за најбољег спортисту Министарства одбране и Војске Србије. Паметна, лепа, одговорна и храбра девојка, припадница Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре“ у десетогодишњем наступу за Војску Србије освојила је више од 150 медаља.

Снимио Игор САМИНГЕР

ПОДРШКА КОЛЕГА

Мајор Предраг Величковић, начелник Групе за оперативне послове Батаљона војне полиције (с/н) „Кобре“, у чијем саставу Невена ради као референт за обуку, истиче њен главни радни квалитет – одговорност при приступању послу.

– Она је млад старешина, пун воље и жеље да научи нешто ново и труди се да сваки добијени задатак изврши максимално одговорно и да пружи 100 одсто од себе.

А сваки припадник „Кобри“ поред максималне концентрације, брзог реаговања и поседовања разних вештина, мора да буде и психички и физички спреман да издржи све напоре. Свакодневно се напорно тренира како би се издржали

задаци који се постављају пред њих. И Невена све задатке обавља у колективу као и припадници мушког пола.

Каква је у послу, таква је и у спорту, па не изненађују врхунски резултати и бројне медаље које осваја. Нажалост, због бројних обавеза и ангажовања она има најмање времена за тренирање од осталих спортиста који се бирају на нивоу Војске за такмичења. Изађе напоље, истрчи, истушира се и наставља да ради.

– Невена треба да буде поносна на себе. Јер она није професионални плаћени спортиста који само то ради у животу, већ има изузетно захтеван и одговоран посао који обавља за своју јединицу, а за врхунске резултате тренира у слободно време. Она нема цео дан да се посвети спорту и нема посебан режим исхране, тренинга и одмора – каже капетан Слободан Ивковић, њен колега, с којим дели канцеларију већ две године, а који је врсни оријентирац.

Иначе, њихово познанство почело је пре осам година на припремама екипе Генералштаба за учешће на првенству Војске у дисциплини оријентиринг. Тада је Невена радила у Гарди, а Слободан је спремао женску екипу за оријентиринг такмичења. За кратко време савладала је све тражене елементе неопходне за оријентацију у природи и показала жељу и упорност.

РЕЗУЛТАТИ

За Невенину спортску каријеру биће пресудна 2019. година. Наиме, треба да истрчи још један маратон за 2 сата и 45 минута како би стекла норму за Олимпијске игре у Токију 2020. године. Сада је на 12 минута од те норме. За сада, њено најбоље време у маратону је 2 сата и 57 минута из 2017. године, када је повређена истрчала 42,195 m и ушла у првих 10 жена у Загребу.

Лични рекорд у полумаратону од 1.21.58. постигла је на апатинском такмичењу, које јој је и било тренинг трка пред маратон, а најбољи резултат постигнут на 10 километара јој је 36 минута и 55 секунди. Осим тога, капетан Невена Јовановић нада се да ће ући у састав војне репрезентације за трку од 10 km на војним олимпијским играма које ће се у октобру одржати у Кини.

Слободан каже за своју кдоследна. Карактерише је упорност, челична воља и жеља за успехом. Поштује договоре, тежи да буде коректна, прецизна, тачна и да све што ради изврши у што краћем року.

СПОРТСКА КОМПОНЕНТА ЖИВОТА

Невенина спортска компонента живота видљива је кроз награде, медаље и резултате које постиже. Са тридесет година она иза себе има више од 10 година наступа за Војску Србије и више од 150 пута је око врата окачила једну од медаља. Само прошле године је на победничком постољу била два до три пута месечно.

Иначе, 2018. била је изузетно успешна година за Невену. Нема града у Србији и трке на којој се није истакла или попела на победнички трон. Сменјивале су се медаље на цивилним и војним такмичењима. Њене дистанце су и маратон и полумаратон и 10 и 5 km, као и кросеви и планинске трке. Господари свим дужинама.

Маратон јој представља највећи изазов јер су за њега неопходни свакодневни тренинзи и велика жртва, а за сва такмичења углавном се спрема у слободно време. Како каже, највећи минус у тренингу је то што нема адекватан одмор нити посебан режим исхране као други спортисти. Дневно истрчи од 15 до 20 километара, а месечно од 500 до 1.000, у зависности од времена са којим располаже. Трчи по снегу, киши, леду, у свим условима. То је основа да би могла да испуни норме које тражи изазовна трка од 42,195 m, као што је маратон.

– Кад имаш циљ и фокусиран си, мораш да тренираш сваки дан – наглашава Невена и додаје да је свака трка ојача психифизички.

Паузе прави кад физички није у могућности да трчи, када ради или је на дежурству. Викендом ради, а недељом трчи. На тренинзима не даје свој максимум да би га показала и остварила на трци. Из викенда у викенд одлази на трке, на које често иде директно са посла. Тренер војне репрезентације Снежана Станчетић каже да Невену најбоље резултате постиже управо када има највише обавеза.

Главни мотив за трчање су јој успеси, који су бројни. Са женском екипом Министарства одбране и Војске Србије освојила је сребрну медаљу на 50. светском војном првенству у маратону, које је одржано прошле године у Либану. Прва историјска медаља коју је освојила на Балканском планинском трчању била је треће место међу девојкама које су професионалци. Зову је историјска медаља за Србију јер нико до 2017. године није освојио медаљу на том нивоу.

На такмичењима на којима је учествовала у 2016. и 2017. показала је одличне резултате у планинском трчању, у репрезентацији Србије, у трчању на 10 km, кросевима, полумаратонима и маратону.

Једина је успела да као припадник Војске Србије у атлетској дисциплини уђе у репрезентацију Србије, с којом је у

Турској у Чанакалама 2017. године освојила треће место у балканском кросу на осам километара заједно са Оливером Јефтић, Амелом Терзић и Теодором Симовић.

– Леп је осећај кад дођеш на такмичење међу професионалце и знаш да можеш да уђеш у прве три – каже Невена.

Ако би требало да издвоји неку трку, њој најважнију, не само по првом освојеном месту, већ као другачију, специфичну, каже, била би то трка уз степенице у Вршцу крајем маја прошле године.

– Вршачка трка је специфична јер сам тада тренирала саму себе. Два дана пре ње трчала сам меморијалну трку „Драгутин Томашевић“ у Петровцу на Млави, на којој сам постигла свој лични рекорд на 10 киломе-

тара. Дан пред Вршац вратила сам се на посао и то исто поподне трчала „Challenge race“ на Кошутњаку, на којој сам освојила још једно прво место. У недељу сам планирала да обиђем родбину у Вршцу и истрчим трку, не надајући се битном резултату, јер трка од 750 метара узбрдо уз степенице није моја дисциплина и нисам ни помислила да ћу постићи запажен резултат поред професионалних атлетичарки – каже Невена истичући да јој је то била трећа трка у три дана.

– Последњих 200 метара све се преокренуло. Кад сам прошла кроз циљ, нисам веровала да сам прва, очи су ми се напуниле сузама – прича Невена.

За њен успех у спортској каријери важни су тренери. Поред професора Грује који је и препознао у њој доброг спортисту, најбоље резултате постигла је са Милетом Угреном, тренером у атлетским клубовима „Црвена Звезда“ и „Динамо“ Панчево. Он се Невени посветио последње три године, када је почела озбиљније да тренира.

Саставни део Невениног спортског живота јесу и повреде, али се та храбра и борбена девојка на њих не обазире. Једна од посебно опасних ситуација догодила се на Европском првенству у планинском трчању прошле године у Скопљу. Тада су саплитање о стену и страхан пад на низбрдици могли да је коштају живота, али је неустрашива „Кобра“ само направила колут и наставила да трчи ка циљу.

Њен животни мото је да се увек може боље, више и јаче. ■

Ива КОСТОВИЋ-НИКОЛИШ

Речна флотила Војске Србије
расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за пријем кандидата на селективну обуку за лаког рониоца

I УСЛОВИ КОНКУРСА:

За пријем кандидата на селективну обуку у Речну флотилу могу конкурисати професионални војници свих родова и служби из Министарства одбране и Војске Србије који испуњавају следеће опште и посебне услове:

а) општи услови:

- да испуњавају услове прописане одредбама члана 39. Закона о Војсци Србије;
- да су здравствено способни за војну службу без ограничења.

б) посебни услови:

- да професионални војник кандидат није старији од 25 година;
- да му је последња службена оцена најмање „врло добар“;
- да поседује најмање IV степен стручне спреме;
- да је на физичкој провери у матичној јединици постигао одличне резултате (Уверење јединице о постигнутом резултатима физичке провере);
- да је здравствено способан за рониоца (утврђује надлежна лекарска комисија у ВБ Нови Сад);
- да је пливач и физички способан (утврђује се на тестирању у јединици Речне флотиле);
- да добровољно пристаје да ради у ронилачкој јединици.

НАПОМЕНА:

Лица која обављају ронилачку службу по том основу остварују право на:

- 20% увећање плате по основу коефицијента за вршење ронилачке службе;
- 12/18 месеци бенефицирани радни стаж;
- годишњи одмор у трајању од 35 радних дана;
- одсуство за опоравак у трајању од десет дана и
- диверзантски полуоброк.

II НАЧИН КОНКУРСИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове конкурса молбе подносе Војној пошти 2827 Нови Сад редовним путем преко команде своје јединице.

Уз молбу се прилажу следећа документа:

- кратка биографија у којој обавезно треба навести контакт телефон;
- сагласност команданта јединице ранга батаљона или вишег за премештај у 93. ронилачку чету по завршетку курса;
- мишљење првог или главног подофицира јединице у којој се кандидат налази на служби;
- изјаву да кандидат добровољно пристаје на курс и да ради у ронилачким јединицама;
- оверену фотокопију последње службене оцене;
- картон основних и личних података – КОЛП (добива се од персоналног органа из јединице).

По пријему молби кандидати ће бити позивани преко претпостављених команди на тестирање које ће се обавити у Војној пошти 2827 Нови Сад.

Тестирање се реализује пет дана по следећем:

- провера физичке способности (склекови на тлу, прегиби трупа, трчање на 2.400 m, полигон пешадијских препрека) – један дан,
- пливање 250 m, роњење на дах, одржавање на води – један дан,
- психолошко тестирање – један дан,
- тест осетљивости баро – функције у хипербаричној комори – један дан и
- оцена здравствене способности за рад у ронилачким јединицама (ВБ Нови Сад) – један дан.

Кандидати који испуне наведене услове биће упућени на селективну обуку за лаког рониоца у трајању од осам недеља.

Са кандидатима који успешно заврше селективну обуку конкурсна комисија ће обавити разговор, након којег ће се формирати ранг-листа и биће донет предлог одлуке о пријему.

Непотпуне и некомплетне пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документа неће се враћати кандидатима.

Додатне информације могу се добити на телефоне 51-459, 51-437 и 021/48-35-437.

Рок за подношење пријава за селективну обуку је 30 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“. ■

ОДБРАНА

Специјални прилог 198

Две деценије
од агресије НАТО-а

СРБИЈА ПАМТИ

Пише Звонимир ПЕШИЋ

Деветнаест земаља НАТО-а, без одобрења Савета безбедности УН, започело је 24. марта 1999. агресију на СРЈ.

Амерички генерал Мајкл Шорт, главнокомандујући ваздухопловном операцијом, рекао је:

„Не може се добити рат ако не уништимо могућност нормалног живота за већину становништва. Морамо им одузети воду, струју, храну, па чак и здрав ваздух”.

Али, војска и народ СРЈ храбро и зналачки пружали су отпор свих 78 дана рата, када је постигнут Кумановски споразум о прекиду сукоба.

Тероризам косметских Албанаца неколико деценија угрожавао је мир у јужној српској покрајини да би 1998. године достигао свој врхунац. Из дана у дан нападани су полицајци на пунктовима и припадници Војске Југославије на караулама. Гинули су људи на часним, одговорним, веома захтевним и опасним задацима, а многи су трајно остајали инвалиди.

Терористи су илегално прелазили границу према Албанији, одлазили у центре за обуку, у којима су радили и страни инструктори, где су стицали знања и искуства о терористичким дејствима и како да убијају људе. После завршене обуке враћали су се поново илегално с оружјем у рукама, спремни да нападну када се најмање очекује, подмукло, чинећи тешке злочине, застрашујући становништво и изазивајући општу несигурност. Убијали су и своје сународнике који су били лојални грађани Србије. У пракси су исказивали грађанску непослушност, стварали су паралелни систем власти и школства. У западним земљама, где раде Албанци с простора Косова и Метохије, наметнули су им харач од три до десет одсто од месечних примања како би се додатно финансирали.

У току 1998. године, од фебруара до децембра, припадници тзв. Ослободилачке војске Косова (ОВК) извели су 1.845 напада на припаднике Војске, Министарства унутрашњих послова и на цивилно становништво. Такође, извели су 756 напада на јединице Војске Југославије и том приликом убили 45 и ранили 196 припадника. Припадници полиције, према евиденцији команди Приштинског корпуса и Треће армије, били су на мети 1.705 пута. Том приликом убијено је 115, а рањено 400 полицајаца. На цивилно становништво, Србе, Црногорце, неалбанце и Албанце, извршено је 745 напада, у којима је погинуло 444, рањено 162 и киднапована 249 цивила. Према провереним информацијама, одмах после киднаповања убијен је 21 цивил, 86 је после злостављања ослобођено, а преостала 142 су вероватно завршила у познатим стратиштима Клечка, Рзнић, Глођане, Радоњићко језеро или Волујак.

Авиони НАТО-а бомбардовали су с великих висина

У тренутку људи су остајали без имовине коју су деценијама стицали

РАТНО СТАЊЕ

Председник Савезне владе мр Момир Булатовић саопштио је 24. марта 1999, посредством РТС-а и других телевизијских станица у земљи, да је Влада, сходно уставним овлашћењима, прогласила ратно стање у СР Југославији:

„НАТО је вечерас извршио агресију на СРЈ, извршен је напад на једну суверену земљу противно свим принципима и нормама међународног права.

Због тога, из стања непосредне ратне опасности, Савезна влада донела је одлуку о проглашењу ратног стања.

Ова одлука ступа на снагу одмах. Влада позива све грађане, припаднике Војске Југославије и Полиције, савезне и органе република чланица, предузећа и друге субјекте одбране, да извршавају своје уставно право и законом предвиђене дужности у одбрани суверенитета и независности СРЈ.

Савезна влада истовремено позива све грађане да мирно, одговорно и савјесно испуњавају своје радне обавезе и тиме дају допринос одбрани СРЈ.

Савезна влада се већ обратила Савету безбедности Организације уједињених нација са захтевом да заустави агресију НАТО-а и да осуди овај вандалски чин.

Ово је акт без преседана у међународним односима, супротан и Повељи ОУН, и као такав угрожава мир и стабилност у региону и на европском континенту.”

Албански сепаратисти, њихове терористичке групе и политичке вође целокупну активност усмерили су на бојкот и изазивање реаговања званичних државних институција Републике Србије и СР Југославије да би уз лобирање код великих сила обезбедили решавање питања Косова и Метохије изван земље, издижући га на међународни ниво. Велике силе тада почињу да врше притисак на СРЈ да реши настали проблем, али истовремено толеришу тероризам албанских сепаратиста. Мада су притисци вршени пре свега у режији и у име великих сила, њихова примена оправдавала се интересима међународне заједнице, односно међународним обавезама водећих међународних организација које представљају и заступају те интересе.

У то време амерички дипломата Ричард Холбрук југословенској страни најчешће преноси оштре тонове и претње америчке администрације, али истовремено подржава, па и подстиче албанске сепаратисте на Косову и Метохији. Холбрук се више пута, чак и тајно, састајао са представницима ОВК.

Преговорима Слободан Милошевић – Ричард Холбрук 11. октобра 1998. претходила је противтерористичка операција, у којој су припадници Војске Југославије и МУП-а Србије, од јула до септембра 1998, разбијали терористичке центре на Косову и Метохији. У таквој ситуацији Влада САД је посредством НАТО-а, крајње оштро и уз претњу агресијом на СРЈ, ултимативно захтевала обуставу борбених дејстава против шиптарског тероризма. Због реалних опасности по безбедност СР Југославије, тада су учињене велике концесије америчким захтевима:

1. обустављена су даља борбена дејства и коначно разбијање и уништење терористичких организација;
2. договорен је политички приступ за мирно решење проблема Космета;
3. осуђени су насиље и тероризам као средства супротна међународним нормама;
4. свако решење проблема на Космету мора уважавати суверенитет и територијални интегритет СР Југославије;
5. свако решење мора поштовати равноправност свих грађана и националних мањина на Космету;
6. будућност Космета је у равноправности, интеграцији, економском просперитету и заједничком животу;
7. локална самоуправа на Космету мора бити у сагласности с правним системом Републике Србије и СР Југославије и с међународним стандардима;
8. самоуправа ће се остварити преко скупштинских, извршних и судских органа; национална заједница ће имати додатна права ради очувања свог националног, културног, верског и језичког идентитета у складу с међународним стандардима; у склопу политичког решења биће успостављена локална полиција;
9. ниједно лице неће бити кривично гоњено за кривична дела у вези са сукобима на Космету, осим за злочине против човечности и међународног права ради обезбеђења пуне равноправности; држава ће дозволити потпун и неометан приступ страним стручњацима, укључујући патологе, који ће сарађивати са државним истражитељима;
10. надлежни органи ће, ради ванредног ублажавања казни, преиспитати пресуде изречене припадницима националних заједница на Косову и Метохији који су осуђени за кривична дела мотивисана политичким насиљем.

Међутим, колико су челници САД и НАТО-а стварно били опредељени за мирно решење кризе на Космету, поштујући управо потписане споразуме, а колико су већ били спремни на употребу силе како би се и војно инсталирали на овим просторима, видело се из претеће изјаве генералног секретара НАТО-а Хавијера Солане одмах по потписивању споразума у Генералштабу Војске Југославије. „Упоредо с посматрачком мисијом ОЕБС-а, НАТО ће представљати кључни елемент у провери да је председник Милошевић спреман да одржи реч. Алијанса ће из ваздуха контролисати подручје Косова и константно одржавати претњу војном силом. Савез ће остати потпуно спреман и вољан да војно интервенише уколико договор не буде поштован.“

Ричард Холбрук је био амерички амбасадор у седишту Уједињених нација у Њујорку. За време кризе на просторима бивше СФРЈ често је, у својству америчког специјалног изасланика за Балкан, одржавао контакте са највишим југословенским званичницима. Холбрук је о овим контактима давао интервјуе у више америчких листова (током јануара 2003. године). Он се у мају 1998. године састао са вођама тзв. ОВК и о томе је писао „Њујорк тајмс“ (25. јуна 1998), наводећи да се „амерички изасланик састао са косовским герилцима који одбијају позив на мир“. Лист је пренео и Холбрукову изјаву: „Мислим да Срби треба да оду одавде.“ Дакле, терористичка организација ОВК представљена је као ослободилачки покрет.

Преговори у Рамбуеу

Западне земље често су упозоравале да наша војска и полиција прекомерно примењују силу против терориста. Претећи нападом на СРЈ и истичући војну моћ једине преостале суперсиле САД, наметнули су нашој земљи да прими верификаторску мисију под руководством пензионисаног генерала Вилијема Вокера, која се понашала као истурени одред албанских терориста, а веома штедро је прикупљала обавештајне податке о нашим снагама, постављајући чак и локаторе за дејство ваздухопловних снага НАТО-а који ће уследити касније.

Да би оправдале агресију, западне силе преко медија режирају масакр у селу Рачак, у којем су српске снаге наводно убиле 45 албанских цивила. Пре било какве истраге окривиле су српску страну и поново запретиле ударима из ваздушног простора уколико две сукобљене стране не седну за преговарачки сто, иако су представници Србије све време одлазили и узалуд чекали албанске сепаратисте да дођу на преговоре.

До преговора је најзад требало да дође у француском замку Рамбуеу, крај Париза, 6. фебруара 1999, али су тамо стигли само посредници, тако да не само да до преговора није ни дошло, већ није било ни непосредних сусрета чланова делегација. По свему судећи, иницијаторима наводних преговора није ни било стало до преговора, јер су само желели да Србији наметну услове због којих су заправо и подстицали албанске сепаратисте на побуну на Космету – не само стационирање снага НАТО-а на Космету већ и успостављање контроле Алијансе над целом српском и југословенском територијом. Циљ је био исти онај који је постављен још пре растурања Југославије – успостављање западне контроле и утицаја над целим Балканом.

Када су представници Србије у преговорима (15. марта) у Рамбуеу то одбили, западни савезници и САД одлучили су да казне СРЈ (24. март 1999) бомбардовањем авијацијом НАТО-а, које је требало да доведе до остварења постављеног циља – стационирања снага НАТО-а и преузимања контроле над Србијом, која је већ успостављена над свим другим бившим југословенским републикама.

Узалудна су била уверавања челника НАТО-а и западних земаља да су желели да заштите албанске цивиле на Космету, јер су последице бомбардовања представљале знатно већу хуманитарну катастрофу за те исте Албанце које су, наводно, хтели да заштите (пре бомбардовања било је 2.500 жртава, а у време бомбардовања 10.000, пре бомбардовања било је од 50.000 до 60.000 избеглица, док је за време бомбардовања куће морало да напусти 800.000 до 850.000 Албанаца).

Да би се избегло стратегијско изненађење, Штаб Врховне команде, уз одобрење или сагласност Врховног савета одбране и председника државе и Владе СР Југославије, отпочео је предузимање оперативних мера и поступака за припрему за одбрану од напада снага НАТО-а. Ту спадају мере за припрему система Цивилне заштите и спасавање становништва и материјалних добара од удара из ваздушног простора и ракетних удара крстарећих ракета. Требало је припремити, односно ставити у функцију систем осматрања, узбуђивања и јављања, довести у пуну заштитну функцију јавна склоништа;

Широм света, становници су протестовали против бруталне агресије НАТО-а

припремити привредно-економски систем за рад и снабдевање у ратним условима; извршити психолошку и функционалну припрему становништва за живот у условима оружане агресије; проверити припремљеност целокупног друштвеног система за функционисање у ратним условима и извршити одговарајуће кораке у том погледу.

У околностима апсолутне превласти НАТО-а у ваздуху, Штаб Врховне команде знао је да би у току агресије био ризичан сваки масовнији и на дужим релацијама покрет трупа и материјалних резерви. Зато је благовремено извршена делимична мобилизација оружаних снага и то, пре свега, оних делова и јединица за које се знало да ће се наћи прве на удару снага Алијансе.

Први сукоб специјалних снага

Испровоцирана непрекидним нападима терориста и гомилањем наоружања у општини Качаник, у рејону села Пустеник и Гајре, 2. марта 1999, почела је противтерористичка акција јединица полиције, уз садејство специјалних јединица Војске, Батаљона војне полиције 72. специјалне бригаде и чете војне полиције 52. батаљона војне полиције Приштинског корпуса, које су биле на положајима у непосредној близини. Док су јединице полиције изводиле класичну акцију претреса терена, припадници Противтерористичког батаљона војне полиције 72. специјалне бригаде „Соколови“ кренули су да запоседну репетитор на објекту Бело брдо (к. 1.082), 500 метара источно од села Глобочица и око 800 метара од државне границе с Македонијом.

Према извештају команданта батаљона мајора Миодрага Марковића Маркана, пре почетка акције хеликоптер НАТО-а надлетао је простор изнад репетитора, који није био у функцији. Хеликоптер је ушао на територију СРЈ за око два километра, летео око 10 минута изнад репетитора, а затим се у ниском лету вратио на простор Македоније.

То је био разлог што су специјалци кренули да поседну рејон око репетитора. Наишли су на групу од 30 терориста, у добро уређеним положајима, с којих су контролисали државну границу, комуникацију ка граничном прелазу „Глобочица“ и простор према селима Котлина и Иваја.

„Соколови“ су се приближили на свега 50 до 80 метара од положаја и уочили ровове, заклоне и бункере. У рововима је било неколико војника у белим маскирним униформама, с најсавременијим наоружањем и опремом. Изненадном ватром с блиског одстојања постижу изненађење. Капетан Мирослав Талијан и остали специјалци препознали су маскирну униформу јединица НАТО-а с карактеристичном шаром од „борових гранчица“ и по наоружању закључили да је реч о специјалцима Алијансе.

У размени блиске ватре, од снајперског метка тада гине водник прве класе Горан Мирјачић. Док је трајала борба из правца граничног прелаза и села Глобочица до самог репетитора дошли су ципови ОЕБС-а, па су „Соколови“ прекинули дејства. То су искористили специјалци НАТО-а и пред очима наших војника укрцали се у придошла возила, која су се великом брзином удаљила према Качанику, оставивши своје савезнике, терористе ОВК да се сами боре.

НА ПОНОС НАРОДУ

За све време агресије НАТО-а није уништена нити заробљена ниједна команда, јединица и ратна застава Војске Југославије. Није заробљен ниједан припадник Војске и није освојен ниједан квадратни километар територије Савезне Републике Југославије.

Протести на улицама Београда

Препуштена сама себи, већ разбијена група тзв. Ослободилачке војске Косова дели се у две мање групе, које се извлаче из борбе. Једна преко објекта Рунец (тт. 932) ка комуникацији Ђенерал Јанковић – Качаник, а друга преко Љок-Махале ка селима Иваја и Качанику. У сукобу је убијено шест терориста, а двојица су заробљена и предата надлежним органима Министарства унутрашњих послова.

Тако се завршио први и једини „сусрет“ наших специјалаца и специјалаца НАТО-а. Одмах је извештен Генералштаб Војске Југославије, а Одељење безбедности Треће армије известило је Управу безбедности.

Хавијер Солана је 24. марта саопштио светској јавности: „Добро вече, даме и господо, управо сам наредио команданту НАТО-а за Европу генералу Кларку да иницира ваздухопловну операцију у СР Југославији. Намера је да овом војном акцијом подржимо политичке циљеве међународне заједнице...“

Од оснивања Уједињених нација, у Европи је на тај начин први пут примењена сила против суверене државе без

мандата УН. Рамбује је, са својом ултимативном последицом (бомбардовање Србије), био велики екцес у међународним односима и чин ниподаштавања међународног права. Први пут од оснивања НАТО-а се ангажује изван зоне своје одговорности. На педесетогодишњицу од оснивања НАТО је тестирао нови стратешки концепт, чиме је погажена Повеља УН.

Основна замисао за реализацију циљева агресије била је да се масовним ударима авијације и крстарећим ракетама за два до три дана онеспособи и разбије Војска Југославије и створе

предуслови за следећи корак – остварење политичког циља. С почетком удара НАТО-а из ваздушног простора, планирана је масовна оружана побуна Албанаца у окриљу терористичке ОВК. Она је у остварењу циља требало да представља копнене снаге НАТО-а, с обећањем да ће, ако то добро одради, по принципу „услуга за услугу“ добити независну државу Косово.

С високим степеном поузданости може се тврдити да су копнене снаге НАТО-а, распоређене на простору Македоније и Албаније, а по планираној капитулацији Војске и државе СРЈ, имале задатак да запоседну Косово и Метохију и да се пред светом објави да је циљ агресије остварен.

НАРАСТАЊЕ СНАГА АЛИЈАНСЕ

Планиране снаге за почетак агресије од 464 авиона и око 450 крстарећих ракета, за 78 дана нарасле су на око 1.040 авиона и на око 1.000 крстарећих ракета. Број дефинисаних објеката за дејство у првој фази од око 300 увећан је на више од 3.000 пред крај агресије. Интензитет дејства од 1.146 (164 дневно) полетања борбене авијације у првој седмици рата увећан је на 2.565 (366 дневно) у десетој седмици.

У агресији су први пут употребљени нови нападни системи (авиони и крстареће ракете), међу којима и стратешки бомбардер В2-А, као и нова оружја, од којих се издвајају: тзв. мека бомба („Soft Bomb“) ВЛУ-114В и бомбе за директне нападе (ЈДАМ) типа GBU-31, 32 и 37.

Под удар оружја Алијансе стављена је цела територија Југославије, сви њени људски и материјални потенцијали, културни и верски објекти и објекти инфраструктуре. Изведено је око 2.300 напада с око 8.800 ватрених дејстава, при чему је лансирано око 415.000 пројектила различите врсте, с око 22.000 тона убојног терета.

Широм света људи су спонтано реаговали на вест да Алијанса бомбардује суверену државу

Без одлуке Савета безбедности

Агресија је отпочела у вечерњим часовима 24. марта 1999. једновременим дејствима крстарећим ракетама и авијацијом. Под удар су стављени објекти на целој територији СРЈ. Био је то рат који је НАТО, без одлуке Савета безбедности УН, повео против мале земље, гађајући углавном цивилне циљеве, посебно оне коју су забрањени међународним конвенцијама и употребљавајући забрањено оружје. Не мерећи за цивилне жртве употребили су чак и пројектиле с осиромашеним уранијумом. Однос снага био је изразито неравноправан и у војном смислу Алијанса је, према прорачунима аналитичара, била надмоћнија од СРЈ за око 700 пута.

Током напада НАТО се придржавао начела ваздушно-копнене битке, а генерал-пуковник Спасоје Смиљанић, у време агресије командант РВ и ПВО, у својој студији је написао: „...глобално то је била ваздушно-космичка нападна операција, која је изведена ударима с дистанце, или другим речима скоро без контакта са нашим снагама одбране. Знатан број ангажованих авиона НАТО-а није улазио у наш ваздушни простор, а посебно не у зону дејства наших система против-ваздушне одбране. Долетали су до зона или прелетали изнад зона нашег могућег противдејства, доносећи крстареће ракете, вођене ракете и бомбе великог дмета, лансирали их и враћали се у базе. Крстареће ракете су лансиране с авиона и пловних објеката на мору, с даљина од 500 до 800 километар, а ракете и бомбе с даљине 10 до 120 километар”.

Прве крстареће ракете погодиле су 24. марта у 19.41 часова радарске станице за рано откривање лоциране на Црном рту (Бар), на Копаонику и код Качарева (Панчево). О том удару главнокомандујући снагама НАТО-а генерал Весли Кларк изјавио је: „Био је то синхронизовани напад. Хтели смо да ослепимо југословенску војску елиминишући радаре и да је онеспособимо уништавајући јој противракетне системе”.

У првом таласу, од 19.41 до 24.00 часа, ангажовано је око 150 борбених авиона и око 50 крстарећих ракета. У другом таласу (од 1.00 до 3.30 часова 25. марта) с две велике групе, по 20 авиона са западног правца, преко територије БиХ, и са северних праваца, преко територије Мађарске, једна група од око 10 авиона. Укупно је учествовало 50 авиона.

Авионима НАТО-а храбро су се супротставили наши пилоти који су управљали авионима МиГ-29. Међутим, због велике разлике у опреми авиона, нису имали значајнији учинак, осим што су показали решеност државе и њене војске да брани и одбрани слободу, територијални интегритет и суверенитет.

„Кренуо сам у сусрет огромној формацији, каква још није виђена у досадашњим ратним дејствима. Осиноост агресорових пилота брзо је спласнула. Нећете веровати, али истина је да су испред мог авиона почели панично да беже, мењајући брзине и висине лета. Упркос огромном борбеном обезбеђењу њихових снага, која подразумева електронско ометање и пријем значајних података с авакса у реалном времену, те другим мерама, десио ми се пех који нисам очекивао. Догодио се квар на изузетно значајном уређају који више нисам могао да ставим у

функцију. Али, зар би пилот који брани отаџбину тек тако могао да одустане. Стиснуо сам зубе и кренуо им у сусрет. Имао сам на уму сву децу и осталу нашу нејач коју треба заштитити од пројектила и смртоносних бомби...”, изјавио је за ратно издање листа „Војска” потпуковник пилот Милорад Милутиновић.

Тих дана авионима НАТО-а супротставили су се још пилоти потпуковник Љубиша Кулачин, потпуковник Драган Илић, потпуковник Иљо Аризанов, потпуковник Миленко Павловић, потпуковник Слободан Перић, мајор Небојша Николић, мајор Живота Ђурић и капетан прве класе Зоран Радосављевић, који је погођен у ваздуху тако да није могао да се катапултира.

Опасност по мир у свету

Од 24. марта 1999, НАТО је почео да делује изван своје територијалне сфере.

Војска Југославије је, у складу с проценом ситуације, правовремено предузела одговарајуће мере и активности, чиме је спречено стратегијско изненађење, а благовременим откривањем непријатељевих снага и различитим мерама противваздушне заштите предупредено је изненађење јединица. Тиме су створени предуслови за заштиту људства и материјално-техничких средстава и омогућено успешно супротстављање агресору.

Извршен је оперативни развој формацијских састава, обављена делимична мобилизација, део јединице доведен близу зона употребе, а ратне материјалне резерве су благовремено расељене.

Ваздухопловне формације НАТО-а дејствовале су с великих висина, углавном изван домаћаја наших система противваздушне одбране. Употребљавани су високософистицирани пројектили изузетне прецизности, а међу њима и крстареће ракете лансиране с раздаљине од хиљаду и више километара. Према првим погоцима било је јасно да је агресија брижљиво и прецизно припремљена.

Срушен амерички сан

Четвртог дана навече срушен је мит о невидљивости и недокучивој моћи америчког борбеног авиона стелт-технологије F-117A. Погођен пројектилом наше ПВО, „црни соко” се заглибио у оранице сремског села Буђановци. Најбрижљивије чувана државна тајна САД пала је у руке стручњака наше војске. Погођен је из заседног дејства 3. дивизиона 250 ракетне бригаде ПВО. Телевизијски снимак како гори оборени F-117A за неколико сати обишао је свет, сведочећи да војске САД и НАТО-а нису недодирљиве и непобедиве.

Тај авион, који је претходно истоварио смртоносни терет на Командни центар ПВО у Стражевици, враћао се према Мађарској. Уочио га је 3. ракетни дивизион 250. ракетне бригаде у рејону Буђановаца. Два пута га је видљивим учинио застарели радар П-18, али када је требало да се пребаци на ручно праћење циља, губио се из видокруга. Тек трећи пут невидљиви се нашао у захвату ручног праћења. Како је

Невидљиви F-117 A у сремским ораницама

Западни војни савез немилосрдно је бомбардовао наше аеродроме

претходно прибавио дозволу од Оперативног центра 250. ракетне бригаде (дежурни официер био је потпуковник Јанко Алексић), командант 3. дивизиона потпуковник Золтан Дани издао је наређење Сенаду Миловићу да лансира ракете. Најпре је лансирана једна, па после седам секунди и друга. Авион је погођен и убрзо је пао... У борбеној посади која је оборила „невидљиви“ били су потпуковник Золтан Дани, руковаца гађања, потпуковник Ђорђе Аничичић, помоћник руковаца, мајор Борис Стоименов, капетан прве класе Сенад Муминовић, официер за вођење ракета, старији водник Драган Матић и старији водник Дејан Тиосављевић, оператори ручног праћења, потпоручник Дарко Николић, старешина ракетне батерије, затим водник прве класе Владимир Љубенковић, командир осматрачког радара, те старији водник Ђорђе Малетић, командир извора за напајање.

Јединица је морала да промени место базирања, јер је испаливањем ракета открила сопствени положај. Тада су уочили да су авиони НАТО-а дејствовали по њиховом претходном положају и да су погодили лажна средства ПВО.

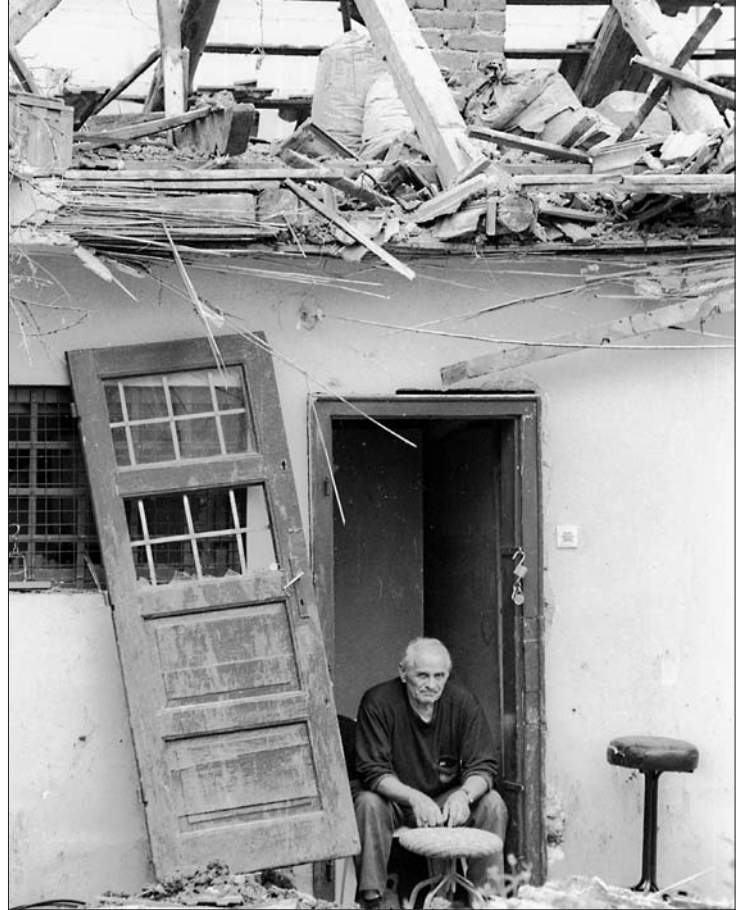
„Невидљиви“ авион, под именом „ноћни соко“, специјалне конструкције и намене, био је до тада неухватљив за радаре противничке противваздушне одбране. Прва америчка реакција била је да је обарање било случајно. Међутим, неколико ноћи касније, прецизном ракетном ватром оштећен је и други F-117. Оштећење је било такво да се авион једва извукао до територије под контролом америчких локалних савезника и тако дефинитивно завршио неславну мисију.

Кратку верзију обарања авиона F-117 од припадника противваздушне одбране Војске Југославије дао је аналитичар угледног америчког часописа „New scientist“, у броју од 4. децембра 1999. године.

„Требао је да он буде невидљив. Враћајући се кући, у једном од најмодернијих специјалних бомбардера који се може за новац купити, пилот није ни помишљао да ће непријатељ уопште открити његово присуство. Али, то се ипак десило... Одједном, ниоткуда, три или четири блеска експлозије окружила су његов авион, откидајући велике комаде оплате с крила и уништивши му један мотор... Следећег момента авион се суновратио наниже без контроле. Катастрофа је била неизбежна. Пилот је очајнички покушавао да дохвати ручице за катапултирање, али због ковитача у који је запао авион, није могао да досегне до њих. ‘Једини детаљ који не могу да заборавам јесте повлачење ручице за катапултирање’, присећа се пилот, који је ипак успео да се спасе, напилавши драгоцену ручицу пред сам пад авиона. После шест сати дрхтања од страха, у јарку, на свега 200 метара од горуће олупине свог авиона, пронашао га је тешко наоружан спасилачки тим...”

Тај догађај био је највећи ударац за ратно ваздухопловство САД, јер је F-117А у Ираку проглашен оружјем будућности. Обарање „невидљивог“ авиона снажно је подигао морал припадника Војске Југославије, али и народа у целини.

Примењујући одговарајуће тактичке поступке, пре свега маскирање (уз изразу великог броја лажних положаја и борбених система) и маневар, Војска Југославије свела је своје губитке на минимум.

Последице бомбардовања у Ваљево

ТРАГИЧНИ ЕПИЛОГ

У агресији НАТО-а на СРЈ убијено је више од 3.500 људи, а око 10.000 је рањено. Живот је изгубило и 88 деце. Више од 2.000 је отетих и несталих у терористичким нападима и погромима терористичке ОВК после агресије. Патње и бол доживели су милиони грађана Србије, причињена су огромна материјална разарања и нанета је непроцењива штета природној околини, изазвана употребом забрањених оружја.

Са својих огњишта протерано је близу 300.000 људи, разорено 986 цивилних објеката и употребљено око 30.000 тона експлозива у убојним средствима, укључујући и она с осиромашеним уранијумом, чиме је Алијанса изазвала највећу еколошку катастрофу у Европи с трајним последицама. Материјална штета процењена је на око сто милијарди долара.

Употреба графитних бомби, ради онеспособљавања електроенергетског система и разарања петрохемијских комплекса, а при томе и загађивање ваздуха и воде и онеспособљавање земљишта за производњу здраве хране, указују на то да је цивилно становништво заправо било највећа мета током агресије.

Погођени мост у Остружници

У агресији су употребљавани најразорнији пројектили

Дејство авијације по телевизијским репетиторима

*Пилот
потпуковник Ђорђе Иванов
урадио је више макета авиона
МиГ-29 које су погађале
ракете НАТО-а*

Будући да нису остварили предвиђене циљеве, планери НАТО-а све чешће су одређивали цивилне објекте на које су лансирани пројектили. И тада су, да би оправдали ратне злочине, измислили нову формулацију – колатерална штета.

Макете привлачиле пројектиле

У домаћим и страним медијима објављено је много текстова и прилога о макетама, верним копијама борбених система јединица наше војске (авиони, тенкови, топови, ракетни лансери, радарни) направљених од различитих материјала, који су одвраћали пажњу од стварних оруђа и оружја. Пилоти НАТО-а сасули су десетине хиљада тона на лажне циљеве, верујући да је реч о правима.

Анализирајући искуства после завршетка војне операције (14. октобра 1999. у Конгресу САД), тадашњи државни секретар за одбрану САД Вилијам Коен и начелник Здруженог генералштаба Хенри Шелтон рекли су да морају побољшати своју електронску борбену способност за будуће ратове, зато што је ВЈ, током снажног бомбардовања, успела да сачува своју противваздухопловну одбрану. Навели су да су Срби рационално користили систем ПВО, присиљавајући пилоте НАТО-а да лете на великим висинама, што је смањило њихову ефикасност у гађању циљева на земљи. Шелтон је истакао да њихове снаге нису могле да униште противваздухопловну одбрану ВЈ, која је користила тактику дисперзије, примењивала нове тактичке поступке и камуфлирала борбена средства.

Пилот потпуковник Ђорђе Иванов успео је са мајсторицама, да у радионици близу Батајнице, од приручног материјала да направи макету авиона МиГ-29 у природној величини. Чак су успели и да имитирају рад мотора, то јест инфрацрвено зрачење. Макете су постављене на места где су се обично налазили авиони МиГ-29, а током рата све су биле погођене, неке чак више пута. Данас на то време подсећа макета изложена у Ваздухопловном музеју која је преостала после агресије, па је реконструисана.

Снаге Алијансе су до те мере промашивале да и данас истражују шта се то збило с њиховим пројектилима. Од 185 лажних циљева које је поставила једна бригада на Косову и Метохији, погођено је тачно 175. На територији Србије постављено је 2.500 комада, а погођено је нешто више од 2.300. Неки су постављани и више пута, јер их пројектили нису одмах уништили. Само директни погоци значили су њихово уништење.

Шта су све примењивале наше снаге задуго ће остати тајна. Многа решења остала су недоступна. Када је агресија на СРЈ окончана, авиони F-117A стављени су на клоцне, а потом је цео програм обустављен, па авиони тог типа нису ни летели.

Наше снаге су током агресије погодиле и стратегијски бомбардер В-2, негде изнад Фрушке горе. Тај авион је успео да се домогне територије Хрватске и падне у Спачванској шуми. Из хрватских извора сазнало се да је њихова ватрогасна јединица гасила пожар и да су ватрогасци угледали необични авион црне боје који заузима површину безмало фуд-

Командант Треће армије генерал-потпуковник Небојша Павковић и командант Приштинског корпуса генерал-мајор Владимир Лазаревић

Макадамски путеви на Косову и Метохији били су препуни мина

Радар РВ и ПВО

балског игралишта. Сведоци који су били ангажовани у физичком обезбеђењу места где је пала олупина наводе да су из БиХ данима долазиле снаге IFOR-а, које су резале авион и у деловима испод камионских церада однеле га негде где су имале потпуну контролу подручја.

Оклопна бригада на Косову и Метохији

Генералштаб Војске Југославије издао је почетком рата наређење за ојачање Треће армије 252. оклопном бригадом Прве армије и њено довођење на Косово и Метохију из гарнизона Краљево. У условима агресије НАТО-а био је то изузетно тежак и сложен задатак. Тај војнички подухват описан је у књизи Клуба генерала и адмирала Србије „Војска Југославије у одбрамбеном рату 1999. године“.

Према „Замисли Команданта Треће армије за извођење одбрамбене операције у случају копнене агресије на Космет“, 252. оклопна бригада предвиђена је за одбрану на другом појасу Приштинског корпуса. Због тога је у првој етапи одбрамбене операције претпотчињена Приштинском корпусу, после чега се ангажује у резерви Треће армије.

Задатак команди Треће армије и Приштинског корпуса био је да у сарадњи с Командом Крагујевачког корпуса Прве армије доведу бригаду у зону одбране Приштинског корпуса у условима интензивног дејства авијације.

Према наређењу и плану Генералштаба и Команде Крагујевачког корпуса, који су направљени у сарадњи с командама Треће армије и Приштинског корпуса, било је предвиђено да Бригада крене на марш у 20.00 часова и да маршује у две колоне: прва, главна колона, борбена оклопна возила, која се превозе железницом; друга, помоћна, коју чине позадинске и остале јединице на моторним возилима, које маршују сопственим ходом. Маршрута је била: Краљево – Рашка – Лешак – Косовска Митровица – Приштине – село Лапушник – Клина. Дужина маршруте била је око 250 километара. Главна колона, с тенковима, била је укрцана на три железничке композиције, предвиђене да у утврђеним интервалима иду једна иза друге.

Оперативци Треће армије и Приштинског корпуса су претходних дана пратили начин дејства авијације НАТО-а. Напади су били најслабији између 4.00 и 8.00 часова, али с повременим налетима извиђачке авијације и авиона А-10. Поред тога, код сваког прекида дејства, симулиран је налет авијације.

Поред осталих, решена су и следећа питања: остварења је сигурна и непрекидна веза између железничких композиција и моторизованих колона; успостављена добра веза и координација са железницом; прикупљени прецизни подаци о броју тунела и мостова на маршрути; утврђене дужине сваког тунела и дужине сваке железничке композиције; регистроване све рампе за искрцавање тенкова са железничких вагона; утврђене погодне обилазнице око свих мостова на Ибру; пронађени су погодни рејони за склањање моторних возила ако буду откривена и нападнута; формирани посебни тимови за решавање свих питања и праћење покрета колона.

Команда Треће армије издала је наређење којим је регулисала да се упути заједнички тим Треће армије и Приштинског корпуса у 252. оклопну бригаду ради координације; да се одреде јединице из Приштинског корпуса за обезбеђење проласка композиција на успутним станицама и критичним деоницама, посебно кроз Косовску Митровицу, Вучитрн и од Косова Поља до Клине; да се тенкови добро маскирају на вагонима и да се измене њихове силуете; да се изврше припреме да поједини тенкови могу дејствовати и с вагона; да се прецизно планира „сакривање” композиција у тунеле и усеке на прузи у случају налета авиона; да се обезбеди сигурна веза са командом транспорта и свим композицијама с Оперативним центром Треће армије и Приштинског корпуса; да се преко делегације при Југословенским железницама обуставе сви предвиђени поласци возова, док се не заврши превозење Бригаде и да се композиција зауставља без уобичајене процедуре; да код сваког машиновође буде по један старешина с уређајем за везу; да се предвиде места на маршрути где нема истоварних рампи, како би у случају напада на композицију или оштећења пруге тенкови могли брзо напустити вагоне.

У 19.15 часова командант 252. оклопне бригаде известио је да ће марш помоћне колоне почети по плану, а главне колоне око 22.30 часова, због процедуралних питања које службеници Југословенских железница завршавају. Према плану марша предвиђено је да бригада стигне на Косово и Метохију за три дана.

Сутрадан, на Командном месту Треће армије, у 11.45 часова извршена је анализа завршених противтерористичких акција у рејонима Подујево, Дреница, Ораховац и Малишево. Закључено је да су све борбене групе извршиле планиране задатке. На анализи су постављени задаци о даљем ангажовању јединица после завршених противтерористичких акција.

ЗЛОЧИН ПРОТИВ МИРА

Ватреном дејству 1.991 бомбе НАТО-а било је изложено 1.026 објеката инфраструктуре, културе, привреде, здравства, образовања и верских објеката, од чега је 119 уништено, а 907 оштећено. У тим разарајућим дејствима бомбе и ракете уништиле су: седам индустријских и пет привредних објеката, 11 објеката енергетских постројења, 87 објеката инфраструктуре, 38 мостова, 28 радио и ТВ репетитора и предајника. Онеспособљено је 470 километара путева и 595 километара пруга. Уништено је и оштећено око 25.000 стамбених објеката.

Разарањем привредних потенцијала земље, без посла је остало око 500.000 радника, а за више од два милиона становника угрожена је егзистенција.

С обзиром на начин како је агресија почела и чињеницу да нису поштоване одредбе међународног хуманитарног и ратног права, НАТО је агресијом на СРЈ извршио злочин против мира и злочин против цивилног становништва.

Наши противавионци с делом непријатељске беспилотне летелице

Један од контролних пунктова ВЈ

Експлозија у близини Слатине

Предвиђено је да се борбене групе из састава 125. моторизоване бригаде, 15. оклопне бригаде, 243. механизоване бригаде, 549. моторизоване бригаде и 37. моторизоване бригаде преместе на нове положаје у рејону Малишева, где су шиптарске терористичке снаге организовале Оперативну зону „Дрим“ са 122, 115. и 116. бригадом и бригадом „Гани Пачаризи“. Та јака групација ОВК контролисала је централни део Малишевске регије и све комуникације које с простора Косова воде ка Метохији. Због тога је саобраћај на њима био отежан и ризичан.

Донета је одлука да поменуте јединице Приштинског корпуса блокирају главне снаге Оперативне зоне „Дрим“ и подрже снаге Министарства унутрашњих послова у њиховом разбијању.

Дана 29. марта 1999. настављен је марш 252. оклопне бригаде. Моторизована колона стигла је до села Биљановац, а прва композиција с тенковима била је пред улазом у место Ушће. Међутим, убрзо затим главна колона морала је да се заустави у тунелу „Лозно“, на излазу из Ушћа, због упозорења да је код моста на Ибру пронађен локатор. Због тога су заустављене и друга и трећа композиција, јужније од места Богutowаца. Локатор сам по себи није представљао опасност за воз, али је опасан јер емитује сигнале, који наводе авијацију. Због тога га је требало што пре уклонити.

У 4.10 часова, возови с тенковима ушли су у тунеле „Кула“, „Павлица“ и „Јеловац“, између Лепосавића и Лешка. После сванућа помоћна колона наставила је марш, а главна с тенковима је још била у тунелима. Чекао се погодан тренутак да се направи следећи „скок“, између два налета авијације. У 10.20 часова моторизована, помоћна колона стигла је на маршевски циљ, у рејон Клине. У 18.30 часова борбени део 252. оклопне бригаде кренуо је из тунела и прошао Косовску Митровицу. Одмах затим и други део Бригаде кренуо је из Краљева.

Нешто после поноћи, 30. марта 1999, први ешелон 252. оклопне бригаде с тенковима стигао је у рејон Клине и почео развођење јединица и посудањем зоне одбране. Други ешелон маршовао је по плану. У 3.10 часова, возови другог ешелона с тенковима 252. оклопне бригаде прошли су железничку станицу Косово Поље и наставили марш ка Клини, а у 5.30 часова и друга колона стигла је у Клину, а 2. механизовани батаљон у Липљан.

Тако је 252. оклопна бригада, с најмодернијим тенковима и највећом ватреном моћи, стигла неопажено на Косово и Метохију. Био је то прави подвиг – довести Бригаду, поред шпијунских сателита, најсавременијих извиђачких система и авијације НАТО-а. Мало ко је могао да поверује да се тај задатак може извршити без већих проблема. Показало се да НАТО, поред све технике, није успео да је открије. Стигла је на Космет непримећена. На опште изненађење обелодањено је „да са на Косову и Метохији у распореду Приштинског корпуса налази нова јединица“.

Одмах по доласку на маршевски циљ, команде Приштинског корпуса и 252. оклопне бригаде предузеле су бројне маскирне мере и поступке да Бригада и даље остане „невидљива“ и за „аваксе“ и за сателите НАТО-а. Био је то велики успех, пре свих старешина и војника 252. оклопне бригаде, Команде Бригаде и команданта тран-

ПРИЗНАЊА НАШОЈ ПВО

Командант ескадриле ловаца F-16 из Холандије Ј. Т. Бекер изјавио је: „Југословенска противваздушна одбрана је једна од најбољих на свету“.

У саопштењу сенатском комитету за војна питања стоји: „Српска противваздушна одбрана је опасна ваздушна одбрана. Војска Југославије успешно је сачувала највећи део свог најбољег оружја из противваздушне одбране. Због таквог тешког непријатеља, авиони НАТО-а морали су да лете на много већим висинама, што је знатно умањило ефекат напада“.

НАТО напади

У Марту 1998, УН (уједињене нације) су тражиле дипломатско решење за конфликт на Косову. Међународна заједница је од тада употребила све напоре за мировну сарадњу. 18. Марта 1999. Албанци са Косова су се сложили за план који би разоружао ОВК, и држао аутономно Косово као легалан део ФРЈ. Међутим ваше политичке вође су са презирењем одбиле ову могућност, и повећале су војну кампању тлачења и насиља против читавог Косовско Албанског становништва.

привремени политички споразум

Пут до мира.

Чланови посаде ракетног система из Трејег дивизиона 250. ракетне бригаде који су оборили амерички F-117A

Фотографија која је обишла свет

ПАПИРНИ ЦИНИЗАМ

Поред бомби и крстарећих ракета на СРЈ су почели да падају и леци. Различити по садржају, усмерени су на разне циљне групе становништва, од војника до цивила, ради слабљења морала. На једној од папирних порука стоји: „НАТО остаје одлучан да одбрани незаштићене на Косову и Метохији“.

спорта потпуковника Младена Божића, слушаоца 42. класе Школе националне одбране.

Тенкови су укрцани у скоро потпуном мраку. За дан превожена изабран је онај са ниском облачношћу, тако да је било прилично немогуће извиђање из ваздушног простора. По пребацивању оклопне бригаде на Косово и Метохију, планери НАТО-а наредили су рушење пруге и мостова на прузи којим је пролазила композиција.

Протести грађана

Одмах по почетку агресије, на улицама многих престоница и других градова свакодневно су организоване демонстрације, протести и митинзи против инвазије НАТО-а, на којима се пружала подршка Југославији и Србији.

Када су пројектили Алијансе (17. априла 1999) усмртили трогодишњу Милицу Ракић, генерални секретар ОУН Кофи Анан изјавио је да су у Југославији „погажени и право и правда“.

Многи светски државници и лидери осудили су агресију, захтевајући да се хитно обуставе ратна дејства и да се да шанса миру.

Писац Петер Хандке упутио је светској јавности и медијима писмо у којем је, после напада на нашу земљу, читаву земаљску куглу прогласио Југославијом.

У Скопљу више од 20.000 грађана демонстрирало је узвикујући „НАТО одлази са наших простора“, „Американци убице“, „Пустите Србе да живе слободно“. Запаљена је и зграда америчке амбасаде. Потпредседник Парламентарне скупштине ОЕБС-а Вили Винер изјавио је: „Ово је црни дан за свет, дан када су Повеља УН и међународно право брутално погажени“.

У Атини су грађани масовно изашли на улице. Носили су везане грчке и југословенске заставе, узвикујући пароле против САД и Клинтона. Масовне демонстрације одвијале су се у Риму, Авијану, Напуљу, Никозији, Букурешту... У Москви су грађани америчку амбасаду засули бојом, јајима и каменицама... Више од 100 држава осуђивало је агресију и противило јој се. Било је то довољно да се сазове ванредна седница Генералне скупштине УН, али то нико није урадио. Америка се с тим није сагласила.

За то време наши грађани су се свакодневно масовно окупљали на градским трговима и улицама, на концертима, уз слоган „Песма нас је одржала“. Атмосфера заједништва била је духовни штит против агресије.

Кошаре – симбол херојства

Све оно што се догађало на последњој стопи отаџбине према Републици Албанији, од часа агресије на нашу земљу до завршетка борбених дејстава, може да послужи као лекција како се у веома неповољним борбеним, рељефним и климатским условима одлучно брани држава, шта у одбрани земље значи борбени морал и како се манифестују одлучност, храброст, упорност, солидарност, другарство и надаре јунаштво.

Положај минобацачлија ВЈ на граници према Албанији

Пројектили с осиромашеним уранијумом испљивани су из авиона А-10

Контејнер у којима су се налазиле касетне бомбе

Противавионци у готовости за пресретање нисколетелих авиона и хеликоптера

Синоним за јунаштво и одлучност у одбрани територије СРЈ јесте одбрана у пределу Карауле „Кошаре“. На велики петак, 9. априла, више од 1.000 терориста, уз артиљеријску припрему, кренуло је на нешто више од 100 граничара који су се налазили око тог објекта спремни за одбрану. Они су одлучно одбијали напад за нападом. Био је то покушај НАТО-а да уз помоћ шиптарских терориста продре у дубину наше територије. А ишли су веома упорно, без обзира на то што су им саборци гинули.

„Оно што се десило тог дана улази практично у историју ратовања јер смо променили и моју и одлуке виших командних инстанци. Изменили смо заповест за одбрану земље коју сам већ издао, иако нисам добио заповест команданта Треће армије и начелника Штаба Врховне команде, што је у војној теорији преседан. У извештају с истуреног командног места Приштинског корпуса масним словима било је исписано: *Борбени морал је на висини, границу ћемо одбранили по сваку цену!* Тако смо без наређења донели одлуку да ћемо одсудно бранити Србију”, наводи генерал-пуковник у пензији Владимир Лазаревић, тада командант Приштинског корпуса.

Од 24. марта до 10. јуна, колико је трајала агресија НАТО-а на Србију, односно СР Југославију, главни догађаји збили су се на простору Косова и Метохије (КиМ), јер је

УПОТРЕБА ЗАБРАЊЕНЕ МУНИЦИЈЕ

У укупном америчком учинку за време агресије, по монструозности се издвајају активности у којима су њихови припадници били једини извршиоци. У 57 напада на територију Србије избацили су 156 контејнера с 37.440 касетних бомби, углавном на цивилне објекте. Само су амерички пилоти имали могућност да територију Србије заспу с 31.000 пројектила с осиромашеним уранијумом, знајући добро чиме контаминирају читав регион.

одвајање и освајање јужне српске покрајине био превасходни ратни циљ 19 најразвијенијих земаља света. Сирене за престанак ваздушне опасности на Косову и Метохији нису се оглашавале по неколико дана, јер су авиони агресора непрестано кружили изнад те територије.

Космет је био поприште ратних догађања и 1998. године јер су шиптарско-терористичке снаге готово свакодневно на неком од граничних одсека, у дивљини природе, покушавале да на простор КиМ убаце што веће количине наоружања, минско-експлозивних средстава, муниције и војне опреме. Практично, Приштински корпус је скоро две године био у рату, мада је по свим правилима владао мир. Пре избијања агресије генерал Владимир Лазаревић био је начелник Штаба Приштинског корпуса, а по постављању генерала Небојше Павковића на положај команданта Треће армије постао је командант Приштинског корпуса. Током рата генерал Лазаревић велики део времена провео је у првом појасу одбране, а често је био и на првој линији одбране Космета и Србије.

На питање шта се све подразумева под битком за Кошаре, он каже: „Прича о Кошарама је, иако се последњих неколико година све више чује, још увек неиспричана прича о одбрани земље на простору Косова и Метохије, Приштинског корпуса и Треће армије. Термин Кошаре је метафора за епопеју јуначке одбране Србије на простору Косова и Метохије. Да појасним, Кошаре је један топоним везан за село и караулу, али у војничком смислу оно што се дешавало у одбрани земље, то је један шири простор који обухвата више караула: 'Кошаре', 'Морина', '7. јули' и 'Ђеравица'. То је фронт ширине више од 20 километара.”

Према његовим речима, на том широком фронту, на почетку рата, на Ускрс, 9. априла 1999, дошло је до масовне копнене инвазије, до масовног покушаја борбеног продора у дубину Метохије и Србије, а све у оквиру примене стратегије НАТО-а ваздушно-копнене битке. То није био изолован случај копнене агресије на почетку рата већ добро припремљен план, сачињен у Пентагону, кога су писали амерички стручњаци. За то постоје докази, чак у Хашком трибуналу. План је имао назив „Стрела”.

Копнену инвазију, тврди генерал Лазаревић, покушало је да оствари више десетина хиљада терориста, припадника оружаних снага Албаније и снага НАТО-а лоцираних у Македонији и Албанији и имала је две етапе. Прва је носила назив „Стрела 1”, а друга „Стрела 2”. У првој етапи НАТО је планирао да у најкраћем року, за седам до десет дана, сломи одбрану на том правцу напада: северна Албанија – карауле „Морина” – „7. јули” – „Кошаре” – „Јуник” – Ђаковица – Клина – ка северном и централном Косову, уз прихват и садејство јаким терористичких снага у ширем рејону Јабланице. То је била њихова идеја и због тога су данима пружали бесомучну ракетну, ваздухопловну, артиљеријску и свеколику подршку, вршећи тзв. изолацију бојишта, од границе до дубине од 20 до 30 километара, спречавајући било какво довођење наших снага или јаче груписање и снажнији отпор.

„Морам још једном да поновим да је агресор за операцију 'Стрела' ешелонирао снаге различите структуре, различите организације, али све под командом НАТО-а. У првом њиховом ешелону били су, да тако кажем, башибозлаци, терористи с простора КиМ, који су, у 11 различитих логора широм Албаније, претходних двадесетак дана обучавани за напад на своју земљу, за напад на Србију. За њима су ишли страни плаћеници – муџахедини и припадници Бин Ладенове Ал Каиде и страни инструктори, који су имали задатак да силом оружја приморавају први ешелон да се не повуче, да једноставно иде преко државне границе, да губи главу, а преко њих ће они да наставе продор у дубину КиМ. Трећи ешелон биле су формацијске оружане снаге Албаније и оружане снаге НАТО-а и механизоване јединице Италије, Француске...”, појашњава генерал Владимир Лазаревић.

Изабран је 9. април, јер је СРЈ у част великог православног празника, 6. априла прогласила вишедневно примирје. Користећи ту ситуацију, као и орографске и топографске предности тога дела државне границе (терен с

МиГ-29

УБИЈАЊЕ ПРИРОДЕ

Припадници НАТО-а угрозили су живи свет трујући ваздух, прљајући воду, загађујући животну средину, огољујући и уништавајући наше природно окружење.

Од многобројних начина убијања људи и уништавања наше земље, које су примењивале снаге Алијансе, по својим далекосежним последицама издваја се уништавање постројења за прераду хемијских материја. Разарање „Петрохемије“ и „Азотаре“ у Панчеву има јасну поруку како је НАТО настојао да уништи простор за живот народа, не само у СРЈ, већ и на Балкану. Еколошки геноцид је тихо, дуготрајно, али сигурно умирање кроз убијање природе као основног предуслова за људски живот.

Највеће последице изазване су у Панчеву, Новом Саду, Крагујевцу, Бору, Баричу, Лучанима, Прахову, Богutowцу, Нишу, Приштини... Већина бомбардованих индустријских постројења (у градовима Панчево, Нови Сад, Бор, Лучани...) уписана су у тзв. мапу хазарда, црне тачке, са највећим еколошким ризиком.

њихове стране надвишава нашу територију), рачунајући вероватно и на изненађење, они су 9. априла кренули уз такву ватрену подршку да је све горело у том првом појасу одбране, посебно на првим положајима наше одбране. На Јуничким планинама и делу Проклетија снег је био изнад метра висине.

Терористе су дочекали храбри браниоци. На првој линији одбране били су командант 53. граничног батаљона, тада мајор Душко Шљиванчанин, заменик команданта батаљона мајор Драгутин Димчевски и водник Саша Радојевић, заменик командира Карауле „Кошаре“. Командир карауле Дејан Агочевић, после рањавања, био је на лечењу. Издржали су граничари два и по дана без помоћи. А онда је стигло појачање, дошли су им ратни другови из 125. моторизоване бригаде.

У паклу Кошара, више од месец дана, уз надљудске напоре одбијани су напади и чувана је граница. По 12 српских војника бранило је положаје на које је јуришало око 300 непријатеља.

На положаје наше војске, од 9. до 27. априла деловао је један снајпериста из Легије странаца, који им је наносио тешке губитке. Снајпериста је користио само по један метак, а потом је правио дуге паузе пре него што би променио положај, а потом поново пуцао. Наши војници никако нису успевали да га лоцирају. Тог 27. априла, после дејства снајперисте, Тибор Церна донео је херојску одлуку. Опростио се од затечених другова, а потом напустио заклон. Устао је и викнуо „Усташо! Ајде, пуцај ако си јунак, ја те чекам!“

Снајпериста је пуцао. Метак је погодио Тибора право у груди, али он није пао, како би створио могућност да непријатељ делује још једном, па да га наши снајперисти открију и коначно елиминишу. Смртно рањен, Тибор Церна се окренуо ка друговима у рову и рекао: „За ову

земљу вреди погинути!" Уследио је и други хитац. Метак је погодио Тибора у врат и на месту га усмртио. Тренутак касније српски снајперисти открили су положај одакле је пуцано и елиминисали непријатеља.

Висок морал бранилаца

Херојски подвиг на Кошарама може се разумети само ако се схвати какав је борбени морал владао међу војницима и старешинама. Генерал-мајор Мирко Старчевић, тадашњи помоћник команданта Треће армије за морал и информисање, каже: „Све време ратовања лични пример био је непревазиђено средство за грађење борбеног морала. Знајући шта нас чека, водили смо рачуна да морал буде у функцији реализације постављених задатака. Правилно су упућивани војници, да би остали високо патриотски мотивисани. Ево и конкретног примера. Отац на високом положају у државној хијерархији, неколико пута је свога сина војника позивао телефоном, у намери да га својим везама прекомандује с Космета у унутрашњост Србије. Добио је следећи одговор: 'Тата, молим те, пусти ме да будем човек. Тамо немам другова какви су ови овде. Нећу више да разговарамо о прекоманди'."

Према речима генерала Старчевића, од 1988. године били смо у сталним мерама повишене борбене готовости. Војници нису размишљали о томе ко је испред њих, већ да ли ће часно извршити своју дужност. Генерали Небојша Павковић и Владимир Лазаревић веома често су обилазили карауле. Људи су знали ко им је командант. Водило се рачуна да се војници телефоном јаве родитељима.

У свакој караули се знало ко је најбољи војник. Када би се поставило питање ко је најбољи међу њима, били су једногласни у одговору. Знали су и ко је други војник. Старешине су добро знале и да ли неко од војника има неке проблеме и настојали су да им помогну како би их превазишли. Војници никада нису бежали с караула, јер су размишљали како ће такав гест тумачити њихови другови.

Како истиче тадашњи помоћник команданта Треће армије за морал и информисање, из Ђаковице је по потреби на карауле упућиван лекар. Предност у снабдевању имали су граничари. Према речима генерала Старчевића, постојала је бојазан да ће патриотизам пресушити, али је бивао све снажнији. Људи су остајали чврсти, несаломиви. Знали су војници да и ако буду рањени, неће бити остављени на милост и немилост непријатељу. Војницима никада нисмо улепшавали ситуацију. Увек су знали право стање ствари.

Најважнији услови за висок морал у рату јесу међусобно поверење, лични пример и кохезија колектива. У заповестима наших команданата увек су у центру пажње били животи и здравље војника. А војницима је стално било на памети да ли ће испунити очекивања команданата. Говорили смо им, каже генерал Старчевић, да морају бити достојни свога народа. Другарство је била најчвршћа веза у сваком војничком колективу.

И генерал Лазаревић тврди да је одбрана Србије свим средствима била дубоко уврежена у свест бранилаца. „Сви смо били спремни да погинемо. Сећам се догађаја када нас је непријатељ у рејону Батуше засуо артиљеријским пројекти-

У засадном дејству

Заклетва
у ратним
условима

лима. А кренули смо из Грачанице, централног дела Косова. Дошло је до стабилизације одбране, до општег појачаног расположења и ми смо тада, сви који смо се нашли на том делу фронта, прећутно донели одлуку да ћемо бранити Србију по сваку цену. Одлука нигде није била написана. Нисмо одлучивали на основу тога од кога се бранимо, већ које светиње бранимо. Пре свега хиљаде војника, у другом појасу одбране, становништво, бранимо Космет и Србију.”

Таква ненаписана одлука о одбрани по сваку цену довела је до појединачних хероизама. Примери Тибора Церне, добровољке из 125. бригаде Слађане Карађорђевић, мајке шесторо деце, која је поручила да ће и мртва бранити Србију, атлетичара Горана Раичевића, који није отишао на припреме за олимпијаду у Атини, већ одлучио да се бори за своју отаџбину, нису усамљени. Било је таквих бораца на хиљаде, као и старешина у првом појасу одбране.

Стабилизација фронта

Да би се агресија зауставила, објашњава генерал Лазаревић, sukcesивно се ојачавао тај део фронта јер смо знали да непријатељ неће одустати. Фронт се ширио и лево и десно, па је у једном тренутку износио 60 до 80 километара, све до Паштрика и Коритника.

„Моја оцена је да смо формирањем привремене јединице, чији је назив Одред специјалних снага, пресудно донели стабилизацију на фронту. Дакле, наредио сам да се та јединица формира из састава 72. специјалне бригаде, 63. падобранске бригаде, 52. батаљона војне полиције и из неких других јединица. Одред је добио задатак да вештим маневрима, применом ратних лукавстава, нанесе што веће губитке агресору, да га што дубље врати на његову територију и тиме олакша поседање положаја за одбрану наших јединица које су биле по дубини, а нису поселе први појас одбране у оквиру бригаде. Одред је бројао више стотина старешина и војника. Био је јачи од батаљона. О тој јединици се мало зна.”

У то време мајор Илија Тодоров, сећа се Лазаревић, молио га је да им се дотури муниција, јер су имали само три до четири метка по човеку. Рекао им је да сачувају два метка за себе, а два да испале у праве мете, јер се због потпуне изолације бојишта муниција није могла дотурити. Кога год да пошаљете као појачање, појашњава он, био би изложен јакој ватри. Послао је, на пример, пуковника Трајковића, начелника обавештајног органа корпуса, који је тешко рањен. Затим на првој линији одбране тешко је рањен мајор Душко Шљиванчанин. Да би се лакше савладао простор, формиран је и одред. На Караули „Морина” рањен је пушкомитраљезац да би, нашавши се у близини, то оружје преузео пуковник Трајковић и наставио да одбија нападе терориста.

„Када је отпочела копнена агресија, мајор Душко Шљиванчанин је тражио артиљеријску подршку. Није је добио јер смо били обзирни да наша земља не отвара ватру по суседној земљи. Албанија је класичан пример земље агресије. Али ми смо се суздржавали. Тек када су ушли на нашу територију, ми смо онда употребили корпусну артиљеријску групу и у потпуности стабилизovali фронт. На таквом терену, изнад

1.300 метара надморске висине, ангаžовали смо и део оклопно-механизованих јединица. Сећам се да ми је генерал Павковић говорио да је то сулуца идеја. Али је ситуација напросто захтевала тенкове. Наиме, на албанској страни била су таква утврђења, још бункери из времена Енвера Хоџе, да авијација није могла да их уништи. Једино су то могли да учине тенкови. И заиста, уз велику решеност неколико тенковских посада, оне су изашле близу врха, на границу, и разбиле утврђења. Тенкови су гађали с од неколико стотина до 1.000 и 2.000 метара. То су јединице прегореле у 1998. години. Нису се бојале ничега. Врхунски оспособљене. Можете да замислите када су се појавили тенкови како је то деловало на наше војнике и старешине”, прича генерал Лазаревић.

Четврта компонента која је знатно допринела ојачању фронта који се ширио били су инжењеријски састави. Све стазе које су могле да воде ка дубини наше територије запречили су инжењерци. Уз велике губитке снаге агресора нису могле даље да кроче. Али је тај део фронта остао отворен.

Непремостиви бедем

Ни „апачи”, ни ангаžовање најсавременијих авиона, нити употреба хемијског оружја, као и ракетних система земља–земља, није помогло агресору јер је стално наилазио на непремостив бедем – патриотизам и јунаштво наших јединица ангаžованих у одбрани у првој етапи операције „Стрела”. Први удар зауставили су припадници 53. граничног батаљона, а онда по дубини су ангаžоване снаге 125. моторизоване бригаде, пре свега други батаљон, затим снаге 549. бригаде, чија то није била зона одговорности.

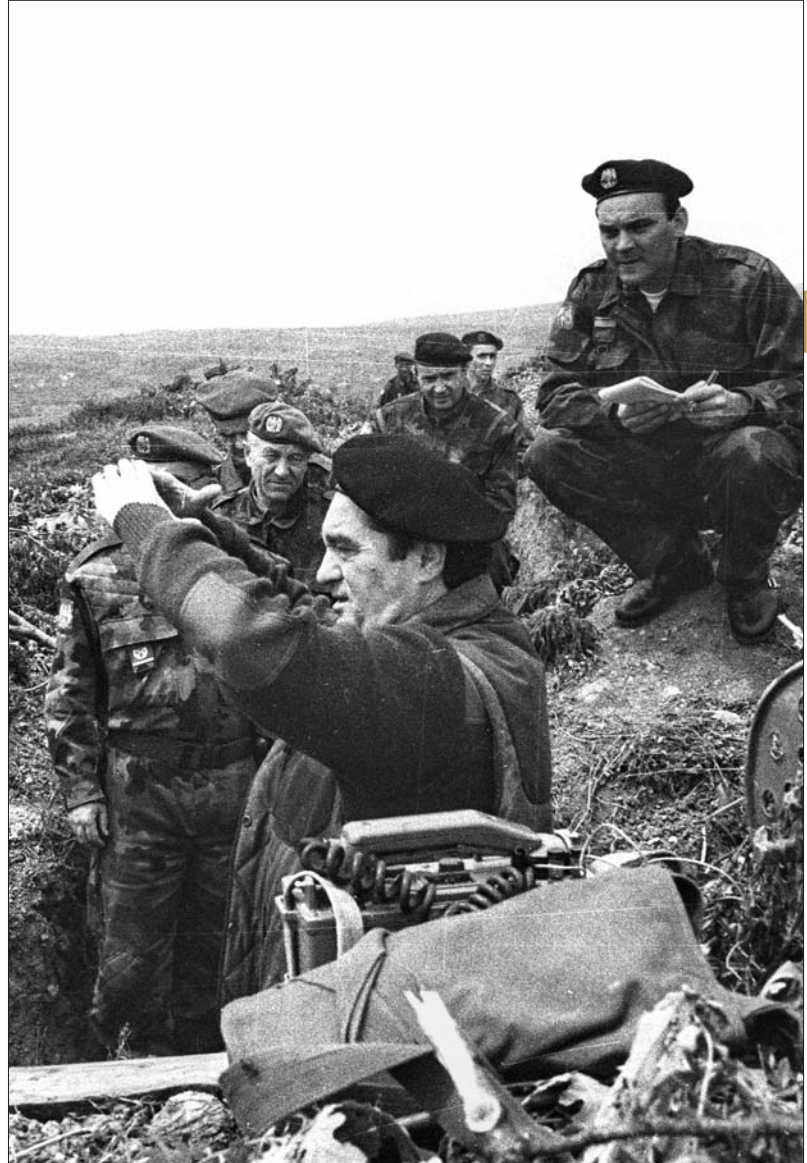
Према речима генерала Лазаревића, 2. батаљону којим је командовао мајор Влахо Вуковић наређено је да с другог положаја крене и затвара одређене правце. Ангаžоване су и јединице војне полиције и извиђачко-диверзантски састави Приштинског корпуса, затим 72. специјална и 63. падобранска бригада, корпусна артиљеријска група, инжењеријски састави. Све су учествовали у одбрани на правцу Кошара.

Кошаре су по жестини напада, по циљевима, по ангаžованим снагама, по бруталности напада, по садејству терористичких снага по дубини, иза леђа, и у самој Ђаковици, десно или западно од Јабланице, обимна и још недовољно испричана прича. Фронт је остао до краја рата стабилан и у рукама наше војске.

Како тај покушај продора на територију Србије није успео, фронт се веома брзо ширио на непријатељско десно, односно на наше лево крило и 30 до 40 километара према Призрену, Паштрику и Коритнику, према караулама „Ликен”, „Горожуп”, „Стојановић”. То је већ реч о операцији „Стрела 2”.

Сасовци нису извршили задатак

Када је према караулама „Морина” и „Кошаре” кренула копнена инвазија, јединица за обезбеђење Команде корпуса послата им је као ојачање. Тада је на нашу територију убачено око 400 сасоваца, који су имали задатак да ликвидирају команданте Треће армије и Приштинског корпуса.

Остаци срушене беспилотне летелице

Чак је и председник Слободан Милошевић звао и упозоравао команданта армије Небојшу Павковића да се он и генерал Лазаревић не „шетају“ по фронту јер могу stradати. На то је генерал Павковић одговорио да је њихова обавеза да буду у јединицама, уз људе.

Мек Мастер, у време сукоба задужен за безбедност америчке војске, на скупу Атлантског савета рекао је да њихови специјалци у Србији нису ништа могли да ураде како би извршили задатак јер су их српски војници омели у свему што су наумили.

Битка на Паштрику

На Паштрику је ситуација била критична. Борбе су се водиле „прса у прса“. Најтеже је било у рејону Горожупских бачила, где је педесетак наших војника бранило положаје. Агресор је ноћу доводио нове јединице и уводио их у напад, па су борбе вођене на одстојањима и до 50 до 80 метара.

Артиљерија 549. моторизоване бригаде успевала је прецизном ватром да спречи даље покушаје уклињавања и обухвата наших јединица и наносила велике губитке непријатељу.

Команда Приштинског корпуса наредила је извршење противнапада и избацивање терориста с наше територије. Уследио је први напад, уз јаку подршку артиљерије, на више појединачних праваца. У једном од њих поново је повраћена Караула „Горожуп“.

После поноћи, 28. маја 1999, Команда 549. моторизоване бригаде известила је да је напад агресора „сломљен“, а фронт стабилизован.

О стању на горожупском фронту, ратни репортер Милован Дреџун известио је југословенску јавност: „Овакви призори се и на филму не могу видети. Код терориста видим на десетине погинулих. Запомагање и лелеци рањених чују се са свих страна. Све делује стравично и нестварно. Видим на око 150 метара од мене порушену караулу. У њеној близини је десетак наших бораца, који успевају да одбију све налете. Простор с једне и друге стране границе преоран је кратерима авионских бомби и артиљеријских пројектила. Око мене је гомила чаура и празних сандука од муниције. Фронт је стабилан све до Горожупских бачила. На врху Паштрика, у рејону објекта Врапче, налази се група од десет војника и два водника, који већ неколико дана одолевају нападима терориста и непријатељској авијацији. У том рејону виде се необично црни облаци дима и повремено чују експлозије. На Врапче је кренуо вод војника да појача одбрану тог важног објекта. Тома (Магочи) и ја спремамо се да се пробацимо до карауле да направимо извештај... Ови јунаци су решени да до последње капи крви бране границу и не помишљају да одступе ни педаљ“.

После поноћи и наредног дана агресор је покушао да поново преузме иницијативу. Помагала је и стратегијска авијација авионима В-52. Међутим, терористи су заустављени у 2.30 часова. Непријатељ се није мирио са губитком позиција на горожупском фронту, па је поново 30. маја наставио да стратегијском авијацијом бомбардује наше јединице. Авиони В-52 гађали су положаје у рејону Карауле „Горожуп“ и се-

ОРДЕН НАРОДНОГ ХЕРОЈА

После рата за допринос одбрани земље Орденом народног хероја одликоване су следеће јединица Војске Југославије – 125. моторизована бригада, 549. моторизована бригада, 37. моторизована бригада, 63. падобранска бригада, 250. ракетна бригада ПВО и 126. бригада ВОЈИН.

ла Планеје. Скоро све куће у селу су сравњене са земљом, а простор око села претворен је у „спржену земљу”.

И последњег дана маја агресор поново напада. У 6.30 часова, уз снажну подршку хаубица, вишецевних бацача ракета и минобацача, почео је нови напад снагама јачине од око 1.500 људи, на фронту од око километар и по, али без подршке из ваздуха. Уследио је одговор наше артиљерије, па су терористима нанети велики губици, а напад је заустављен. Међутим, и поред великих губитака, и даље су нападали у таласима, ангажујући и до 2.000 људи. Нови напад почео је у поподне, око 17.00 часова, уз снажну подршку авијације, око порушене Карауле „Горожуп”, на самој граничној линији. Најтеже борбе водиле су се на правцима Горожупска бачила – објекат Врапче и Горожупска бачила – село Планеја.

У 18.00 часова авијација је са више пројектила погодила кућу у којој се налазило истурено командно место „549” у Шех Махали. Тоне авио-бомби збрисале су све куће у селу и командно место „549”, при чему је око тридесетак војника заробљено у рушевинама. Команда 549. моторизоване бригаде одмах је ангажовала санитарске екипе за пружање прве помоћи и групе за рашчишћавање. Почела је борба за животе затрпаних људи, као и борба за време. Ситуација је, из минута у минут, постајала све драматичнија и тежа. Све је зависило од старешина и војника, херојског Првог моторизованог батаљона 549. моторизоване бригаде. Око 22.00 часа из рушевина је извучено 17 војника и тројица рањених.

Напади на Паштрику настављени су и 1. јуна 1999. године. Авијација је почела да бомбардује наше јединице после један сат по поноћи. Наша артиљерија, прецизним ватрама дуж читаве линије и по дубини, уносила је хаос у њихове редове. Армијска артиљерија, планираним ватрама по положајима непријатељске артиљерије, пешадији која се кретала ка граници и очекујућим рејонима шиптарских терористичких снага, на територији Албаније, а корпусна и бригадна по нападним колонама терориста и уклињеним групама, успела је да разбије резерве агресора и убачене терористичке групе на гребену Паштрика и омогуће нашим јединицама да заузму погодне положаје с којих су контролисале прилазне путеве према Горожупу и спречавале сваки покушај пробоја фронта.

Током 2. јуна авијација агресора истовремено је почела с подршком јединица на врбничком и горожупском правцу, али је напад пешадије успешно заустављен. Наредног дана јачи напад терориста био је усмерен на правцу село Горожуп – Планеја и преко Горожупских бачила. Били су то последњи покушаји терориста да се докопају дела наше територије. Ипак нису успели.

У операцији „Стрела-2” авијација НАТО-а гађала је 79 пута, са 634 пројектила и 19 светлећих бомби, гранични појас између планина Паштрик и Јуничке коте 486.

О значају битке за Паштрик генерал Владимир Лазаревић је рекао: „Ако је битка за Кошаре синоним за Вијетнам у малом, онда је битка на Паштрику синоним за Вијетнам у великом”.

Најинтензивнија дејства била су 26, 27. и 31. маја 1999, када су авиони В-52 бацили око 200 разорних бомби.

У одбрани државне границе у операцији „Стрела 2” погинуло је 25, а рањено 126 припадника 549. моторизоване

Срушен мост у Новом Саду

Призор из Грделичке клисуре

бригаде. Према изјавама званичних извора из Албаније агресор је имао око 800 погинулих.

Операцијом агресора руководио је тим НАТО-а смештен у Куксу, који је координирао дејствима авијације и артиљерије и наводио специјалне извиђачке групе убачене на падинама Паштрика. Штаб је био на директној вези с командом НАТО-а у Вићенци, али и с Вашингтоном. У нападној операцији ангажоване су снаге: „Атлантска бригада“ америчких Шиптара, јачине око 1.000 људи, три бригаде Шиптарских терористичких снага, састављене од припадника ОВК с Косова и Метохије, јачине око 4.000 људи, делови Друге пешадијске дивизије Оружаних снага Албаније, која је бројала између 500 и 1.000 људи, те око 500 припадника артиљеријских и специјалне јединица и група НАТО-а.

Обука јединица за „Стрелу 2“ изведена је под руководством инструктора из Израела, Холандије, Норвешке и Албаније, у центрима Хештану и Круми. Пентагон је за ту акцију одобрио употребу стратегијских бомбардера В-52, који су долетали из Велике Британије. Планери операције су зону планине Паштрик и простор све до Призрена назвали „Хог пен“, што значи „Свињски брлог“. Током битке НАТО је против војника и старешина 549. бригаде употребио тепих и касетне бомбе.

Трагедија у Грделици

Један од најмонструознијих чинова авијације НАТО-а је сте гађање воза на железничком мосту. Ево шта је о томе забележио репортер ратног издања листа „Војска“.

„Тамо где су се свила насеља Горње поље и Калачица, пратећи ток Јужне Мораве на излазу из Грделице, столетни мост је закорачио преко реке. Његова челична конструкција носила је сто педесет метара пруге којим су путовали возови према југу Србије, па даље пут Скопља и Солуна. Дана 12. априла, у 11,40 сати, композиција која је примала путнике од Београда, на станицама у Нишу и Лесковцу стигла је на мост...

Међу путницима уобичајена атмосфера, препричавала су се сећања, размењивале мисли... У трећем вагону, тринаестогодишњи Милош Милићевећ из Сокобање запиткивао је мајку Миланку, родом из Ристовца, с које ће стране боље видети бакину кућу. Михајло Вуковић је уранио, првим јутарњим до Београда, а онда у међународни ка Бујановцу, где му син служи војни рок. Супруга хоће да свисне од муке, морао сам да је смирим, објашњавао је сапутницима из трећег вагона Јовану Ристовићу и Раденку Живковићу, Лесковчанима који су с још 46 путника ушли на тој станици. Воз је пошао на време... Једино је закаснила Нада Јовановић, службеница ЖТП Београд, која је радила у трећој смени...

Далеко изнад њих, скривена иза облака, кружила је крвожедна аждаја. Када је композиција кренула према југу, полетела је за њом. Јављали су се уљези протеклих дана у покушају да разоре Сарајевски мост, чија конструкција носи део ауто-пута на излазу из Грделице. Успели су да га начну једном ракетом, а испалили су десет. Манијакални убица летео

ШТИТ ДРЖАВЕ

Начелник Штаба Врховне команде генерал-пуковника мр Драгољуб Ојданић упутио је 4. априла 1999. припадницима Војске следећу поруку: „У тренуцима најозбиљнијих искушења за све грађане СРЈ, у потпуности сте оправдали велике традиције и још већа, судбинска очекивања свог народа. Ви сте, драги војници и старешине, схватили ту историјску пресудну опасност, јуначки сте презрели претње и зналачки сте руковали оружјем које вам је народ поверио да, као његов штит, спасите опстанак угрожене државе. Рат који нисмо желели, све више се претвара у срамоту оних који су нам га наметнули.“

је за својом жртвом. Комбинаторика крвника није се заустављала на пукој егзекуцији жртве. У њој је било подоста места за патолошки спектакл, масакр, патњу, разарање... Узео је на нишан други вагон, сачекао да локомотива стигне на пола моста...

Пастир Михајло Ставрић је чувао овце на оближњем пропланку. Али стадо се одједном узнемирило, јањад је појурила према мосту, он за њом... Видео сам воз на мосту, онда две муње које су севнуле из ведрa неба. Грунуло је, страшно је пукло, ударило ме нешто у груди и пао сам на траву, прича Милојко дрхтавим гласом.

Погледао сам Мораву, а онда ми се смркло. Уз стравичан прасак вагон је полетео увис. Комади гвожђа летели су преко нас, путници су пропадали кроз под у реку – покушава да се сети Михајло Вуковић после лекарске интервенције у лесковачкој болници.

Из порушених кућа улице Бујишин пут излетели су људи. Нико није гледао кровове и зидове, питали су се за несрећне путнике. И потрчали да им помогну. Јован Петковић и његова супруга Вера су стигли међу првима. Из пакла су извлачили рањене...

Преполовљена композиција заглавила се на мосту. Локомотива и остаци првог вагона дошли су се друге обале, од трећег вагона остала је спаљена конструкција, четврти се клатио изнад реке. Убици то није било довољно. Устремио се још једном на своју немоћну жртву и докрајчио је с још две ракете. Угасио је и последње знаке живота. Малог Милоша је пресекао у пола речи, његовој мајци угасио поглед на родно село, кондуктеру зауставио залогај хлеба... Делови тела, трагови крви, јауци рањеника... Беживотна тела је носила река... Десет, петнаест, двадесет...

На мосту је стрељан воз. Људи. Сећања. Наде. Невине су стрељали нацисти у Крагујевцу, Краљеву, Јајинцима... Мислили смо – никад више...

Страни новинари су стигли на лице недеља. Једни су плакали, други замуцкујући слали извештаје, а неколицина је упорно понављала питање да ли је то сигурно био цивилни воз."

Порушена зграда Генералштаба

Призори из бомбардованих школа

Апсурд колатералне грешке

Званичници НАТО-а у Бриселу признали су да је борбени авион F-16 ракетирао колону албанских избеглица у близини Ђаковице, када је погинуло више од 70 цивила. То је највећа „колатерална грешка“, како то називају стратеги Алијансе, а пета у низу. Пре тога снаге НАТО-а „грешиле“ су у Алексинцу (погинуло 20, а рањено 40 цивила), Ђуприји, Приштини (погинуло 10, а повређен велики број цивила),

ДЕЈСТВА АМЕРИЧКЕ АВИЈАЦИЈЕ

Авијација НАТО-а је 1.991 пут напала 986 цивилних објеката, од чега је 119 потпуно уништено, а 867 тешко оштећено. Никада се неће заборавити бомбардовање Ниша, Сурдулице, Новог Пазара, Ђуприје, Варварина и Алексинца, јер је тада убијено и рањено највише цивила, али ни дејство по избегличким колонама, возовима, аутобусима, болницама, информативним центрима и другим цивилним објектима.

Пропагандисти НАТО-а згроженој светској јавности нудили су причу о колатералној штети. Међутим, употреба високософистициране ратне технике и најмодернијих борбених авиона наводе на закључак да колатералне штете није уопште било, што је касније обелодањено из белешки главнокомандујућег снагама Алијансе у агресији, америчког генерала Веслија Кларка: „... првобитни планови су претпостављали да ће врховни командант НАТО-а за Европу имати овлашћења да гађа мете из свих категорија које утврде политички лидери Алијансе, али је Вашингтон наметнуо обавезу да се одобрава мета по мета. Према британском закону, мете које гађа било који авион из базе у Великој Британији морали су одобрити њихови правници. Французи су захтевали бољи увид у планирање мета и у нападе и наравно морале су постојати сталне консултације са седиштем НАТО-а као и с другим земљама“.

То довољно говори да нема никакве сумње да су цивилни објекти били мета и да су сваку крстарећу ракету, бомбу или пројектил одобрили политички лидери НАТО-а. При томе, треба назначити да се тачно зна по којим цивилним објектима и колико пута је дејствовало ваздухопловство САД, а то је близу 80 одсто од укупних дејстава – сразмерно томе је њихово учешће у наношењу цивилних губитака и материјалне штете.

приликом ракетирања међународног воза у Грделичкој клисури (погинуло најмање 13, а рањено 16 цивила).

Под „успутном, односно колатералном штетом“ НАТО подразумева цивилне жртве и уништење цивилних објеката. Главнокомандујући Алијансе генерал Весли Кларк је на брифингу у Бриселу рекао да НАТО „бомбардује искључиво југословенске војне циљеве“, а да се у нападима „ко-

БЕОГРАБАНИ ПОД УЗБУНОМ

Ваздушна опасност у Београду је током једанаестонедељне агресије на нашу земљу била проглашена 146 пута, у укупном трајању од 774 сати. То значи да су Београђани за 78 дана рата провели у склоништима 32 дана и шест сати, односно у просеку девет сати и 55 минута дневно.

Застрашујући звук сирене за узбуну, у Београду популарно назване „шизела“, у трајању од по минут, укупно се чуо у српској метрополи два сата и 26 минута. Толико су Београђани слушали и „смирелу“, којом је проглашаван престанак ваздушне опасности, што значи да су звуци сирена реметили нормалан живот и подсећали на рат укупно четири сата и 52 минута. Према подацима Градског центра за обавештавање, завијајући звук сирене за ваздушну опасност први пут се зачуо 24. марта у 20.05 часова.

Београд је био најдуже под узбуном између 31. марта и 1. априла – 23 сата и 15 минута, а 28. марта „шизела“ се огласила чак десет пута. Најмирнији дани у Београду били су 18. и 27. април и 9. мај, када је опасност од напада из ваздуха оглашена само по једном. Становници главног града Србије су за више од два и по месеца рата, без „шизеле“ провели само три ноћи – између 9. и 10. маја није било узбуне 31 сат и 31 минут, у ноћи између 3. и 4. јуна – 18 сати и 44 минута и од 5. јуна увече до 7. јуна ујутро није било узбуне 39 сати и 52 минута.

Београд је најкраће под узбуном био 16. априла – 19 минута, од 14.44 до 15.03 часа. „Смирела“ се последњи пут чула 9. јуна 1999. у 6.29 часова, оглашавајући крај агресије НАТО-а на југословенску престоницу.

ристи највећи постотак прецизног наоружања“. Ако прихватимо да је грешка, заправо, изузетак од правила, како се онда може објаснити пет „колатералних грешака“. Толики број грешака, значи да оне постају правило, што даље наводи на мишљење како постоји намера. Намера – да се гађају цивилни циљеви.

За масакр албанских цивила у избегличкој колони код Ђаковице, који је починила борбена авијација НАТО-а, портпароли Алијансе и Пентагона говорили су испрва да то нису учинили пилоти НАТО-а већ српски авиони, да су постојале две колоне, једна цивилна и друга војна, што је „збунило“ пилота, затим да је гађана војна колона, а да су онда југословенски војници из освете пуцали у албанске избеглице, да због дејства противваздухопловне одбране Војске Југославије ловци бомбардери нису могли довољно близу (ниско) да приђу циљу, до коначног признања да је то сасвим намерно учинио пилот авиона F-16. Џејми Шеј, тадашњи портпарол НАТО-а, цинично је у Бриселу објаснио да сваки племенити циљ подразумева одређене цивилне жртве.

На нишану су се нашли и новинари ноћне смене РТС-а

У сенци победника
горела је зграда
на Ушћу

Музиком против агресије

Сребрни метак

Мимо свих међународних конвенција, поред класичних убојних средстава током агресије на СРЈ коришћена је и муниција с осиромашеним уранијумом, због које у Србији имамо појаву знатно већег броја оболелих од карцинома и других болести.

Осиромашени уранијум је нуспродукт у припреми горива за нуклеарне реакторе и нуклеарно оружје. Сва три уранова изотопа и њихови продукти су радиоактивни и осим примарног алфа присутно је и бета и гама зрачење. У тој муницији је заправо врло опасан радиоактивни отпад и

НА НИШАНУ И ТЕЛЕВИЗИЈА

Бомбардовањем РТС-а први пут у историји човечанства „пуцано је“ у истину. Бомба бачена на телевизију у исто време је и бомба против новинара целог света. И они су били жртве најбруталнијег масакра против слободе речи.

Његово чување представља велики проблем за сваку земљу с развијеном нуклеарном технологијом.

Анализом узорака с територије после бомбардовања Југославије, откривено је присуство ^{236}U и ^{239}Pu , што указује на порекло осиромашеног уранијума. Откривено је у траговима присуство амерцијума, нептунијума и технецијума. Плутонијум је по својим радиолошко-хемијским карактеристикама опаснији од ^{238}U . Његова отровност може се поредити с отровношћу цијанида и арсена, а радиоактивност је у поређењу с токсичношћу неколико хиљада пута већа.

Деловање осиромашеног уранијума на људе, биљни и животињски свет је трајно и у неким сегментима се не може умањити, па су ефекти дејства те врсте муниције на живу силу и становништво фатални, јер долази до трајне контаминације, чије последице могу да буду катастрофалне.

При удару уранског језгра у чврсту препреку ствара се висока температура од око $800\text{ }^{\circ}\text{C}$, он се пали, и око 10 до 70 одсто од укупне масе осиромашеног уранијума сагори и пређе у аеросоле уранијум-оксида. Ситне честице осиромашеног уранијума примарно контаминирају околину погођене мете. Ветар, возила или било каква активност на терену накнадно могу проузроковати разношење радиоактивне прашине и накнадну контаминацију људи, материјалних средстава и животне средине. Зависно од метеоролошких услова, могу се разносити на различите удаљености. Уколико пројектил рикошетира од препреке, осиромашени уранијум остаје на површини у деловима. Његове честице могу се унети у организам удисањем или преко хране и воде. Ако пројектил не по-

НАПАД НА КИНЕСКУ АМБАСАДУ

Бомбардовање кинеске амбасаде у Београду био је озбиљан дипломатски инцидент током агресије НАТО-а на СРЈ. Три пројектила 7. маја 1999, у 23.45 часова, погодила су зграду Амбасаде Народне Републике Кине на Новом Београду. У нападу је погинуло троје кинеских држављана, а више их је рањено.

Представници Алијансе изразили су жаљење због инцидента, уз образложење да је до напада дошло услед застарелих мапа које је доставила ЦИА.

годи мету, зарива се у земљу на различите дубине, где настаје процес оксидације и пренос оксида осиромашеног уранијума у биосферу. Слабо је растворљив у води и телесним течностима, док су оксиди урана боље растворљиви, тако да с временом контаминирају подземне воде и изворишта питке воде, а преко биљака у виду сточне хране или плодова могу да контаминирају животиње и људе.

Укупно је регистровано 112 удара муницијом с осиромашеним уранијумом на 91 локацију: 12 удара на девет локација у Србији, два удара на једној локацији у Црној Гори и 98 удара на 81 локацију на Косову и Метохији. Важно је истаћи да је 49 удара, односно 44 одсто напада муницијом с осиромашеним уранијумом извршено после постигнутог споразума о окончању агресије – у последњих десет дана рата. На тај начин НАТО је територију СР Југославије трајно контаминирао с око 15 тона радиоактивног отпада, што је застрашујућа количина јер је време његовог полураспада око 4,5 милијарде година, а и у узорцима је забележен садржај осиромашеног уранијума и до 235.000 Bq/kg (толерантан природни садржај урана у земљишту је 10–50 Bq/kg).

Припадници мултинационалне бригаде „Запад“, по уласку КФОР-а на КиМ, новембра 1999. године, добили су нуклеарно-хемијско-биолошки приручник – „КФОР, Интернационалне бригаде, Запад, Осиромашени уранијум, информације и инструкције“. Садржај приручника упућује на то с каквом ће се врстом опасности сретати на терену и како да поступају. То недвосмислено потврђује чињеницу да су планери ратних операција НАТО-а и САД пре почетка бомбардовања Југославије знали да је оружје с осиромашеним уранијумом опасно, канцерогено и генотоксично.

Авијација НАТО-а с висине је разарала и термоелектране, далеководне, разводна постројења. Уједно, лишавали су народ воде, угрожавали бебе у инкубаторима, болеснике на дијализи и на зрачењима. При том, дејство на електроенергетски систем прогласили су легитимним с војне тачке гледишта, а додатне последице квалификовали су као споредну штету. Циљ им је био, сами тврде, „умањивање квалитета живота“ и „подривање морала“.

На мети се нашао и кинеска амбасада

НАРОД ЈЕ ХЕРОЈ

„У овом рату учествовао је читав народ – од беба у породилиштима и тешких болесника на интензивној нези, до војника у рововима, ПВО и граничара на границама. Нико неће заборавити хероизам бранилаца мостова, грађана, бранилаца фабрика, тргова, својих градова, својих послова, своје државе, свог народа. Народ је херој – можда тако гласи најкраћи закључак овог рата. Народ је херој и зато мора да се осећа херојским и зато треба да се понаша херојски, а то значи достојанствено, племенито и одговорно”, рекао је на крају агресије председник СРЈ Слободан Милошевић.

Употреба касетне муниције

У нападу на јединице Треће армије, поред разорних ракета и бомби, авијација НАТО-а користила је и касетне бомбе. Употреба је почела је 25. марта 1999. у зони Приштинског корпуса на Косову и Метохији, а настављена у целој зони Армије све до краја рата.

На територији Косова и Метохије карактеристична су дејства касетним бомбама, 10. априла 1999, с осам контејнера по селу Мердаре, 3. маја по аутобусу у рејону Савине Воде, 13. маја 1999. по избегличкој колони код села Кориша на путу Призрен – Сува Река.

Ван територије Космета, касетним бомбама је 7. и 8. маја 1999. бомбардован Ниш.

За време агресије у зони Треће армије бачено је око 2.000 контејнера касетних бомби разних типова, вишеструког дејства (распрскавајућег, запаљивог, пробојног) на око 1.000 локација.

Кумановски споразум

Штаб Врховне команде доставио је 4. јуна 1999. информацију Команди Треће армије да је највише државно руководство Србије и СР Југославије 3. јуна усвојило документ о принципима за постизање мировног споразума, који су предложили Европска унија и Руска Федерација.

У односу на документа понуђена у Рамбујеу, тим документом одбрањен је суверенитет и територијални интегритет земље; понуђено је часно, компромисно решење, које омогућава брз прекид агресије и поштовање територијалног интегритета и суверенитета СР Југославије и решавање кризе под окриљем Уједињених нација, разоружавање тзв. Ослободилачке војске Косова, обнову земље уз помоћ међународне заједнице; учешће мировних снага Организације уједињених нација регулисано је војнотехничким споразумима.

Прихватање тог документа није значило пораз и капитулацију Војске Југославије. Чланом 5. Споразума предвиђено је: „Командант међународних снага безбедности је коначна инстанца у тумачењу овог Споразума. Његове одлуке су обавезујуће за све стране и лица”.

У прилогу „А” Споразума, „Фазно повлачење Снага СР Југославије са Косова”, и „Б”, „Операција међународних снага безбедности (КФОР)”, у тачки 3. регулисано је: „Ни међународне снаге безбедности (КФОР) и ни једно од његових лица неће бити одговорно за било какве штете на јавној или приватној имовини које они могу да проузрокују током вршења дужности које се односе на спровођење овог споразума”.

Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 о Косову и Метохији, поред осталог, потврђена су сва кључна питања из потписаног Војнотехничког споразума. Међутим, нерешен и забрињавајући проблем било је разоружавања терористичке ОВК, имајући у виду њихову сарадњу са НАТО-ом за време агресије.

Протестни концерти

Становништво Србије је веома тешко подносило бомбардовање. Међутим, грађани су се спонтано окупљали на трговима, где су организовани културно-уметнички програми, што је представљало својеврсну форму отпора.

У ратном издању листа „Војска” остало је забележено: „Ако је неко некад имао трунку сумње у то какав је осећај у народу за Војску Југославије, сада је било довољно да чује усклик одушевљења масе у тренутку када су се на импровизованој позорници на Тргу Републике у Београду појавили чланови Оркестра РВ и ПВО. А када су простором Трга одјекнули први тактови композиције *Волимо те ошацибино наша* у извођењу Естрадног оркестра Уметничког ансамбла ВЈ, чије је текст написао пуковник Станоје Јовановић, ваздухом су се завијориле заставе, а из десетина хиљада грла одјекнуле су речи песме која је постала својеврсна химна љубави.”

Српском пркосу и инату придружили су тих дана и чланови московског бенда „НА – НА”, који су окупљеним Београђанима пренели поруку: „Руси су уз српски народ, а ми смо дошли да потпомогнемо музиком”.

Тако су још једном с позорнице на Тргу Републике, заједно с белим голубом у небо, из Београда послате поруке љубави и мира.

Асиметрични сукоб

Алијанса је приликом агресије на СРЈ користила нападне системе треће и четврте, а делом и пете генерације. Сва оружја којим је располагала имала су огромну разорну моћ, која се приближавала разорној моћи нуклеарног оружја. Софистицирани системи извиђања и откривања објеката дејства, као и системи вођења оружја лансираног с дистанце омогућавали су им прецизна погађања објеката (циљева) на територији СРЈ, без већег излагања ризику снага које наносе удар.

Војска Савезне Републике Југославије располагала је врло застарелом технологијом, углавном друге генерације, с високим степеном техничке и оперативне неисправ-

Одлазак војске с Космета

ности основних средстава ратне технике и врло скромним материјалним резервама.

И системи противваздушне одбране СРЈ припадали су другој технолошкој генерацији. Јединице ваздушног осматрања, јављања и навођења (ВОЈН) биле су опремљене технолошки и концепцијски застарелим радарима и системима аутоматизације. Старост система била је од 13 до 30 година. Више од 50 одсто радара било је старије од 25 година.

Ракетни системи НЕВА и КУБ такође су технолошки и концепцијски застарели, а у оперативној употреби у ПВО систему СРЈ били су 18 до 25 година. Наша ловачка авијација била је наоружана авионима МиГ-21 (А-17), који је припадао другој технолошкој генерацији и који је био у знатном технолошком заостатку иза савремених ловаца НАТО-а, као и авиона МиГ-29 (А-18), који је припадао трећој технолошкој генерацији, али с одређеним недостацима у генерацијском стандарду опремљености, те истеклим прописаним роком рада до ремонта датим од произвођача.

Успех Војске Југославије током 78 дана асиметричног рата огледа се у следећем: благовремено је предузета мобилизација јединица; примењене су дотад невиђене мере маскирања од стратегијског до тактичког нивоа; пре и за време агресије јединице су маневрисале у простору, тако да су резултати извиђања НАТО-а путем сателита и из авиона били веома слаби. Најзад, морал војске и јединство са народом учинили су да одбрана буде одлучна и зналачки примењивана. Пилоти НАТО-а веома су респектовали ПВО ВЈ, па су летели на великим висинама. Често нису уочавали циљеве, тако да су били принуђени да на повратку у базу Авијано (Италија) смртоносни терет изруче у северни део Јадранског мора.

Најзад, чињенице указују да никада до сада држава у целини није функционисала као у време агресије.

Рат је завршен изгласавањем Резолуције 1244 у Савету безбедности Уједињених нација и потписивањем Војнотехничког споразума у Куманову. ■

АГРЕСИЈА ПРИПРЕМАНА ГОДИНАМА

Пјер Мари Галоа, пилот, писац и публициста, један од оснивача француског покрета отпора, геополитичар и аутор запажених дела, указао је да је агресија на Југославију припремана много година раније. Као велики стратег и геополитичар генерал Галоа оставио је трајна сведочанства о историји прошлог и догађајима на почетку овог века. У анализи узрока, последица и главних актера разбијања Југославије и агресије на Србију, која је снимљена у његовом дому у Паризу, а објављена марта 2009. године на Међународној конференцији „Агресија НАТО-а – десет година после“ у Београду, аутор истиче да су ратове против Југославије и Србије повеле европске земље које су поражене у оба светска рата, а од њих преузела и наставила Америка. Немачка је једва чекала да се докаже као војна сила, а Америка да освоји нове сфере својих војних и економских интереса. „Отуда чувена база Бондстил на Косову да се нађе на путу будућег коридора осам, којим ће тећи нафта од Каспијског мора до Јадрана“, написао је Галоа. Мирис нафте је мирис свих ратова, од Ирака до Авганистана, говорио је и писао у својим студијама.